MUNTANYA

JUNY 1977

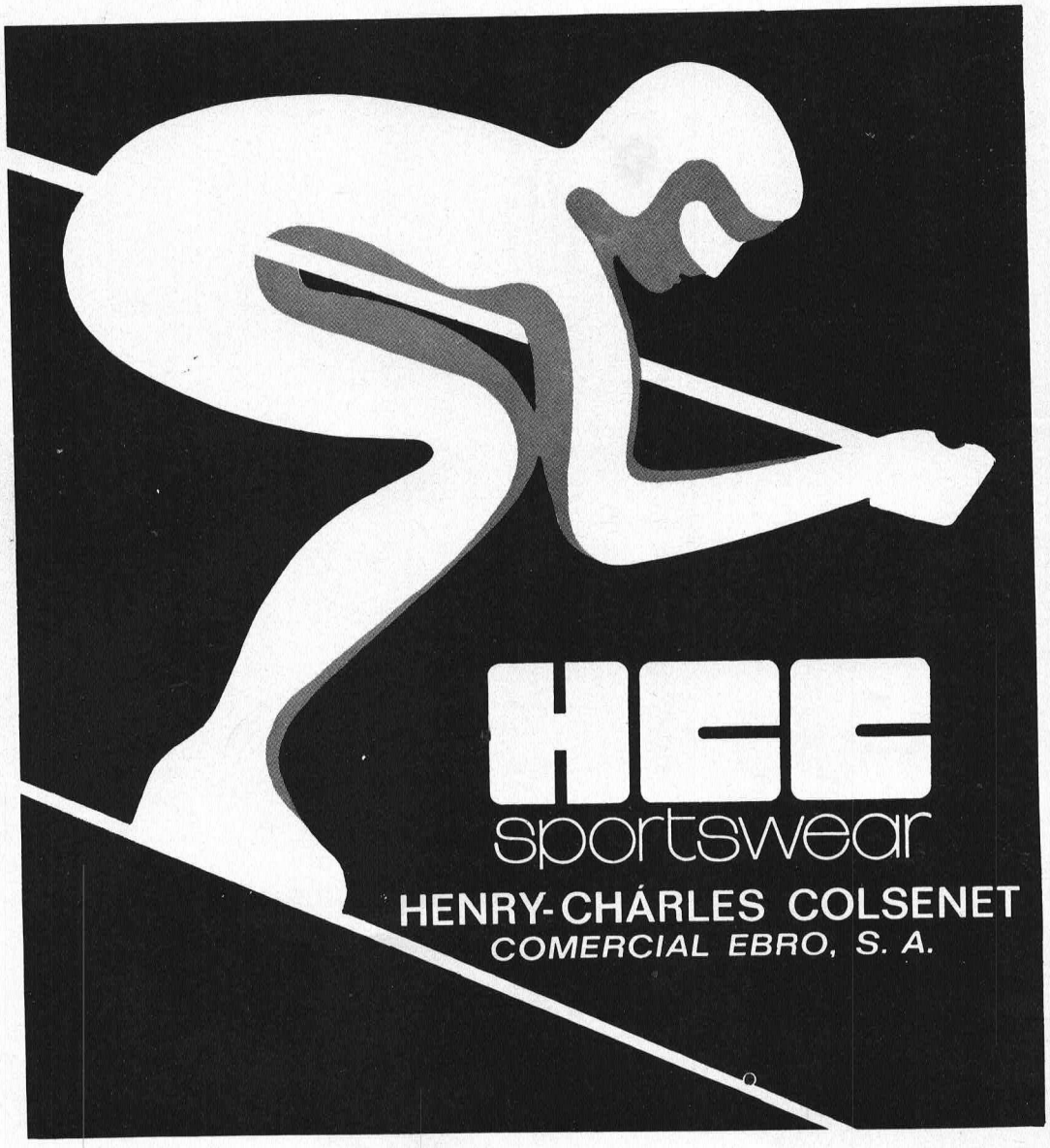
HCC
sportswear
HENRY-CHÁRLES COLSENET
COMERCIAL EBRO, S. A.

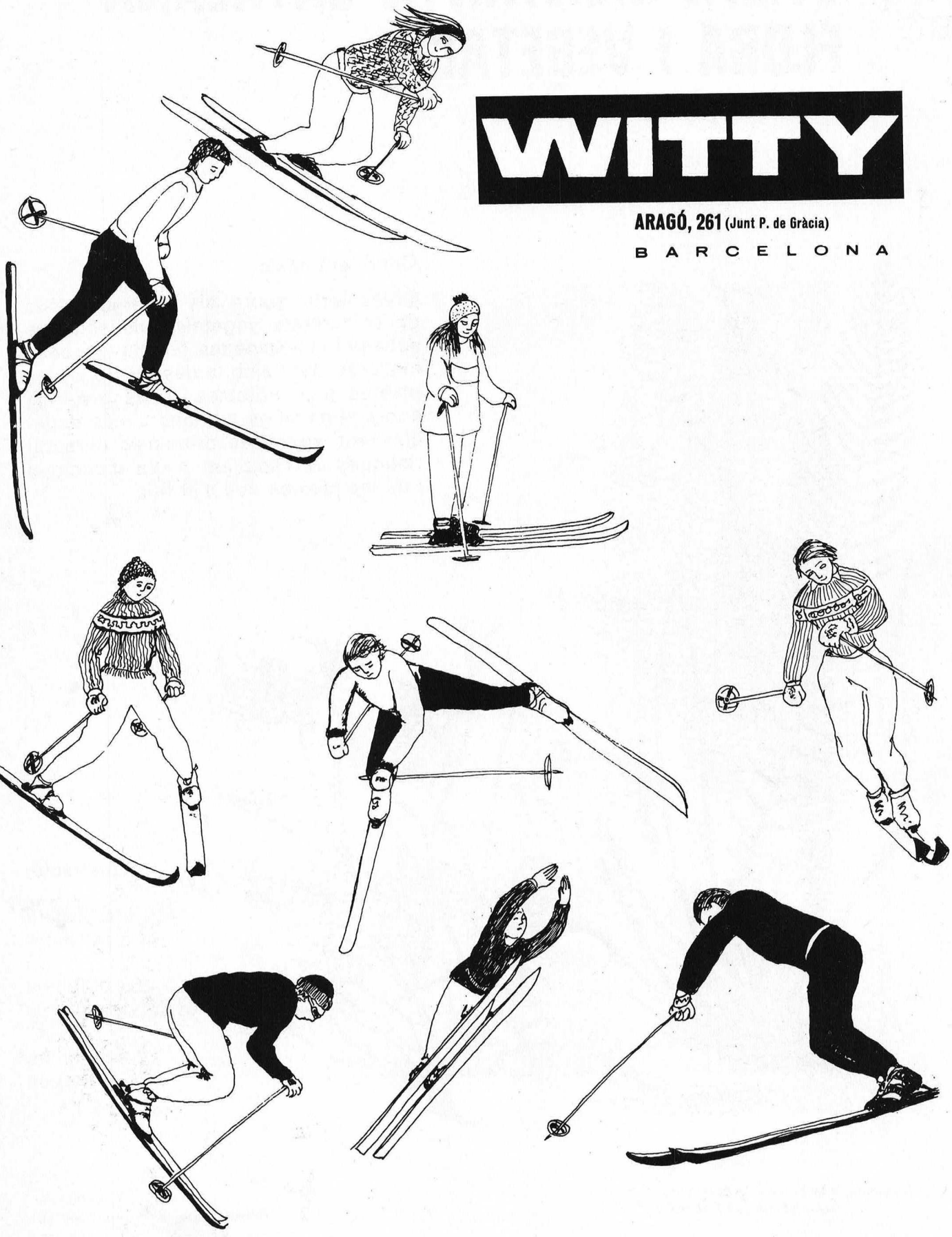

WITTY

ARAGÓ, 261 (Junt P. de Gràcia)

B A R C E L O N A

L'ALTA MUNTANYA CATALANA
FLORA I VEGETACIÓ

per Josep Vigo i Bonada

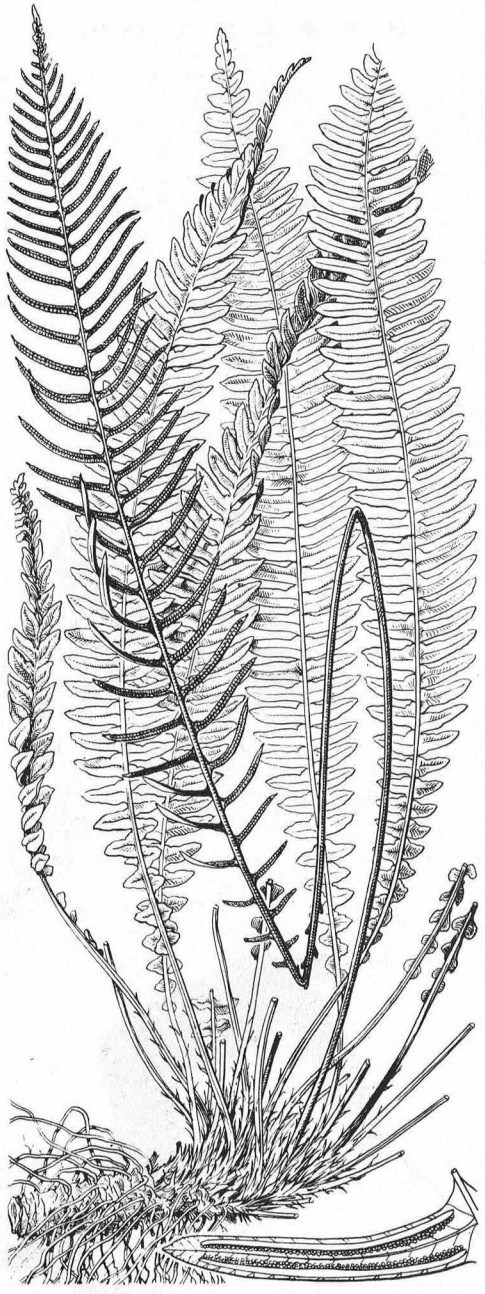

Contingut bàsic:

Comentaris sobre els diversos tipus de comunitats vegetals dels estatges subalpí i alpí (pinedes, landes, gespets, molleres, etc.) amb la descripció de les plantes més notables. Idees generals sobre el paisatge pirinenc i, més especialment, sobre les principals característiques de l'ambient d'alta muntanya i de les plantes que s'hi fan.

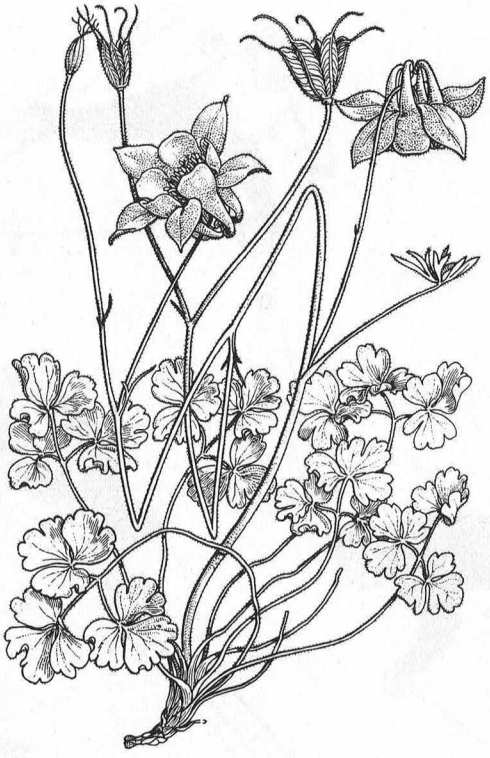

Il.lustració:

240 fotografies a tot color

268 dibuixos (d'Eugeni Sierra)

42 esquemas i mapes

En venda: a la Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya

P. V. P. 2.400,- pts.
Socis Centre: condicions especials

Editorial MONTBLANC - CEC

No us n'estranyeu! Encara no ha visitat Mañanes

Mañanes es preocupa
per tothom qui vol practicar un esport.
Li aconsella l'equip complet
més adient entre tota una gamma variada de les millors marques.

MAÑANES MK esports

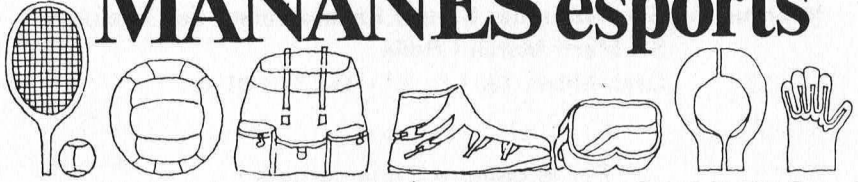

Canuda, 26 - T. 318 45 00 - Barcelona-2 / Via Augusta, 103 - T. 217 91 88 - Barcelona-6
Prim, 99 - T. 380 48 21 - Badalona

HOMENATGE
DELS ARTISTES CATALANS AL
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

De les obres presentades, 60 son litografies, de les quals s'han editat sèries de 100.

Relació del contingut de les carpetes de litografies:

1 - Coll Bardolet, Josep
Durancamps
Mundó, Ignasi
Munill, Antoni
Serra, Rosa

2 - Bueno, Pascual
Casaus, Jesús
Llimona, Nuria
Pruna, Pere
Vilà Moncau, Joan

3 - Flotats, Lluís
Morató Aragonés, Josep M.ª
Plana, Miquel
Rebull, Joan
Vayreda C., Josep M.ª

4 - Aguilar Moré, Ramón
Curós, Jordi
Gudiol, Montserrat
Rio, Agustí
Roca-Sastre, Josep

5 - Argimón, Daniel
Bea, Manuel
Ferràn, Ramon
Grau-Garriga, Josep
Hurtuna, Josep

6 - García Vilella
Jordi
Pichot, Antoni "Pitxot"
Tharrats, Joan-Josep
Xargai, Emilia

7 - Alumà, Jordi
Fita, Domènec
Ibarz, Miquel
Muxart, Jaume
Subirachs, Josep M.ª

8 - Arranz Bravo-Bartolozzi
Capdevila, Manuel
Cardona Torrandell, A.
Rollàn, Jordi
Lloveras, Frederic

9 - Puig, August
Fornells-Plà, F.
Martí, Marcel
Navarro, Llucià
Todó, Francesc

10 - Alcoy, Eduard
Andreu Fresquet, Jordi
Guinovart, Josep
Puiggròs, Pere
Sisquella, Conxita

11 - Artigau, Francesc
Claret, Joan
Genovart, Jaume
Sala, Gerard
Ràfols Casamada, Albert

12 - Carbó Berthold, G.
Hernandez Pijuan, J.
Pericot, Jordi
Vilacasas
Villèlia, Moisès

P. V. P.: 30.000,- Pts/carpeta
Socis Centre: condicions especials

Informació: Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya
Sr. Martí March i Reñé
Gral. Mitre, 13, 1.er, 3.ª - Tel. 204 01 42

Per la compra d'una carpeta
s'obsequiarà amb un llibre de l'Homenatge

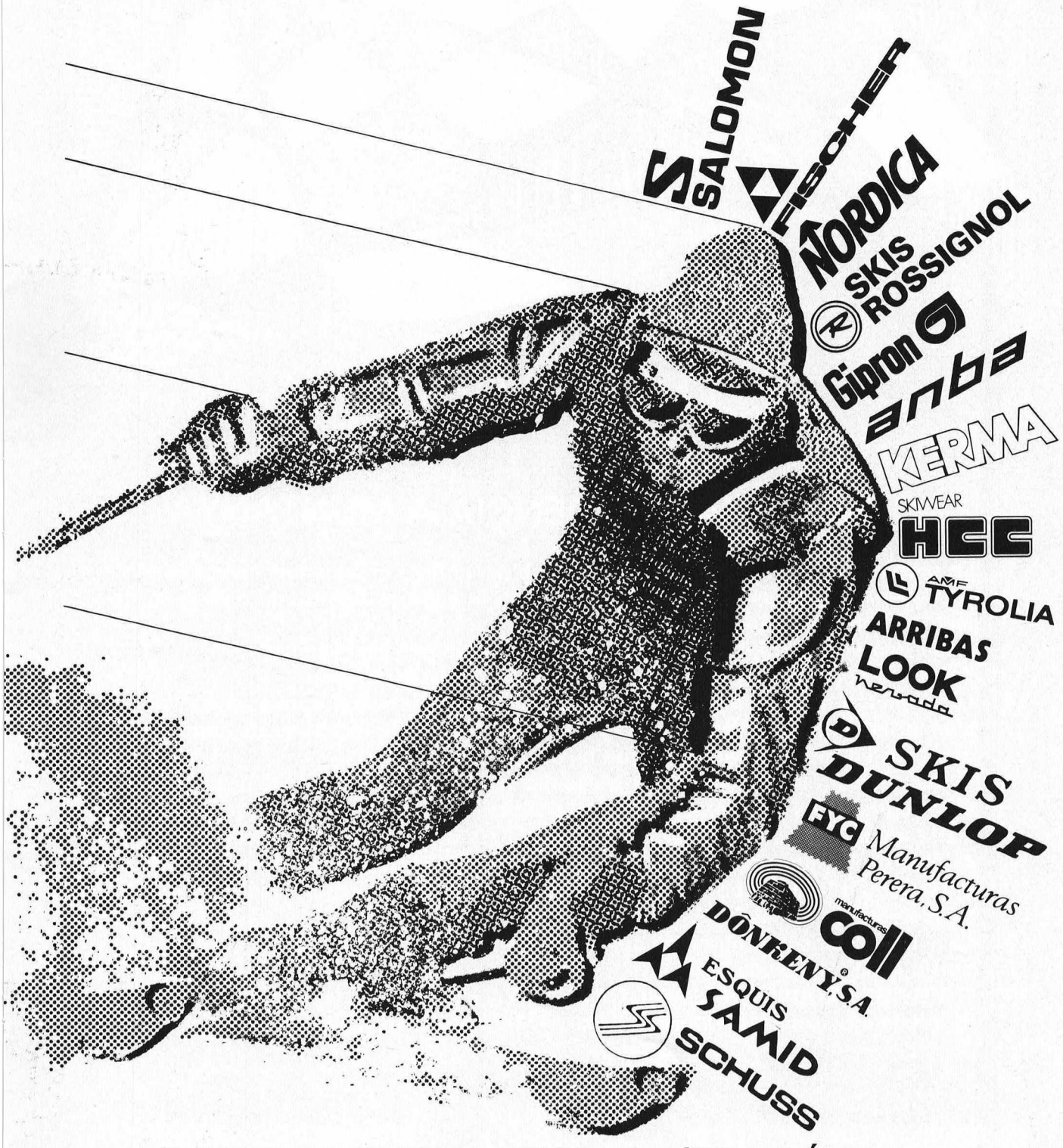

EL MILLOR MATERIAL PER A L'ESQUÍ

Parillesset

ENRIC GRANADOS, 122 AVINYÓ, 8 I 10

S.A. GRAMONT/HUMA-Barcelona

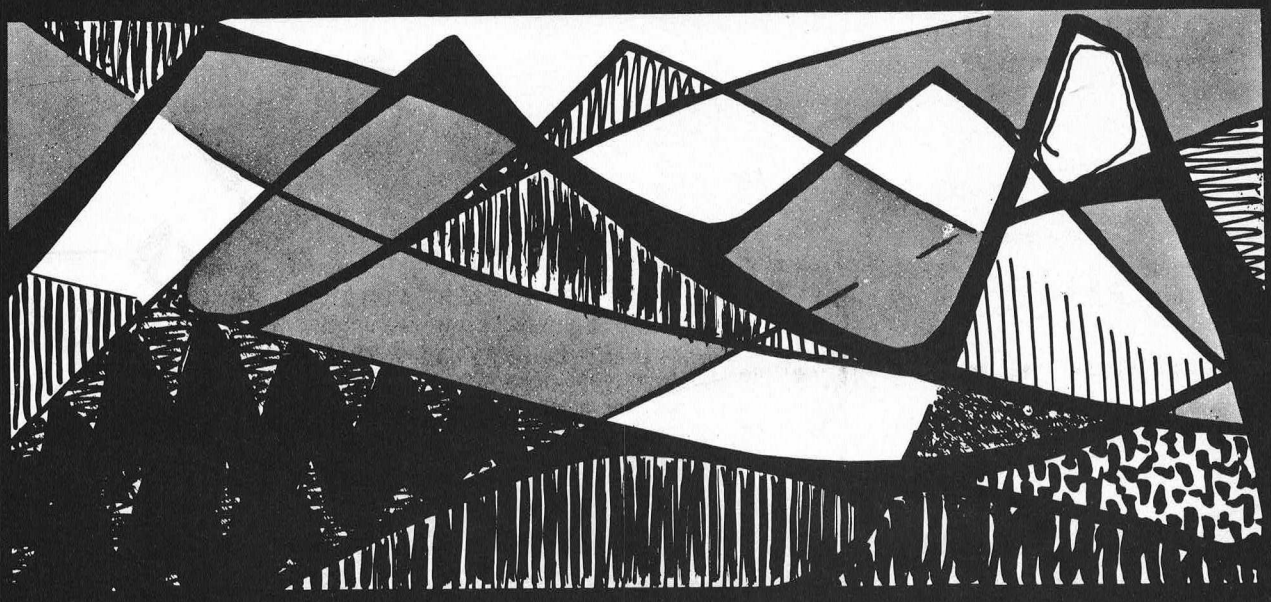

CAMPANYA, PRUDENCIA A MUNTANYA

1. En preparar l'itinerari cal informar-se amb persones i organismes competents.
2. No sortiu sols i sense dominar la tècnica de muntanya. Agafeu un guia o sortiu amb un company experimentat.
3. Aneu ben equipats i no us deixeu la corda, el piolet i els crampons.
   o Abans de sortir de qualsevol refugi, indiqueu el vostre itinerari.
4. La tècnica a muntanya s'obté després d'una llarga pràctica a muntanya. L'ús de la corda és obligatori en la travessia d'una gelera coberta de neu nova, així com en tots els casos en què hi pot haver perill.
5. El mal temps a muntanya es pot presentar sobtadament. No vacilleu a abandonar una excursió des del moment que les condicions esdevenen desfavorables.
6. L'alta muntanya és particularment perillosa els dies següents a fortes nevades.
7. Al final de llargues jornades d'escalada, els reflexos d'atenció disminueixen de seguretat. Cal també menjar sovint per no arribar a l'esgotament de les vostres forces.
8. La noció de dificultat no ha de ser mai confosa amb la de perill.
9. Sortiu aviat i arribeu aviat.
10. El CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA s'adhereix a la campanya de prudència a muntanya promoguda per tots els clubs alpins.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
1876

jnb.74

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Any C Núm. 691 Vol. 86
Juny 1977

Dipòsit Legal B. 545 - 1953

Sumari

	Editorial	386
Salvador Ginesta i Batllori	Les terres del Matarranya	387
Jaume Bonaventura	L'alta vall de Remunye, reducte pirinenc	397
Ricard Vila i Montolio	El Gran Capucin de Tacul, via Bonatti-Ghigo (3.838 m.)	400
Josep V. Ponce	Una ascensió al Mont Blanc	403
Pere Camins	El Naranjo de Bulnes, cara oest, via Rabadà-Navarro	407
Enric Font i Lloret	Ascensió hivernal al Pic Noris (2.834 m.)	408
Oleguer Escolà	Les desobstruccions	411
Eduard Cardona	Converses a muntanya: les Olimpíades	414
Ramon Bramona	La zona del llac Paron (Perú)	417
Modest Montlleó	Crònica	418
	Un monòlit dedicat al Centre, a Gavà	418
	Expedició francesa al Pamir-74	418
	Exposició de cartografia antiga al Centre de Lectura de Reus	418
	Ricardo Cassin a Barcelona	419
	Homenatge a Genari Martorell, a Siurana	419
	Inauguració del refugi de Bassegoda (Alta Garrotxa)	421
	El marcatge de camins, una altra obra del C. E. Empordanès	421
Ricard Vila i Montolio	Crònica alpina.	422
	Expedicions i ascensions: Himalaia, Changaband, Manda Devi. Nepal: Annapurna IV, Everest. Alaska: mont Mc Kinley, mt. Foraker. Hindu-Kush: Sharagar. Andes. Pirineu	422
	Recordant Dougal Haston	423
Josep Girona	Bibliografia	423
	Introducció a la Bioespeleologia. La vida a les coves	423
	Por el Pirineo Catalán (Cerdaña, Alto Bergueda y Ripollès)	423

Redacció i administració:
Paradís, 10 - Barcelona (2)
Tel. 318 62 20
Director: Martí Romero i Rectoret
Assessor tècnic: Ramon Torrents
Maqueta: Josep Nuet i Badia
Secretari: Josep Velàzquez i Crespan
Publicitat: Lluís Puntís, Via Augusta, 47 - 6.e
Col.laboradors: Ramon Pujol i Alsina, Albert Oliveras, Hermenegild Carreté, Josep M. Sala Albareda, Agustí Jolís i Felisart, Josep Abril, David M. Aloy, Carles Macià, Enric Font, Josep Girona, Modest Montlleó, Josep Velàzquez Crespan, Lluís Belvis.
Subscripció: 450 pessetes anuals (sis exemplars) estranger, 600 pessetes; preu d'aquest exemplar, 85 pessetes (Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista)
Impressió: Suimpa, Indústria, 110 Barcelona (13)

Portada: Vers l'infinit (gelera de l'Aneto)
foto: Jordi Sanz

Editorial

Manifest per la qualitat del medi ambient

Després de la celebració de la Diada del Medi Ambient, a la qual el Centre Excursionista de Catalunya participà com a membre de la Comissió d'Entitats no Governamentals convocades pels Amics de les Nacions Unides, creiem convenient de publicar l'avançada de manifest que el Departament del Medi Ambient de l'Associació d'Amics de les Nacions Unides ha sotmès a tots els membres de la Comissió. Aquest document resumeix les exposicions que es presentaren a l'acte públic, al Col·legi d'Advocats, el proppassat dia 4 de juny.

1. — ATURAR AMB URGÈNCIA LES AGRESSIONS AL MEDI NATURAL

Recordem-ne els casos més flagrants com al Parc Nacional d'Aigüestortes, al Corredor al Montseny, a la Cerdanya, al Tibidabo, a les Maresmes de l'Empordà, als deltes de l'Ebre i del Llobregat, contaminació del Ter, del Segre i de tants d'altres.

Reclamem que s'aturi la construcció de noves centrals nuclears i que es preparin informes sobre el seu impacte real sobre l'entorn, sobre el pla energètic i sobre la dependència política de grups internacionals.

Reclamem la formació d'un organisme consultiu, que en el futur depengués de la Generalitat, el qual informi sistemàticament als orgnismes públics en relació amb l'impacte dels grans projectes sobre el medi ambient, que promogui la investigació de procediments tecnològics i de recursos energètics no contaminadors i que proposi una normativa legal indispensable per a la protecció del medi natural.

2. — INICIAR UN PLA D'ENSENYAMENT DE NATURA A L'ESCOLA

No es tracta simplement de reforçar l'estudi de les Ciències Naturals, sinó de reformar el mètode global de l'ensenyament per a fer veure als alumnes la relació complexa entre l'actividad humana i el seu entorn natural i artificial.

Aquesta reforma ha de passar per una atenció prioritària de cada centre escolar al seu entorn directe.

La producció de materials didàctics, itineraris de la natura, centres de formació especialitzats, edició de llibres, etc., són indispensables per a iniciar seriosament aquesta feina.

3. — REVISAR ELS CRITERIS DE L'ORDENACIÓ TERRITORIAL QUE DE FET S'ESTAN APLICANT AVUI A CATALUNYA

En particular, cal aturar el creixement de l'àrea de Barcelona, que es preveu que arribi a prop de 7 milions d'habitants cap a la fi de segle; això comporta l'augment de les contaminacions de les escombraries, de les necessitats d'aigua (això obliga al transvassament de l'Ebre), de consum energètic per persona (això obliga a fer centrals nuclears), la destrucció de boscos, etc. El creixement de Barcelona desequilibra tot el medi natural de Catalunya.

En contrapartida, cal animar el creixement dels caps de comarca a fi d'evitar els problemes de congestió i posar els serveis urbans a l'abast de tots els habitants de Catalunya.

Cal aturar les operacions d'expansió de Barcelona com les previstes a Cerdanyola, Sant Cugat, Riera de Caldes, Martorell, Sant Just. Les noves inversions han d'orientar-se a millorar la qualitat dels barris i municipis perifèrics amb els equipaments necessaris.

Cal millorar i revitalitzar els barris antics, fent-los habitables perquè els seus habitants no es vegin obligats a fugir de la ciutat, en habitatges secundaris i caravanes de vehicles.

Cal revisar la política de transports, afavorint l'ús del ferrocarril i dels transports públics en general i orientar la implantació industrial de forma que es mantinguin les terres agrícoles.

4. — PREPARAR UN PLA D'ORDENACIÓ PER A CADA COMARCA I UN PLA PER A CATALUNYA

Cada comarca haurà d'establir una primera proposta d'opcions sobre la seva ordenació territorial, de forma que sigui possible de preveure un pla d'opcions per a tot Catalunya, que en faci la coordinació necessària. Reclamem que aquest estudi previ sigui establert de forma entenedora per als ciutadans i presentat a debat públic.

Aquest debat sobre les opcions bàsiques haurà de ser previ a l'elaboració de projectes urbanístics comarcals i regionals. No podem admetre l'actual procediment de projectes i d'informacions públiques, que en definitiva presenten els fets consumats sense possibilitats de comprensió ni de rectificació.

Abans de preparar projectes tècnics caldrà definir clarament qüestions tals com si es vol realment duplicar la població de l'àrea de Barcelona, si es vol el transvassament de l'Ebre, si s'accepta la industrialització d'una comarca turística, si s'accepta l'ocupació d'una comarca per centrals nuclears, etc. Aquestes opcions prèvies han de plantejar-se abans dels plans urbanístics. Sense aquest debat, qualsevol projecte constitueix un acte autoritari i tecnocràtic.

Estem convençuts que només així es podrà evitar la demagògia falsament triomfalista dels governs i també dels que tot s'ho carreguen sense donar en cap moment alternatives vàlides per a resoldre els problemes.

Com a entitats de caire no-governamental ens comprometem a vetllar perquè aquestes primeres directrius arribin a les instàncies governatives de l'estat i del país, a tots els partits polítics que són els que per naturalesa l'hauran d'administrar, i a la població en general que és la que des de les diferents comunitats humanes ha de lluitar per al millorament del medi ambient, per una major qualitat de vida, per la salvaguarda del patrimoni natural, per la gestió democràtica dels recursos i per una ordenació raonable del territori.

Ens comprometen que sempre i arreu siguin respectats els drets de l'home, perqué defensant l'home contra tota opressió defensem també el dret a viure en harmonia amb la naturalesa, de la qual l'home forma part.

Les terres del Matarranya

(Segons accèssit al Premi "Pau Vila", 1976)

per **Salvador Ginesta i Batllori**

El segle darrer, en procedir-se a la divisió de les terres de la Península en províncies i regions, quedà inclosa dins les contrades aragoneses una franja de territori d'una amplària aproximada entre els 15 i 30 quilòmetres, i una població calculada en 61.899 ànimes, segons el cens de 1970, en la qual el català era, i continua essent-ho, la parla comuna del poble, per bé que, a causa de la seva situació excèntrica referent a la resta de les comarques catalanes, la llengua sofreix les pressions de la parla castellana. En alguns indrets del Baix Aragó hom nota també la influència de la parla valencia na, la qual produeix en algunes poblacions —Aiguaviva de Bergantes i la Ginebrosa— el subdialecte «apitxat», que consisteix en l'ensordiment d'algunes articulacions donant les pronúncies «txobe» (jove), «biatxe» (viatge), «quinse» (quinze), etc.

Els geògrafs han dividit aquestes terres, administrativament pertanyents a l'Aragó, en unes comarques més o menys importants (el Baix Cinca, la Llitera, l'Alta i la Baixa Ribargorça i el Matarranya).

Hom assigna a la comarca del Matarranya vnt-i-nou pobles, amb la capitalitat a Vall-de-roures. Val a dir que una bona part dels municipis encabits dins aquesta comarca no pertanyen a la conca hidrogràfica del Matarranya i, d'acord amb el punt de vista geogràfic, lingüístic i econòmic, caldria acoblar-los a altres comarques. Joan Coromines suggereix Aiguaviva, la Ginebrosa, Torredarques, la Canyada de Beric, la Sorollera, la Torre de Vilella i, potser, la Codonyera, a la comarca dels Ports de Morella, dins el País Valencià, mentre que les poblacions de Maella, Favara, Nonasp i Faió, totes elles dins la província de Saragossa, caldria incloure-les a la contrada de la Ribera de l'Ebre.

El riu que dóna nom a la comarca, el Matarranya, té origen al sector central dels Ports de Beseit, dins el terme de la Sènia, a uns 1.100 metres d'altitud. En el seu recorregut de prop de cent quilòmetres s'escorre per entre les calcàries secundàries del massís dels Ports, drenantne el sector septentrional i obrint-se pas a través d'una série de congostos («gúbies» en la parla local), entre els quals destaca la pintoresca gorja coneguda amb el nom de Parrisal. Després de regar les terres de la conca, desemboca a l'Ebre entre Nonasp i Faió, al pantà de Riba-roja.

L'afluent principal del Matarranya és el riu Algars, d'un curs de setanta-cinc quilòmetres; neix a la Mola de Catí i forma el límit d'una part de la comarca del Matarranya amb la veïna Terra Alta.

Del punt de vista orogràfic cal dividir la conca del Matarranya en dues zones: La part muntanyosa situada al sud, amb els Ports de Beseit a la seva capçalera, que assoleixen els 1.447 metres al punt més elevat —el Caro—, fora ja de la comarca del Matarranya, i, cap al nord, una zona relativament més planera, amb una sèrie de turons i valls, que van dels 400 als 600 metres i on trobem les poblacions més importants de la comarca.

Als Ports de Beseit figura el Tossal dels Tres Reis, de 1.356 metres d'altitud, on coincideixen els límits dels antics regnes moros de Tortosa, València i Saragossa i on es tradició que es reunien els tres reis sense sortir dels seus estats. Una làpida collocada a l'indret uns anys enrera, recorda aquest detall.

Dalt de la serralada hi ha l'anomenada Caixa de Vall-de-roures, enorme roca calcària d'uns dotze metres d'alçària, gairebé tallats a pic, la qual vista de lluny i des de llocs diferents, fa la impressió d'ésser una caixa o arca antiga. El cim és una planura regular i fins a la darreria segle darrer hi pujava el bestiar que allí pasturava durant un temps.

A la vegetació espontània de la comarca predomina el pi d'Alep i el silvestre, malgrat les grans tallades fetes uns anys enrera. Hom troba també nombrosos alzinars. Els roures, que ajudaren a donar el nom a la capital comarcal, actualment estan en franca regressió.

La comarca fou poblada ja a partir del paleolític superior. Les excavacions portades a cap durant els períodes 1915-1923 per l'Institut d'Estudis Catalans, i les realitzades per diversos particulars, han posat al descobert una sèrie de vestigis dels primers pobladors d'aquestes terres riberenques. Eduard Ripoll, a **Prehistoria del Bajo Aragón,** fa un resum de les estacions principals estudiades i esmenta, entre d'altres, com a pertanyents al paleolític i al mesoneolític, els abrics de la Roca dels Moros, al barranc de Calapatà (Cretes), el de la Noguera (Favara), els Secans a Massalió i d'altres.

L'art rupestre està àmpliament representat a la comarca. Destaca la Roca dels Moros, al terme de Cretes, veí a la conca del Matarranya, on l'any 1913 Cabré descobrí les primeres pintures paleolítiques a l'aire lliure donades a conèixer a Europa; els abrics de Massalió (Caídas de Salbime) i l'abric dels Secans, amb figures humanes i un arquer. A la Valrobira, prop de Cretes hi ha un abric en el qual figura gravada la representació d'un sacrifici humà. La víctima està dreta, amb els braços enlaire i, al temps que li són llançades diverses fletxes, una arma de fulla ampla li penetra el cos.

Del període eneolític i de l'Edat del Bronze han estat trobades diverses destrals als poblats de Calaceit i algunes estacions amb materials als termes de Massalió, Fontdespatla, Pena-roja i Mont-roig.

El període hallstàtic està representat en alguns poblats a Cretes i a Arenys de Lledó, pobles veïns al Matarranya.

N. de la R.

El mapa i les fotografies que acompanyen aquest treball no han estat aportats per l'autor. La Redacció de Muntanya els ha triat i inclòs per a enriquir aquest estudi.

Les estacions més característiques de l'Edat del Ferro són les del Roquissal del Rullo, a Favara, amb fragments de ceràmica, i els poblats de les Escodines Altes i les Escodines Baixes i Sant Cristòfol, a Massalió. En aquest darrer, un dels jaciments més interessants del Baix Aragó, i com a resultat de dues campanyes portades a cap, foren descoberts un poblat i nombrosos sepulcres tumularis que donaren peces interessants de coure i de ceràmica treballada a mà, que passaren als museus de Terol i Barcelona.

Del període ibèric, durant la campanya portada a cap per l'Institut d'Estudis Catalans, sota la direcció de Pere Bosch i Gimpera, foren excavats els jaciments del Piuró del Barranc Fondo (Massalió), les Ombries, Sant Antoni i Santa Anna (Calaceit), els Castellans i Mas de Madalenes (Cretes) i la Torre Cremada (la Vall del Tormo), amb interessants troballes de ceràmica amb dibuixos, bronzes (braçalets, fermalls de cinyell, fíbules), ferro, peces de teler, etc.

Poques dades tenim del període romà. Les traces d'incendis en alguns poblats ibèrics fan suposar que llurs habitants oferiren una resistència a l'invasor i foren anihilats.

Al Museu Arqueològic de Barcelona figura una fíbula imperdible que és, pràcticament, l'única mostra del període visigòtic trobada al Baix Aragó.

Del pas del àrabs per la contrada han quedat diversos topònims i nombroses sèquies, encara actualment utilitzades per a regar les hortes.

La reconquesta fou iniciada en temps d'Alfons I d'Aragó, el qual, en algunes incursions portades a cap els anys 1132-33 s'apoderà de la Fresneda i Calaceit, per bé que foren unes conquestes efímeres, ja que al cap de poc temps les poblacions passaren novament a poder dels moros. Fou en temps d'Alfons II (I de Catalunya) que la comarca quedà deslliurada del poder de la mitja lluna. L'any 1170, el rei, al front de les seves tropes penetrava per les conques dels rius Algars, Matarranya, i Guadalop i, victorioses, arribaven fins a Cantavieja i Val de Jarque.

Les terres conquerides foren poblades amb gent de Lleida sobretot, fet que explica la persistència de la llengua encara avui, tot i les pressions centralistes.

El rei havia demanat ajuda als cavallers de l'orde de Calatrava i com a recompensa, l'any 1180 els cedia una bona part del territori conquerit. Més endavant foren creades, entre d'altres, les comandes de Favara, Calaceit, la Fresneda, Maella, Beseit i Mont-roig de Tastavins.

La majoria de les poblacions de la comarca figuren ja als censos dels segles XIII i XIV.

L'any 1833 —12 d'octubre—, el capitost Manuel Carnicer iniciava al poble de la Codonyera l'aixecament carlí al Baix Aragó. Juntament amb Cabrera s'apoderà del fort de Beseit i aviat la contrada es trobà implicada en aquella lluita fratricida. A la mort de Carnicer, Cabrera comandà les hosts carlines del Maestrat. L'any 1834, amb un petit estol actuà pels Ports de Beseit.

A la Fresneda, Cabrera passà per les armes els batlles de Valdealgorfa i Torrecilla, acusats d'haver comunicat a les tropes del govern els moviments de les faccions carlines. Com a represàlia, el general Nogueras féu afusellar la mare de Cabrera i aquest, al seu torn, manà matar quatre dones innocents a Vall-de-roures.

La riquesa principal de la contrada és la producció d'oli que sembla que ja era explotada al període ibèric. Tot i les fortes gelades de l'any 1956 que destruïren un nombre d'arbres considerable, l'oli ocupa encara el primer lloc dins el sector primari. Cada vuit o deu anys té lloc una collita extraordinària que hom anomena l'«oliada». La temporada de 1927-28, Calaceit produí oli per valor de set milions de pessetes (en aquell període l'oli anava a tres pessetes el litre).

A l'oli segueix la vinya, els ametllers, els cereals i les hortalisses. El bestiar boví i menut té molt poca importància.

La indústria gairebé no compta dins el concert econòmic de la conca. En una taula de treballadors classificats per indústries corresponent a l'any 1968, publicat a la Gran Enciclopèdia Catalana, dóna un total de 84 treballadors per tota la comarca del Matarranya, essent la indústria paperera —Beseit— la que ofereix un major nombre (33 obrers).

La superfície total de la comarca és de 1.686,72 km^2. De 1877 al 1920 la població no sofrí grans alternatives i conservà aproximadament igual nombre d'habitants. En els darrers cinquanta anys, però, hi ha hagut una forta davallada i el cens de 1970 enregistrà 20.782 habitants, equivalent a una densitat de 12,32 habitants per quilòmetre quadrat.

En línies generals, els habitants estan concentrats als pobles, la majoria situats a les valls dels rius, per bé que a Vall-de-roures i a altres municipis trobem un nombre relativament considerable de masos aïllats.

Donem a continuació la llista dels vint-i-nou municipis inclosos dins la comarca del Matarranya; entre paréntesis indiquem el nom oficial donat per l'Administració a aquells pobles que presenten variació: Aiguaviva de Bergantes (Aguaviva), Arenys de Lledó (Aréns de Lledó), Bellmunt de Mesquí (Belmonte de Mezquín), Beseit (Beceite), Calaceit (Calaceite), la Canyada de Beric (La Cañada de Verich), la Codonyera (La Codoñera), Cretes (Cretas), Faió (Fayón), Favara de Matarranya (Fabara), Fontdespatla (Fuentespalda), Fórnols (Fórnoles), la Fresneda, la Ginebrosa, Lledó, Maella, Massalió (Mazaleón), Mont-roig (Monroyo), Nonasp (Nonaspe), Pena-roja (Peñarroya de Tastavins), la Portellada, Ràfels (Ráfales), la Sorollera (La Cerollera), Torredarques (Torre de Arcas), la Torre del Comte (La Torre del Compte), la

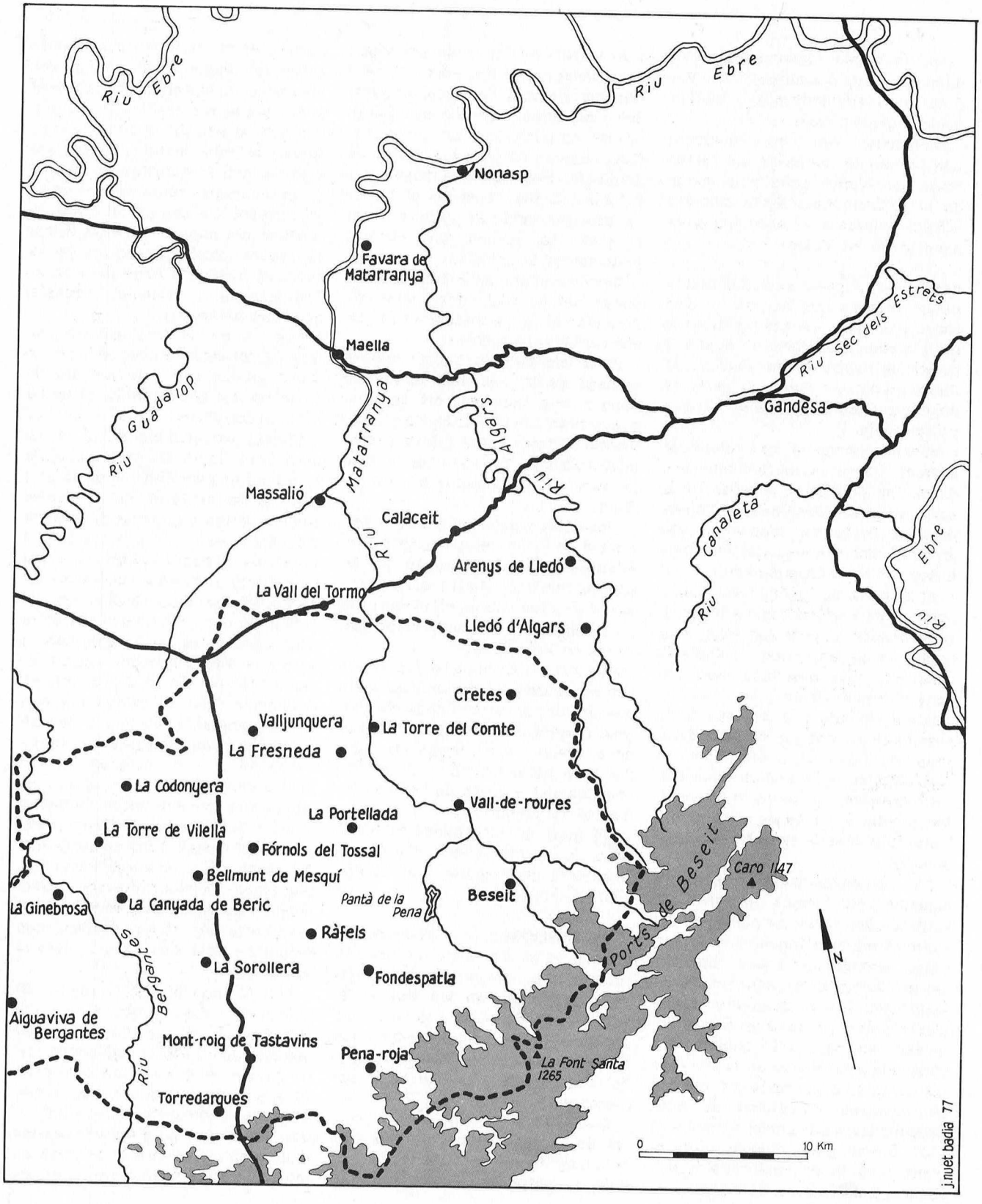
Riu Ebre
Riu Ebre
Riu Ebre
Nonasp
Favara de Matarranya
Maella
Riu Sec dels Estrets
Gandesa
Riu Guadalop
Riu Matarranya
Riu Algars
Massalió
Calaceit
Riu Canaleta
Arenys de Lledó
La Vall del Tormo
Lledó d'Algars
Riu Ebre
Riu
Cretes
Valljunquera
La Torre del Comte
La Fresneda
La Codonyera
Vall-de-roures
La Portellada
La Torre de Vilella
Fórnols del Tossal
Bellmunt de Mesquí
Caro 1147
Beseit
La Ginebrosa
La Canyada de Beric
Pantà de la Pena
Ràfels
Ports de Beseit
La Sorollera
Fondespatla
Aiguaviva de Bergantes
Riu Bergantes
Mont-roig de Tastavins
Pena-roja
La Font Santa 1265
Torredarques
N
0
10 Km
j.nuet badia 77

Torre de Vilella (Torrevelilla), Vall-de-roures (Valderrobres), la Vall del Tormo (Valdetormo) i Valljunquera (Valjunquera).

D'aquests vint-i-nou municipis n'hi ha set de riberencs del Matarranya, que donen gairebé la meitat de la població total de la comarca —9.897 habitants— i ocupen una superfície de 764,80 km^2:

BESEIT. — Aigües avall del Matarranya, després que aquest riu s'ha obert pas pels darrers contraforts de la carena dels Ports de Beseit, a través de l'engorjat del Parrisal, la primera població que rega és la de Beseit, situada al peu de la feréstega serralada.

Beseit, gràcies al seu relatiu aïllament, conserva un ambient medieval tot escaient i, a causa de la seva relativa tranquil·litat i l'atractiu dels Ports, ha esdevingut una de les poblacions més visitades pels turistes i les excursionistes.

Al barri de Santa Anna, on actualment hi ha l'airosa capella d'aquesta dedicació, sembla que existia un poblat romà anomenat Castalia o Castallia, nom que més tard fou convertit en el Castellà.

Beseit és un mot d'origen àrab, possiblement derivat de beit Zeid, «casa de Zeid». La població fou incorporada al regne àrab de València. Reconquerida en temps d'Alfons I, fou cedida a l'orde de Calatrava i l'any 1183 rebé la seva carta de poblament.

La vila conserva una sèrie de romanalles de l'època medieval. A l'entrada del poble, un pont d'un sol i atrevit arc que travessa el Matarranya, sembla ésser una construcció de l'època dels Templers. Foren també aquests qui protegiren la població amb la construcció d'unes defenses i set portals. La població era coneguda amb el nom de la vila dels set portals, dels quals en queden sis. Destaca l'anomenat de Sant Gregori, construït entre el 1151 i el 1187. D'estil gòtic, alguns autors el tenen com la primera mostra d'aquest art als Països Catalans.

El carrer més típic de Beseit és l'anomenat carrer Pla, amb un portal romànic situat a l'entrada principal del poble antic. Hom diu que fou el primer carrer urbanitzat pels cristians després de derrotar les forces sarraïnes. Més tard, en augmentar la població fou construït el carrer de Vilanova, amb un portal edificat el 1589, que esdevingué l'entrada principal de la població.

Beseit compta amb fàbriques de paper, que si avui porten una vida migrada, el segle passat assoliren una certa importància.

Entre els edificis antics destaca la casa de la Vila, bell edifici de l'època dels Templers, els quals el convertiren en Llotja. És una construcció d'estil gòtic primitiu amb quatre arcades que sostenen la planta superior, actualment en restauració.

L'església parroquial és una construcció de l'inici del segle XVIII. Fou edificada a l'indret on existia un temple romànic. D'estil plateresc i planta de creu llatina, el cimbori i la torre-campanar, de planta vuitavada, quedaren inacabats.

Una excursió obligada des de Beseit és l'anada al Parrisal. Una pista que té inici al carrer Ronda del Parrisal permet d'arribar fins a l'indret on existeixen unes mines de lignit que hom havia explotat i que foren abandonades a causa de l'escàs rendiment del mener.

No lluny de les Gúbies hi ha la Cova de les Meravelles, d'uns trenta metres de llargària, amb formacions d'estalactites.

VALL-DE-ROURES. — Vall-de-roures, situada en un nus important de carreteres que comuniquen les diverses poblacions de les terres del Baix Aragó de parla catalana, cap del partit judicial del seu nom i seu d'una església arxiprestal important, és considerada la capital de la comarca del Matarranya.

El seu extens terme està al sector de l'aiguabarreig dels rius Matarranya, Tastavins i de la Pena, i veié la petja de l'home primitiu. L'any 1893 hi foren descoberts onze esquelets, alguns de gran talla, amb els cranis travessats per sagetes de sílex, que hom classifica com a pertanyents al període eneolític. Josep Aguilló hi trobà destrals, fletxes, pedres de molí i fragments de ceràmica amb marques rares i peces de sílex. Durant els segles XII i XIII, el territori era anomenat Penya Aznar de Lagaia (incloïa també les poblacions de Beseit, la Torre del Comte, Fontdespatla i Mesquí, aquesta, avui desapareguda).

Cap a la meitat del segle XIII apareix per primera vegada el nom de Vall-de-roures que hom procurà de castellanitzar convertint-lo en un híbrid Valderrobres.

Silueta inconfusible de la població són els murs del castell que està a l'indret més enlairat de la part vella de la població. És una construcció de murs gruixuts de carreus treballats, amb torres als angles i finestrals gòtics esvelts i coronat de merlets. Conserva nombroses arcades dels períodes romànic i gòtic.

Sembla que la fortalesa fou edificada damunt les restes d'un castell àrab que Alfons II manà reconstruir cap a 1167 per tal de convertir-lo en residència reial. El castell fou restaurat i engrandit en temps de l'arquebisbe García Fernández Heredia —1387-1411—. A diversos murs i llindes dels portals figura el seu escut format per set torres emmerletades i una creu al damunt. El segle XV el castell sofrí diverses modificacions. Fou construïda una àmplia plaça d'armes i diverses dependències sobreposades en tres plantes, entre les quals destaca una magnífica sala de Corts i algunes xemeneies.

El 3 de juny de 1931 les ruïnes del castell foren declarades Monument Nacional. El bisbat de Saragossa sol·licità que li fossin cedides per tal de preservar-lo i restaurar-lo, però no aconseguí la cessió i avui, aquesta gloriosa romanalla mostra les seves històriques parets desproveïdes d'un sostre protector i, de mica en mica, si no s'hi posa remei aviat, as-

El riu Matarranya s'esmuny entre codolars a l'alçada de la carretera de Gandesa a Alcanyís, prop de la vall de Tormo. ▼

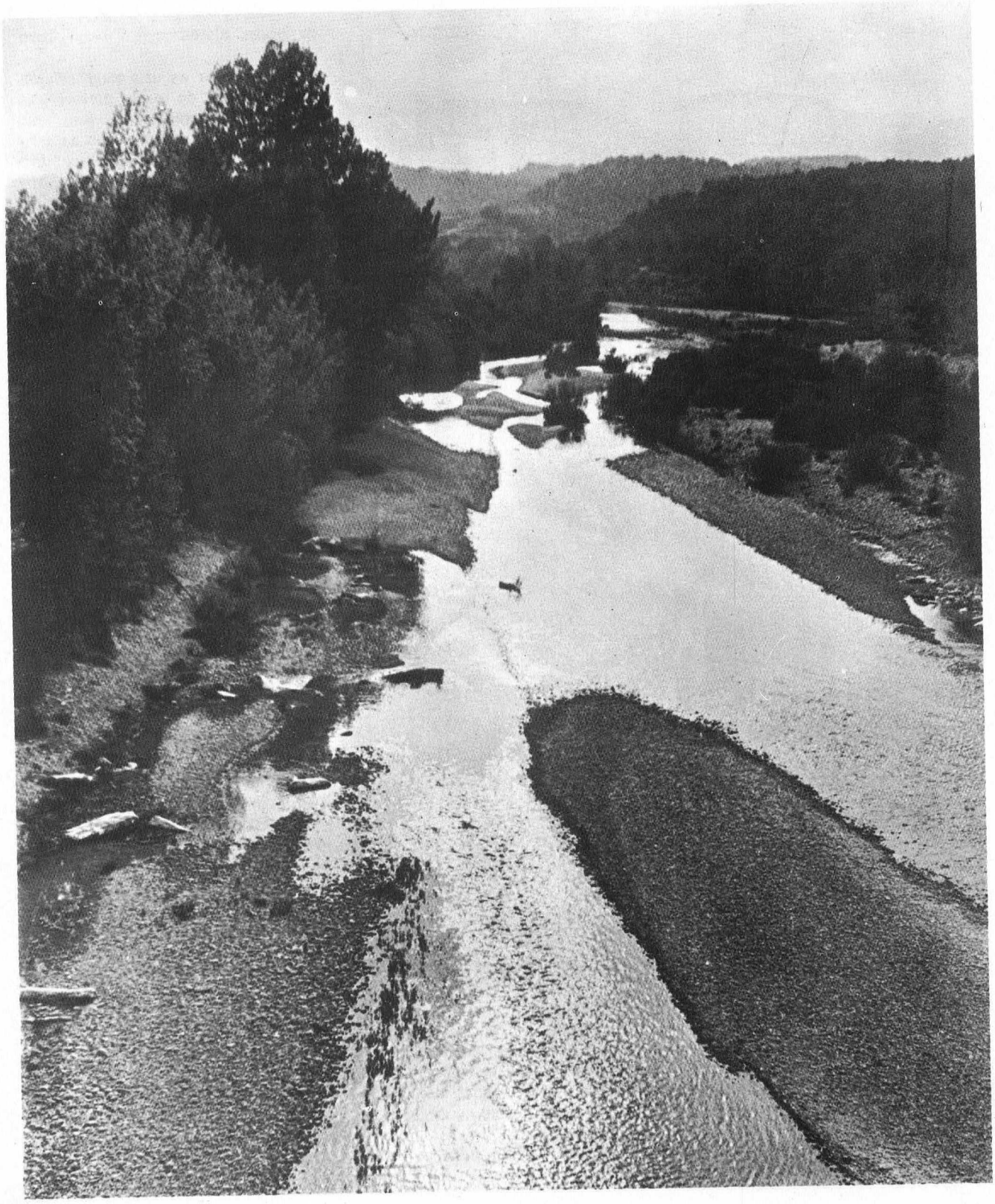

foto: H. Carrete

El castell de Vall-de-roures, amb l'església al seu costat de la qual apreciem el petit campanar (visió des del campanar de l'església arxiprestal de Sta. Maria la Major). El poble s'arredossa al peu del castell, entre aquest, el riu Matarranya i les hortes que el voregen. ▼

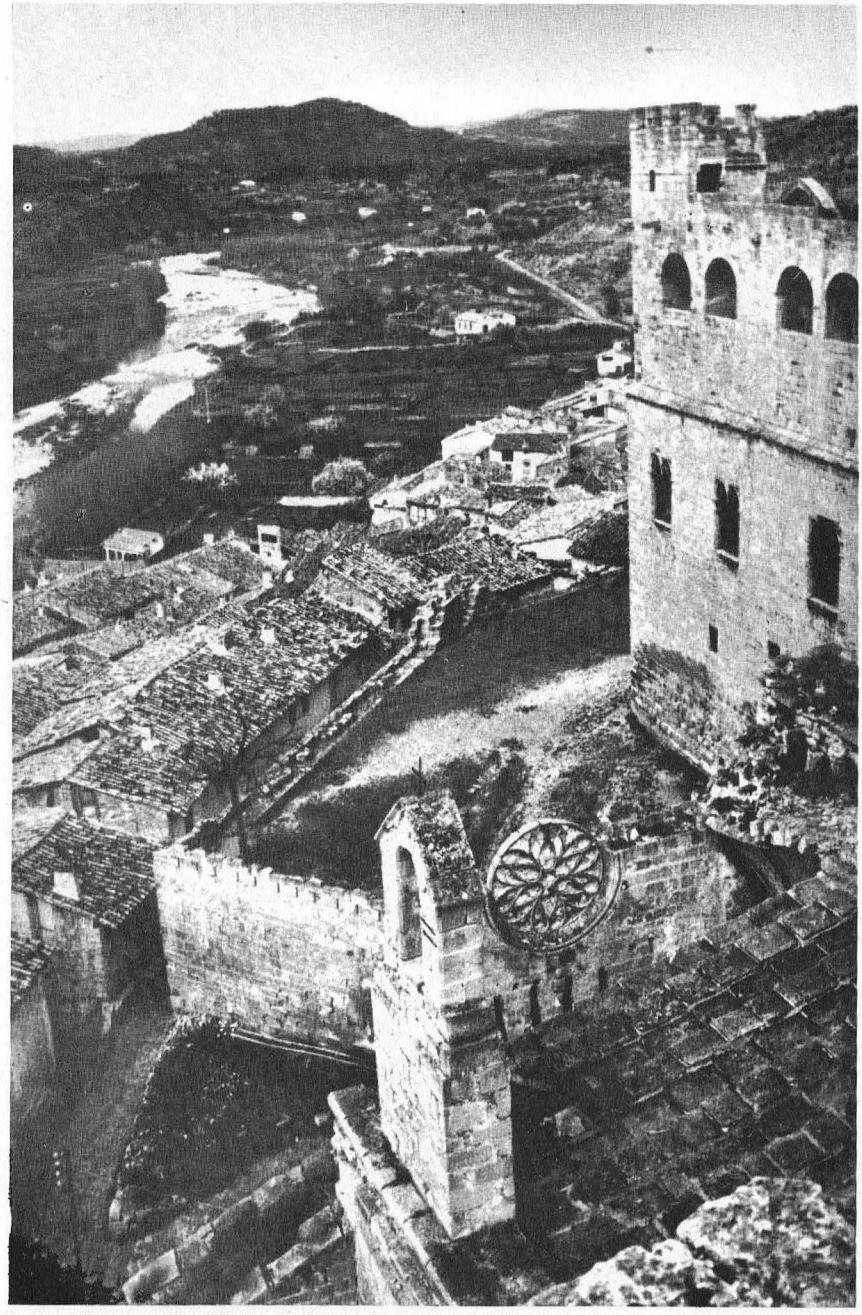

sistirem a la seva progressiva destrucció.

Veïna al castell hi ha l'església arxiprestal de Santa Maria la Major. És una construcció de planta de nau única amb algunes capelles entre els contraforts laterals i de l'absis poligonal de set costats. Dels tres trams que constava la nau, un s'esfondrà i ha quedat inutilitzat.

Als costats del portal d'accés al temple figuren quatre estàtues, que possiblement representen els benaventurats, i les escenes de la fugida a Egipte, un Naixement, l'arca de Noè, disset persones assegudes, un lleó i un llop, i l'Anunciació. Al damunt del portal destaca una rosassa de grans dimensions i bella decoració.

El campanar és una torre prismàtica vuitavada de trenta metres d'alçària, emmerletada, que, junt amb els contraforts adquireix un aspecte de fortalesa, finalitat que possiblement també li era assignada. Sembla ésser d'època posterior a l'església ja que mig tapa un elegant finestral gòtic del parament de migdia. Adossada a l'absis figura la sagristia construïda el segle XVIII.

Hom ignora la data de la construcció d'aquesta valuosa mostra de l'art gòtic a la comarca. L'opinió més generalitzada és que fou iniciada al temps que ho eren les obres del castell, durant el període del bisbe García Fernández.

La part antiga de la vila queda situada al peu del castell i de l'església, al vessant dret del Matarranya. Els carrers formen una mena d'amfiteatre. Al centre del carrer Major, perpendicular al riu i un dels pocs de la part vella tirat a cordill, hi ha la plaça Major on destaca l'edifici de l'Ajuntament, interessant construcció del segle XVI, de carreus, amb una arcada que dóna a la plaça i altres tres al carrer que comunica amb el pont que travessa el riu.

Aquest edifici fou reproduït al poble Espanyol barceloní de Montjuïc, on presideix també la plaça Major.

Prop de la casa de la vila queda l'interessant pont medieval que travessa el Matarranya i un portal que el protegia. A ambdós costats del portal hi ha unes bases quadrades amb dos lleons que sostenen l'escut de la vila. Al damunt de la llinda del portal, en una fornícula, figura una moderna imatge de sant Roc, així com un matacà protector.

La part nova de la vila, o raval, queda al vessant esquerre del Matarranya i comença a estendre's al llarg de les carreteres a Mont-roig i a Alcanyís.

MASSALIÓ. — «Massalió, mans al canó», diuen sarcàsticament els pobles veïns en parlar de Massalió.

El pont medieval que travessa el riu Matarranya a Vall-de-roures. ▼

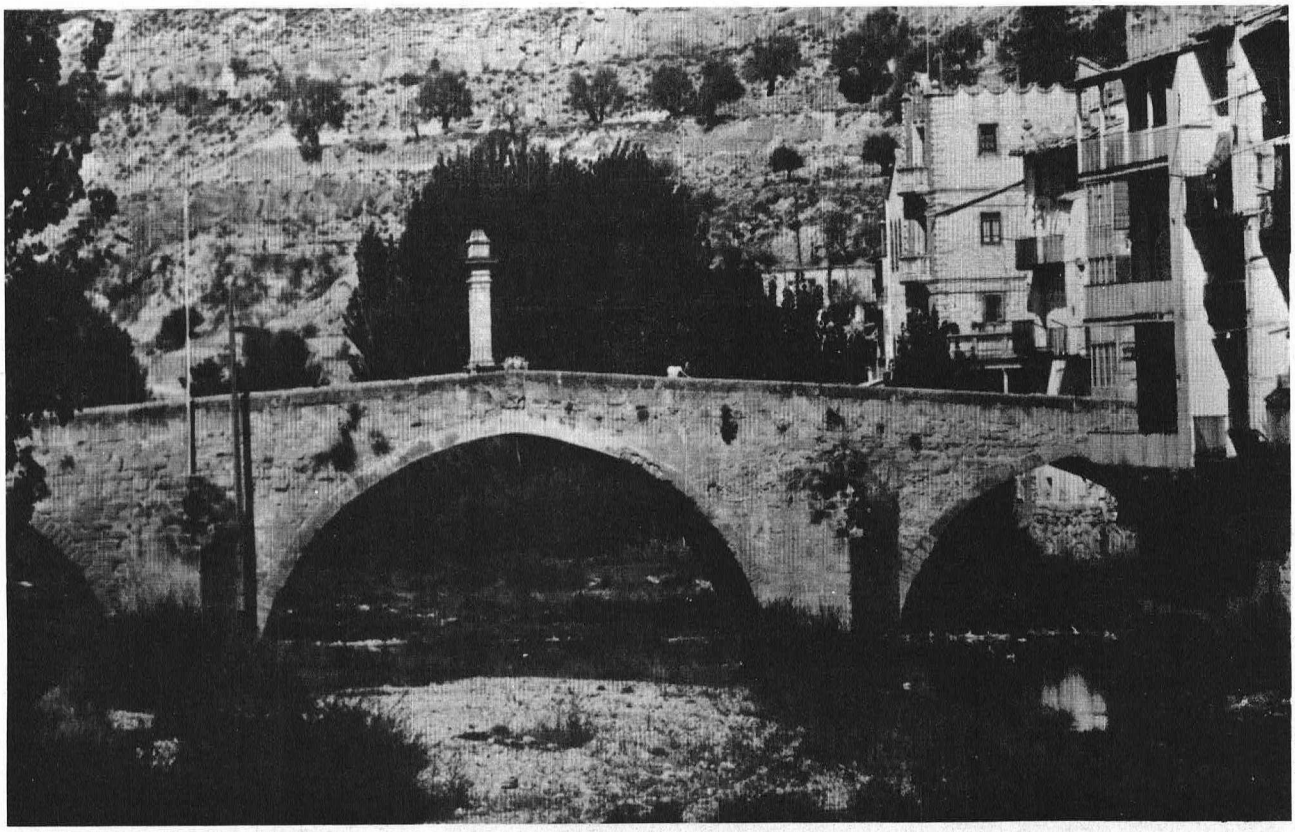

foto: H. Carreté

A l'escut de la vila figura un lleó amb una maça. Hom diu que fa allusió als primers massalionesos, els quals amb una maça com a arma es batien com lleons. Coromines desfà l'encís de la llegenda i diu que el topònim possiblement deriva de l'àrab mànzal i uyun, que significa hostal de les fonts. No lluny de la població brollen unes deus que, d'acord amb el filòleg, van donar el nom al municipi.

Sigui com vulgui, Massalió és una població riallera i rica que presideix una bella plana de conreus de regadiu i de secà, a la Vall del Matarranya. Compta 896 habitants.

Dins el terme, en un campanya portada a cap per l'Institut d'Estudis Catalans entre els anys 1915-1913, foren explorats diferents poblats del període prehistòric. Destaquen els anomenats les Escodines Altes i les Escodines Baixes i el de Sant Cristòfol, on foren trobades restes dels habitacles que formaven els poblats, ceràmica ornamentada, pesos de teler i algun material de bronze.

De l'art rupestre foren trobats dos abrics amb pintures reproduint figures humanes i d'animals, a l'indret anomenat Caídas de Salbime.

L'any 1175, el bisbe Pedro de Torroja cedia al canonge Fortún Roberto el castell de Massalió amb tots els seus termes, i el 1213, Martín Pedro de Oteiza concedia la carta de poblament als habitants de Massalió, atorgant-los diversos privilegis.

MAELLA. — Maella, situada al centre d'una plana estesa als dos costats del Matarranya, dins ja de la província de Saragossa, és una població alegre, amb carrers nets i balcons florits i un cens de població que ultrapassa el de la capital comarcal —2.515 habitants el 1970, per 1.958 de Vall-de-roures.

La seva situació excèntrica dins la comarca fa que quedi deslligada de Vall-de-roures i depèn més de Casp de la qual està a 21 quilòmetres. Sembla que ja el segle VIII la població assolí una certa importància. Envaïda per les forces de la mitja lluna, no hi ha gaire acord respecte a la data del seu alliberament. Alguns historiadors l'atribueixen a Alfons I d'Aragó i d'altres a Alfons II. Aquest monarca, l'any 1181, concedí a l'orde de Calatrava el domini del castell, les restes del qual sobresurten per damunt la població.

A l'escut de Maella, que hom troba reproduït a diferents indrets de la població, destaca una mà que dóna nom a la vila i que va unida a una llegenda que diu que, temps era temps, un súbdit del senyor del castell comandà una revolta en contra d'ell. Detingut, fou empresonat i condemnat a la forca. La promesa del minyó demanà clemència al senyor i aquest, captivat de la bellesa de la donzella, prometé la llibertat

Un detall de la façana gòtica de l'església de Vall-de-roures. Hi destaquen el cloquer i la magnifica rosassa. ▼

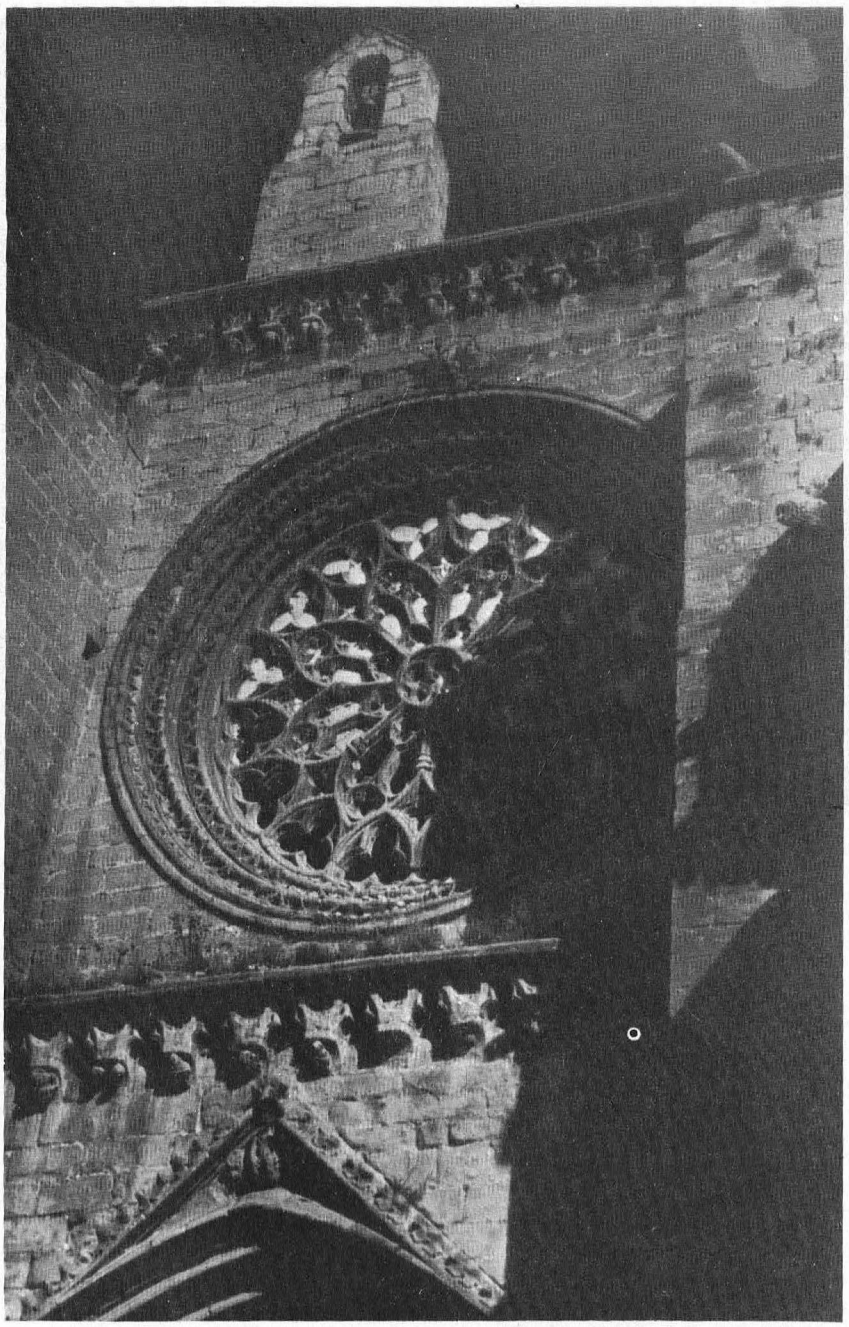

foto: H. Carretè

del rebel si la noia accedia a «donar-li la seva mà», encara que fos una sola vegada. La donzella es tallà la la mà i la hi oferí en una safata de plata. El senyor es veié obligat a complir el pacte i el minyó fou alliberat.

El castell és una àmplia construcció amb mostres dels diferents períodes que l'edifici sofrí ampliacions i renovacions. Queden nombrosos llenços de murs i torres, arcs i portes, amb diferents escuts d'armes i alguns signes lapidaris. En temps de Felip V, el castell fou restaurat per bé que a l'època de les guerres carlines fou destruït de nou.

Entre les construccions antigues escampades per la vila, destaca sobretot la torre-rellotge de l'ajuntament, amb els seus 48 metres d'alçària. La part primitiva de la torre era una fortificació. Hi figura la capella de la Verge del Portal, patrona de la població i la portalada que, en altres temps, era el límit de la població.

A la part alta, camí de l'església parroquial i dessota del turó on hi ha el castell, queden uns fragments restaurats de la muralla que encerclava la població, amb torricons i uns cuidats jardinets.

Maella està orgullosa del seu fill, l'escultor Pau Gargallo, i li ha dedicat un carrer i al Boixaret exhibeix una estàtua seva.

Gargallo nasqué l'any 1881. De jove estudià a l'Escola de Belles Arts i l'any 1903 li fou atorgada una pensió a París. Durant la seva estada a la capital francesa s'especialitzà en les escultures fetes amb planxa de metall. Posteriorment esculpí nombroses obres en pedra i bronze.

A Barcelona figuren obres seves a la plaça de Catalunya —pastor tocant el flabiol—, al parc de Montjuïc —veremadora—, a la façana de l'antic teatre Bosc —efígies de Nonell, Picasso, Xavier Nogués i Raventós—, així com els cavalls desbocats del Palau de la Música Catalana.

FAVARA DE MATARRANYA. — La població de Favara, està a les vores del Matarranya en un relleu tabular coronat per les runes de l'ermita de Santa Bàrbara i un castell medieval construït el segle XVI per l'orde de Calatrava, possiblement a l'indret on n'existia un de més antic aixecat pels Templers.

El terme ja fou habitat als temps prehistòrics. Hom hi ha trobat restes que van del període neolític fins al canvi d'Era sobretot abrics situats a les roques sorrenques.

Del període romà tenim, entre d'altres vestigis, el sepulcre de Favara, conegut també popularment

El sepulcre romà de Favara de Matarranya, anomenat popularment "Casa dels Moros". ▼

Per arribar a l'indret del Panissal cal seguir un itinerari enrevessat i gairebé acrobàtic fins a superar els obstacles que presenta un engorjat tan profund i estret. ▼▼

amb el nom de la «Casa dels Moros». Sembia que fou construït el segle II de la nostra Era i, segons la inscripció que figura al frontis, fou dedicat als manes de Luci Emili Lupus. És una construcció de carreus en forma de temple, amb porxo i un fris sostingut per columnes dòriques.

A l'interior figura el «conditorium» (lloc destinat a conservar les cendres) i la cella superior, on eren tributades les honres fúnebres. Una escala comunica amb la cripta sepulcral.

L'origen del topònim de la població potser té origen en les testes «fabarias» romanes, per bé que popularment hom diu que deriva de favera. Algunes vegades hom ha intentat de representar aquesta planta a l'escut de la població.

Favara sembla que fou colonitzada pels Templers i més tard —1180— cedida a l'orde de Calatrava que hi establí la comanda de Favara.

L'església parroquial, edificada en estil gòtic, exteriorment presenta una rara construcció de planta quadrada fortificada. Al seu costat, una àmplia plaça constitueix un mirador magnífic de la vall del Matarranya.

El terme és regat pels rius Matarranya i Algars i les seves aigües són aprofitades per a regar les hortes per mitjà de diverses sèquies.

L'agricultura i la fabricació de pilotes de cuir donen vida a la població.

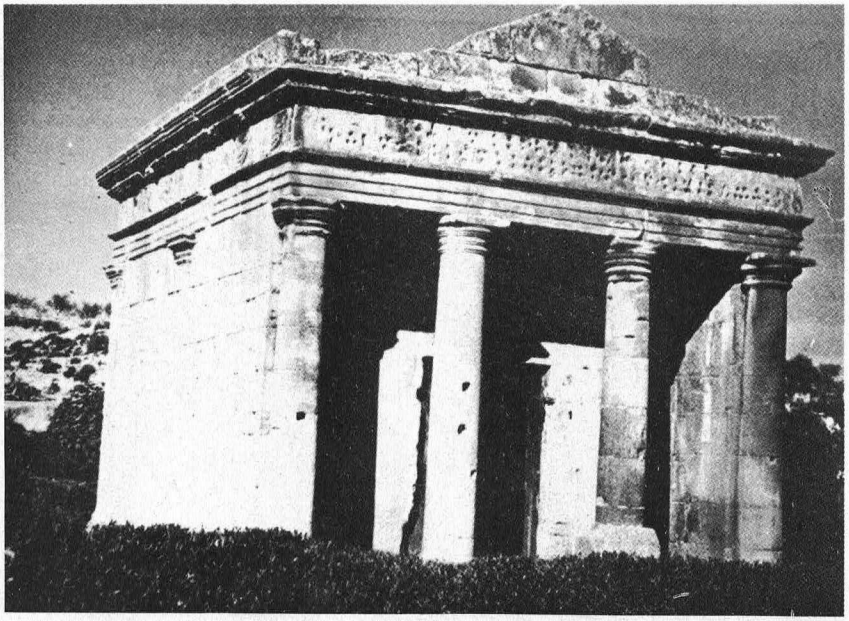

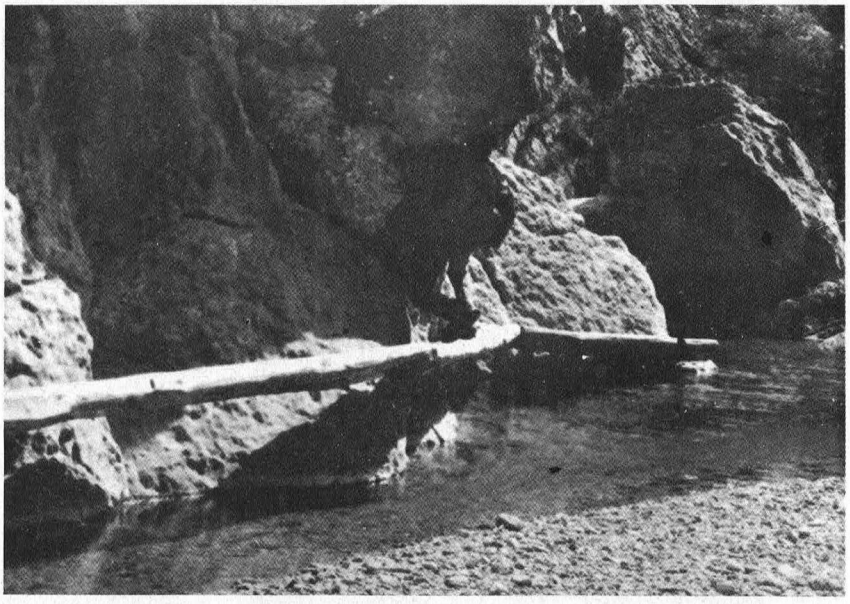

fotos: H. Carreté

NONASP. — La població de Nonasp, situada en un turó junt a la confluència dels rius Algars i Matarranya, compta, segons el cens de 1970, amb 1.412 habitants. El seu nom ja és citat als temps de la Reconquesta. Per la seva contribució a la presa de Mequinensa, el segle XII el rei concedia la vila i el castell de Nonasp als aragonesos Pedro de Biota, Iñigo Fortín i Ximénez Garcés.

El castell, del qual queden força vestigis, pertangué posteriorment als Templers i sembla que a l'època del domini sarraí servia de presó. Joan Coromines apunta la possibilitat que el topònim del poble tingui un origen pre-romà o àrab, i, encara, derivat del nom d'un senyor aragonès, Nuno Azpe.

La vila presenta un aspecte agradós amb les cases de dos o tres pisos i façanes de color blau o rosa i els carrers asfaltats.

A més de l'agricultura —oli i vi sobretot— a la població existeixen molins d'oli, premses de vi, una serradora i ebenisteries.

No lluny del nucli de la població hi ha el santuari de la Madre de Déu de dues Aigües, així anomenada per trobar-se entre els dos rius del terme. La imatge que hom hi venera (actualment una reproducció de l'original) trobada segons la tradició per un pastor en una cova, gau-

Una de les curioses roques calcàries del Panissal, anomenada el Fus per la seva forma. ▼

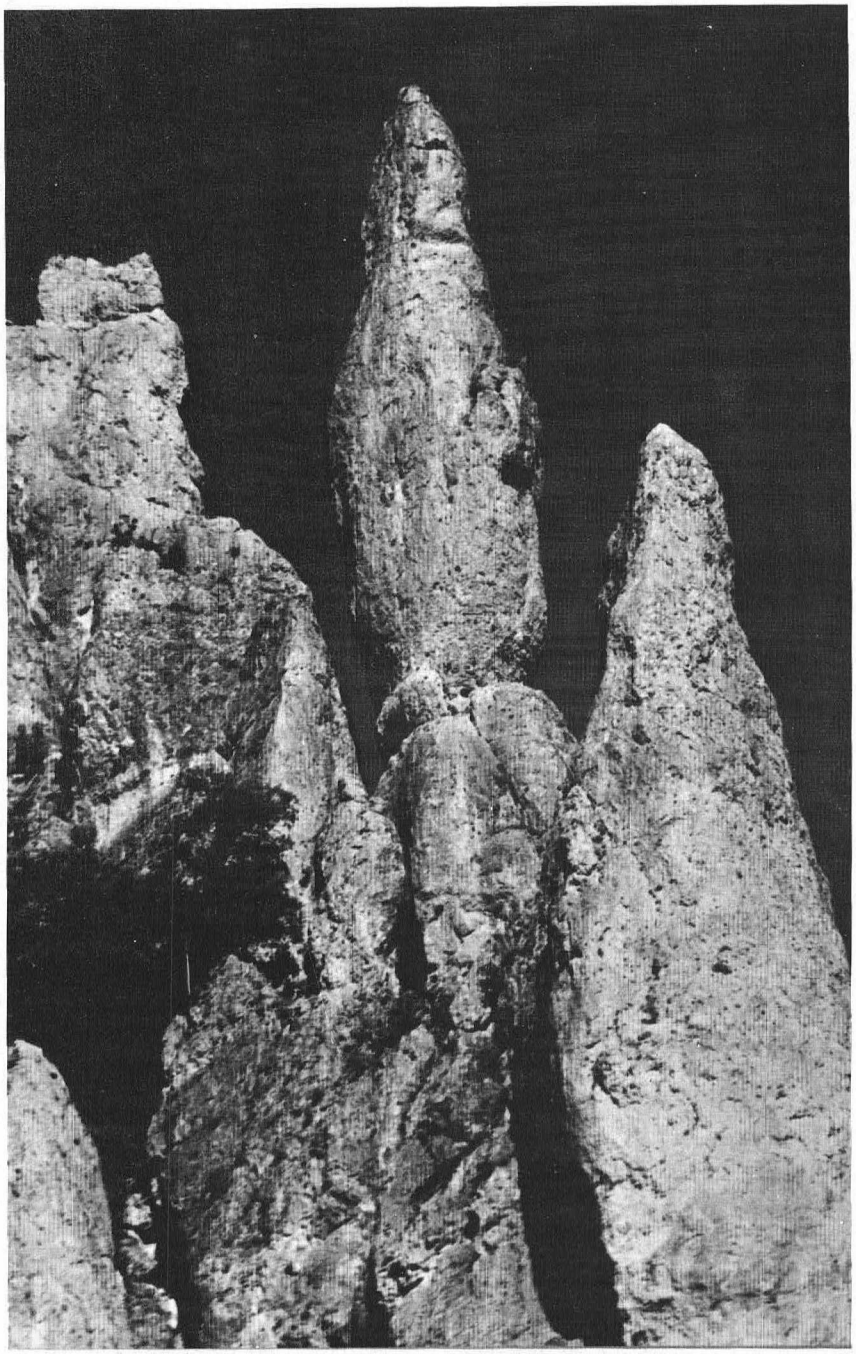

foto: H. Carreté

deix de forta devoció, no solament a Nonasp sinó també a les poblacions dels voltants. A l'església on la Verge és venerada, de major capacitat que la parroquial, hi celebren diversos aplecs anuals. Assoleix força importància el que té lloc el primer diumenge de setembre.

FAIÓ. — L'última població regada per les aigües del Matarranya abans de desguassar al riu Ebre, ha sofert en els darrers anys una sèrie de vicissituds que han fet minvar la seva població. Dels 1.750 habitants que comptava l'any 1920, ha baixat a 556 segons el recompte del 1970.

Abans la població era a tocar la confluència dels rius Matarranya i Ebre, a 54 metres d'altitud. A part de la importància agrícola del terme, sobretot en la branca olivarera, una part de la població vivia, fins el 1960, del transport del carbó extret de les mines de Mequinensa, la Granja d'Escarp i Torrent del Cinca. El mineral era transportat des d'aquests pobles amb barcasses a Faió i d'ací era reexpedit per ferrocarril. L'any 1944 foren exportades 186.766 tones de lignits a Flix, Vallcarca i Barcelona.

La cessació d'aquest transport i la construcció de la presa de Ribaroja inaugurada l'any 1967 que implicà el negament de la població, motivà una forta emigració de faionencs vers Flix, Favara, Mequinensa, Casp i Barcelona.

L'ENHER, empresa constructora de l'embassament, edificà un nou poblat, un si és no és andalús, i la població, si us plau per força, pogué escollir entre una indemnització de 50.000 pessetes per habitant, o bé traslladar-se al nou poblat. Una oportuna crescuda del riu esdevinguda un cap tancades les comportes de la presa, féu decidir els tocatardans a abandonar el poblat vell que ràpidament quedà inundat i, per evitar perills d'accidents, fou volat amb dinamita.

La construcció del Faió nou costà uns cent milions de pessetes de les quals quinze i mig foren pagats pels nous veïns. De les cent quinze Ha. de regadiu que el terme posseïa, n'ha perdudes trenta-cinc, així com vuitanta-tres d'oliverars i ametllers, dinou de vinyes i deu de cereals.

Queden incloses també dins la conca del Matarranya les poblacions de la Vall del Tormo, Valljunquera, la Fresneda i la Torre del Comte, per bé que, a causa de trobar-se bastant separades de les vores del riu, presenten una població molt migrada; totalitzen 2.881 habitants.

L'Alta Vall de Remunye, Reducte Pirinenc

per **Jaume Bonaventura**

La vall de Remunye, primera que s'obre a la de l'Ènsera per la dreta, es troba separada del vessant francès per una alta carena amb pics de més de 3.000 metres, el Bom i el Malpàs, que cauen verticalment sobre el fons de la vall formant parets de gran altura, amb un granit excellent solcat de fissures i xemeneies. El pic de Remunye, al cantó dret de la vall, ofereix uns esperons molt atractius, encara que de menor altura.

La solitud de Remunye, malgrat el fàcil accés, l'encant dels seus llacs, i la fermesa de les escalades, no decebrà ningú que pari tenda a redós dels seus cims.

Fruit d'una estada de sis dies, acompanyada d'un temps insòlitament bo, són aquestes ratlles testimoni d'un record inesborrable, i les tres noves vies d'escalada ressenyades més avall.

* * *

Lluny dels llocs on hem estat feliços, com l'exiliat que es troba en terres estranyes, així nosaltres tornem mítiques les muntanyes que hem assetjat. Passejant pels carrers de la ciutat, entre les presses de la gent i la quietud dels edificis grisos pel temps, el record dels dies sojornats a muntanya ens torna esmorteït tot allò que no sigui gojós. Resten oblidades i cobertes pel mantell d'un apassionament aquelles hores d'esforç embrutidor, la por davant la presència inexorable del destí en els moments difícils, el mossec del fred calmós... La ciutat bastida per l'home té la virtut de fer revenir fabuloses les estades muntanyenques, fins que aquesta insistència omple tot el nostre cos de desig per retrobar-nos suspesos entre verds i blaus, somnis de victòries difícils i d'abraçades als cims, enardits en el nostre sentiment.

¿Cal esperar, doncs, d'un relat de muntanya més objectivitat que la que hi pot haver en la descripció de les coses estimades? Fora del seu context meravellosament perenne, l'esperit no troba en el record res més important que les sensacions perdurables.

Un dia clar de juliol remuntàrem solituds a la vall de Remunye, ferma, guardada per crestes altives de cims i avets amorosits. Abrusats pel sol del migdia, bevem en el cóm de les nostres mans i seiem enmig de prades florides, sota la flaire intensa d'aquest estiu que s'esplaia ara més que mai. Els sentits exulten la complaença que fa presa de la nostra ànima.

Vingué la tarda. Ens arribà daurada ja a la fi de la nostra senda, entre un silenci absolut sota gegants de granit i rocalla nua. Llunyana lluí la neu maleïda d'Aneto. ¡Quin fou el nostre goig en descobrir-la! Ella servarà els darrers raigs de sol mentre les valls s'amaguen, secretes, en la penombra, a punt per a rebre la foscor imminent.

L'endemà, la suau llum de l'alba descobrí els llacs de l'alta vall, excelsos, impenetrables en la seva quietud... Testimonis de millennis, gelors i reductes, la seva plàcida modèstia ens creà una certa angoixa. L'alegria, però, esdevingué sorpresa quan més amunt albiràrem un prodigi fulgent: el llac del Malpàs. Gelat eternament és, a l'alba, un mirall d'encís fet a mida de déus, l'únic capaç d'acollir la desfermada luxúria del sol ixent, esclat poderós d'or, color i amor. El temps s'alenteix i es perdura en la fragància de l'aire cristallí. Aclaparats, ebris de clarors, ens aturem porucs que la nostra intrepidesa —febles com som—, ens ha dut enllà de la bellesa tolerable... El blau del cel acollí finalment el roig astre, senyor de la llum, que bat valls amarades de neu, aigua i verd. Abrivats per la joia creixent, seguírem l'ascensió, ara però, lleugers i plens d'una àgil audàcia. Atès el cim ens sabérem lliures, gustosos en la nostra soledat.

Ibó del Malpàs! Estany geliu. Un altre dia et tornàrem a tenir sota nostre, rialler, bo i badant les teves escletxes al cel tan atzur del Pirineu. La tebior de l'oreig que ens bressola, arrissa també la teva superfície llanguida com la llet, blanca pel gel que cobreix. Ones inofensives vénen a rompre's en albes platges fredes de neu o a les costes verd maragda del glaç. El sorprenent miratge d'aquesta plàcida riba despertà en el nostre cos bleixat pel sol, una ànsia impacient de davallar i rabejar-nos en la seva frescor. Llacuna solitària... durant cinc dies compartí amb tu l'abric de les carenes, l'emparança del cel pur, el guspireig de la nit. En l'enclotada gegant, les teves geleres serven perenne l'hivern. Desafies l'estiu però aquest esdevé en tu un estanyol xamós. En tu s'exhaureix la muntanya, es fon l'essència de les seves entranyes i vessa per les seves faldes d'acerada grisor rierols joiosos que moren en tu. En tu s'enllaça ininterromput el seguici de les estacions i el temps sembla perdre el seu signe inútil i fatal. És per això que sota tes aigües, com una llegenda transparent, perduraran sempre dolces les mirades. ¡Com ens agradaria dormir en el teu fossar el son darrer, units per sempre amb la presència entranyable d'aquells homes, peoners intrèpids, descobridors dels teus secrets!

Guanyat el cim, l'espiàrem entre la rocalla escalfada pel sol, jaç dur on reposem l'agradosa lassitud que a poc a poc ens envaeix...

Solitària vall! No voldríem pas deixar-te, presoners com som de la teva bellesa. Ni els cims de formes perfectes en verticalitats. El buit dels seus estimballs gronxa la nostra felicitat. ¿I la puresa de l'aigua on hem banyat els cossos nus? Per què la gelor de les seves carícies pot esdevenir tan sensual en el record? Llits d'herba gerda! Catifes verdes on hem jagut... ¡Que pocs mesos deuen conèixer les manyagues del sol! Enllà fugen els isards, esquívols companys en la solitud. ¿Han comprès la nostra presència propera i distant alhora? ¡Què hi fa, si ja no irromprem més llur somni de llibertat!

La paret sud del pic de Malpàs per on discorre la via d'escalada Albir-Badia. ▼

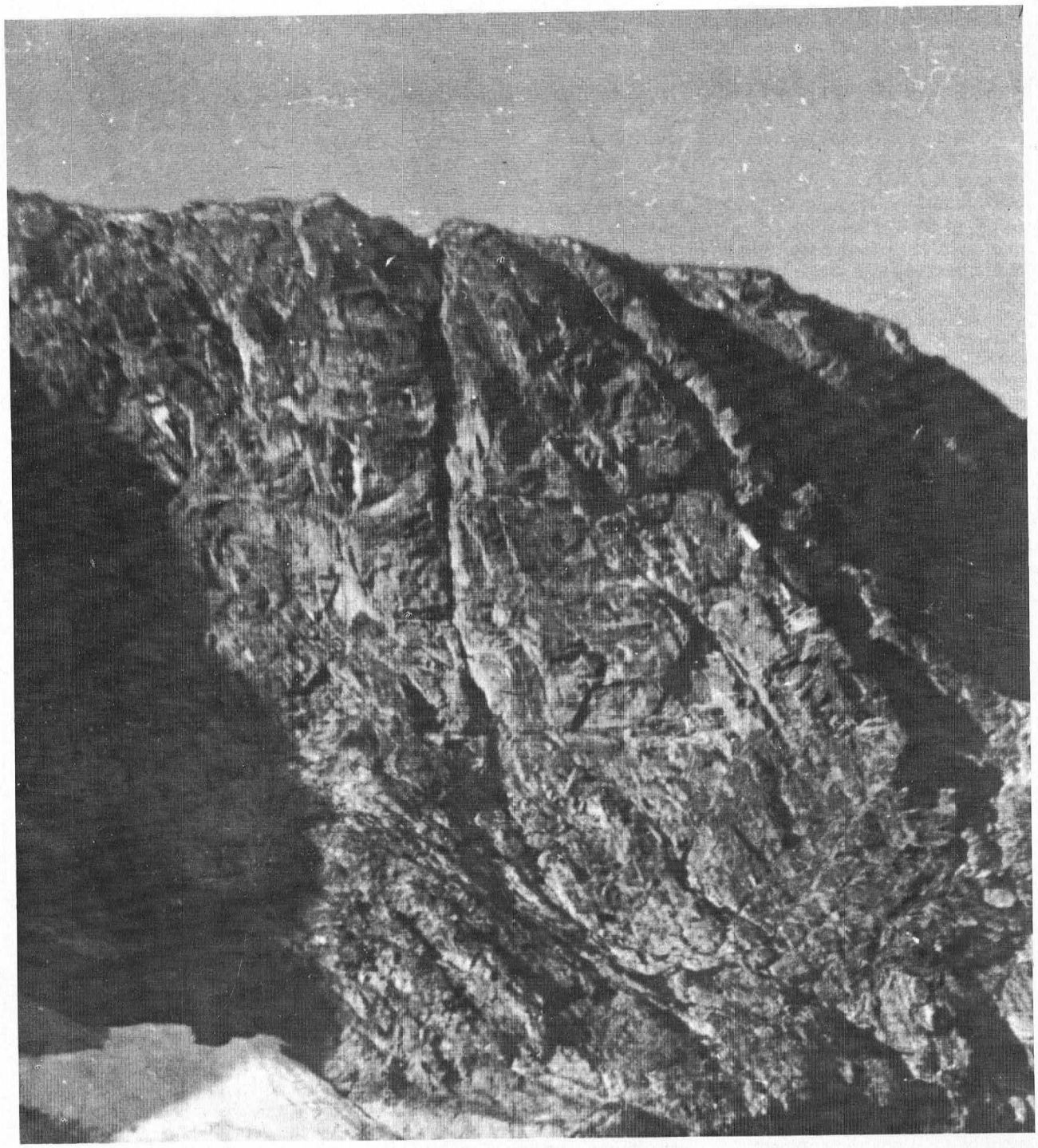

El nostre temps acabà i cada mirada esdevingué més intensa, més punyent, per tal d'exhaurir-se, en cada tret, cada detall.

Tot és remembrança. De baixada t'han estimat, pocs que escolliren per a fitar la vida, el teu bressol. No volguérem girar la cara. No volguérem tenir per record un paisatge que se'n va difós en la llunyania...

¡Ah, si en el món humà hom pogués deturar el pas despietat del temps que tot ho marceix! que ho marceix de la mateixa manera com es marciria aquella flor alegre, lliri

Un dels passos durant l'escalada de l'esperó sud del Pic del Bem (3 006 m.). per la via Albir-Badia-Bonaventura. ▼

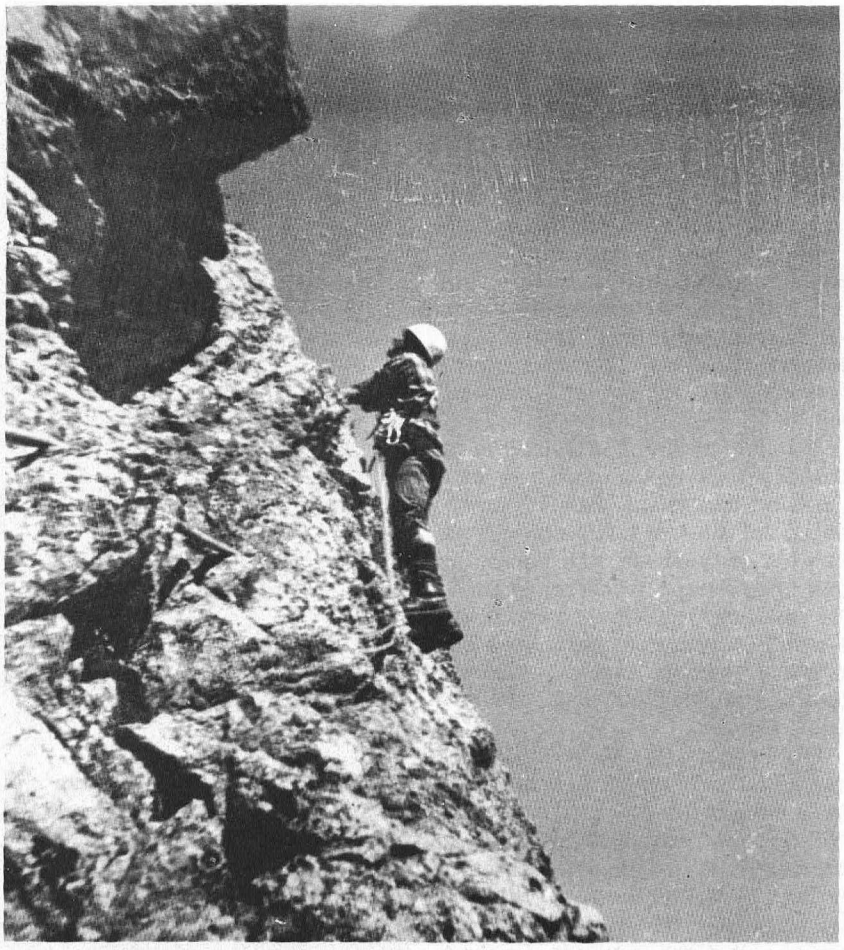

blau ufanós i fràgil que, sense adonar-nos-en, vàrem trepitjar.

GRAN XEMENEIA SUD del Malpàs (3.110 m.) Via Albir-Badia

Xemeneia molt visible que ratlla la paret entre els itineraris de les vies Directa i Arlaud. Dificultad MD, 350 metres. Oberta el 27.7.76 per Emili Albir i Joan Badia del C.A.D.E. Horari primera ascensió: 8 hores.

Des del llac de Malpàs, cal pujar fins a situar-se sota la xemenia (5 minuts) 1.ª) S'ha de vèncer un ressalt pissarrós clapejat d'herba, en vertical. 40 m II 2.ª i 3.ª). S'obliqua a l'esquerra sobre un granit descompost a voltes. Es voreja per l'esquerra un esperó vermellós. La reunió es fa el peu d'un díedre marcat que s'inclina a la dreta. 80 m III inf.

4.ª) Se supera el díedre pel cantó dret (III) i se segueix en diagonal cap a la dreta fins a atènyer una petita cornisa. Un pas de IV, 35 m.

5.ª) Cal travessar una placa cap a l'esperó situat a la dreta (IV inf.) i entrar en una xemeneia curta (IV) que se supera fins a arribar en una plataforma, sota d'una fissura, 35 m.

6.ª) Cal entrar a la xemeneia per l'esquerra (IV inf.) i vèncer-la amb «ramonage» (IV, IV sup.) Reunió sobre uns blocs encastats. 35 m.

7.ª) El pas queda barrat per un gran sostre. S'ha de sortir de la xemeneia per sobre els blocs encastats, cap a la paret dreta fins a atènyer un replà. IV, 20 m. (a l'altre cantó hi ha un pitó de «rappel»).

8.ª) S'han de guanyar alguns metres de paret vertical difícil (A_1, merlets, V), per arribar a un díedre poc marcat. Cal superar-lo (A_2, A_1, 4 pitons) i sortir a una cornisa (V). Cal seguir-la a l'esquerra. 25 m. 2 pitons deixats.

9.ª) Hem de tornar a la xemeneia per sobre el sostre (IV) i progressar amb tècnica de «ramonage» (IV sup., fins a fer reunió sobre uns blocs (V inf.).

10.ª) Cal vèncer un ressalt cobert de molsa (A_1, 2 merlets, 1 pitó). S'ha de progressar per la dreta de la placa (IV) i torçar a l'esquerra cap a una xemeneia estreta. Cal superar-la amb «ramonage» (IV) i sortir per la dreta (V). Cal agafar-se a una placa de preses excel·lents, però difícil (IV sup.) i fer reunió al peu d'una altra xemeneia. 40 m.

11.ª) Ens hem d'enfilar per la xemeneia (IV) i sortir-ne per una paret inclinada (III) fins a arribar al pedregam cimer.

ESPERÓ SUD Pic del Bom (3.006 metres) Via Albir-Badia-Bonaventura.

Oberta el 26-7-76. 200 metres. Dificultat D. inferior. 2 hores 30'. L'esperó, molt pronunciat, no ateny, però, el cim, sinó que desapareix en la paret sud, on cal agafar l'itinerari normal d'ascensió.

PARET NORD del Pic de Remunye. Via Albir-Badia-Bonaventura.

Itinerari obert el 27-7-76. 400 metres. Dificultat BD inf. 3 hores.

Des dels llacs de Remunye, cal situar-se dessota una canal poc marcada que baixa d'entre els dos esperons visibles. Se supera un díedre blanc i es progressa durant uns cent metres (passos de III) fins que, en arribar a la base dels esperons, cal agafar una canal marcada pel cantó esquerre (III sup.) fins que aquesta desapareix en la paret formant una tartera. Cal continuar per la dreta dos llargs de corda més difícils (IV inf.) fins a arribar al cim.

(Per a més informació, llegiu el capítol dedicat a Remunye (pàgina 170) de la guia CEC Posets-Maladeta.)

El Gran Capucin de Tacul
Via Bonatti-Ghigo (3.838 m.)

per **Ricard Vila i Montollo**

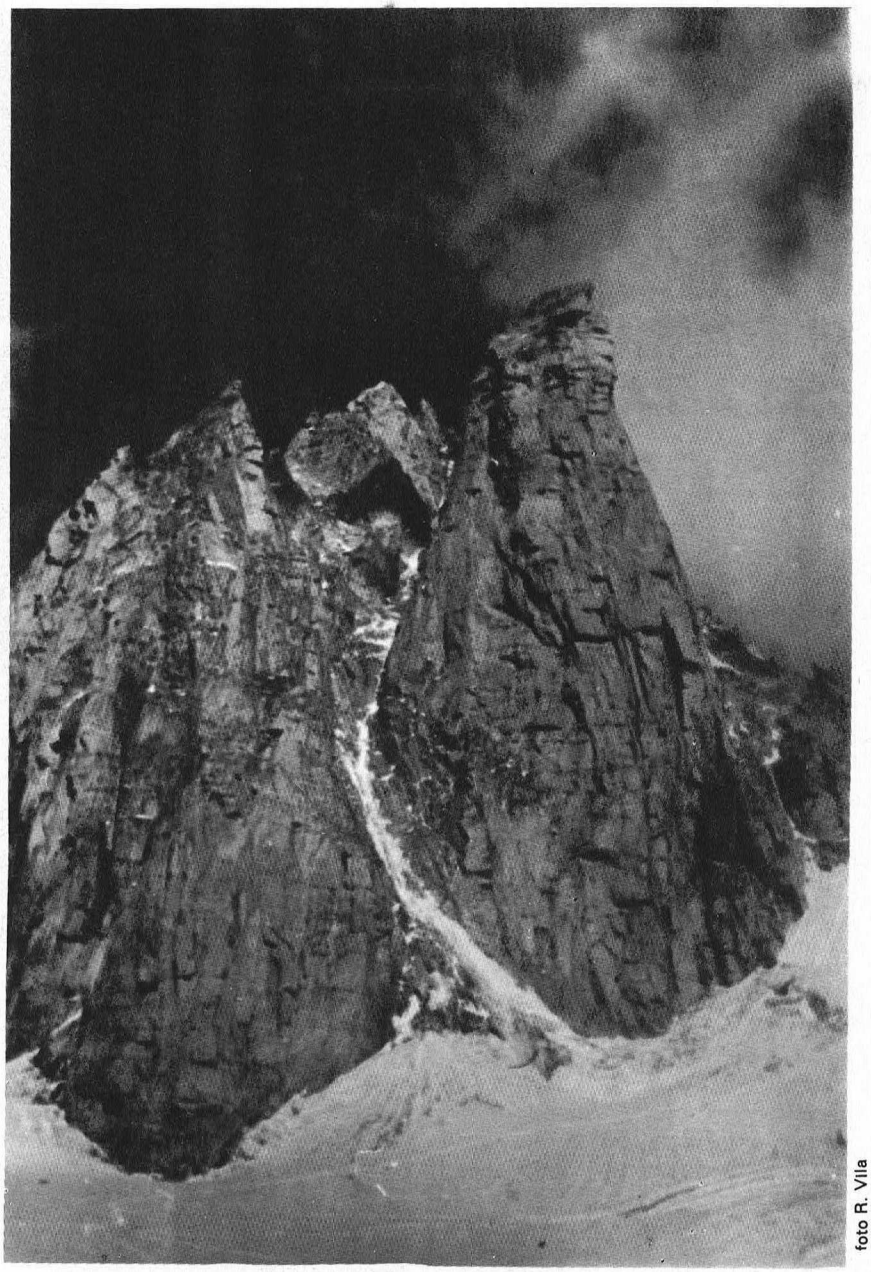

foto R. Vila

Aspecte del Gran Capucin (3.838 m.) des de la seva cara est. ▼

L'agulla granítica de 3838 m., situada a les faldes del Mont Blanc de Tacul, va ésser un dels nostres objectius d'aquest estiu. Vàrem escollir la ja clàsica via Bonatti-Ghigo de la cara Est, oberta l'any 1951. Aquesta, amb una longitud de 550 m., discorre en un marc extraordinari i va vencent els nombrosos d'esploms i sostres que solquen la paret. L'escalada és predominantment «artificial», força dura, amb alguns trossos de «lliure» bastant compromesos i uns 120 m. de «couloir» inicial.

Escollim el dia 7 d'agost per a l'ascensió, ja que portem una setmana de bon temps. Pensem fer-ho en un sol dia i, si cal, bivaquejar al cim o a la davallada. Així durem un pes força lleuger i tindrem una major mobilitat. Deixem el material de ploma i solament portem la roba habitual i un sac de bivac per a l'aventura que suposa una ascensió d'aquest tipus.

Ens llevem a les dues del matí i després d'un te calent i alguna galeta comencem la marxa d'aproximació. Se'ns fa molt llarga, car hem de travessar un camp d'esquerdes i amb el frontal no és gens fàcil. Per postres, se'm trenca un crampó en fer el salt d'una esquerda. En dues hores som al peu de la paret i mentre ens encordem i busquem el lloc adient per atacar el «couloir», apareixen les primeres clarors. Aquest any el glaç no està en bones condicions i l'entrada al «couloir» presenta dificultats. Normalment s'hi entra per la part dreta, però ara ho haurem de fer per l'esquerra, ja que el «ronyó» del mig forma una cascada de glaç i barra el pas al flanc dret.

Ataquem a l'esquerra per un glaç negre i ple de pedres incrustades. Amb quatre llargs de corda arribem a les terrasses on el sol ja ens toca de ple. Iniciem els flanqueigs, de poca dificultat, i l'últim, el clàssic del Capucin, el fem amb força rapidesa. Arribem així a la cova. Ens hi traiem la roba. La calor és forta. Fa poca estona una cordada francesa ens ha avançat i ja no els veiem, són rapidíssims! Comencem a escalar una inacabable sèrie de díedres i desploms que ens duran al primer bivac Bonatti. Vet aquí que trobem els francesos encallats. La fisura s'acaba i els pitons continuen més a la dreta. Fan un pèndol i ens farà perdre temps. Realment és un caos de pitons, això! N'hi ha pertot arreu!

Aquesta primera part no és massa dura, però hi ha força claus en condicions precàries pel que cal prendre cura. Per entrar al bivac hem perdut bastant temps. En trobar-lo despitonat, hem hagut de passar amb «bicoins» i claus falcats. Descansem un pèl mentre ens traiem material i pleguem les cambres fotogràfiques; n'estem tips, que ens facin nosa enmig de tant de material penjant. D'altra banda, tampoc

no podem fer fotos en les reunions penjades assegurant el company. Les següents tirades ja són més desplomades i continuen essent combinades, predominant l'artificial. Començo a fer el dotzè llarg i amb gran satisfacció veig que tot és «lliure». La roca és excellent, però hi ha uns «passets» que fan suar. Supero un desplom amb uns passos atlètics i, vet aquí!..., ja deia jo que anàvem massa bé! La reunió és dolentíssima. Mig penjat dels pitons torçats i sense lloc per a les mans, asseguro en Josep M.ª com més bonament puc, demanant-li prudència. Comença a pujar i ja hi som: se li arrenca un pitó. Crida! Em tanco de braços, però no cau. En l'últim moment ha pogut aguantar l'equilibri. El cor m'ha fet un trontoll terrible. Arriba al meu costat i sense entrar a la reunió comença l'altra tirada. Fa un flanqueig combinat i una xemeneia que el durà al peu del mur. Superem aquesta immensa placa, verticalíssima, d'uns 45 m., i arribem al segon bivac Bonatti. Ja és tard: les 7, i hem d'afanyar-nos. Comencem els díedres desplomats i els «sinues»; després una zona de forts desploms i sostres. És aquesta la part més dura de l'ascensió. Les cames se'ns traven igual com les mans. Ja portem tretze hores d'escalada i tant d'estrep i reunió penjada ens ha cansat. Arribem al collet: la lluna ja és molt fluixa. Solament dos llargs mixts i el cim! Per fi, a les 9 de la nit som dalt. No sabem què dir-nos. No fem res. Ens mirem i prou. Aquesta paret ha suposat per a nosaltres superar una altra etapa dins aquest neguit interior que suposa l'escalada, i encara no ens ho creiem. És de nit i cal no perdre temps. Comencem a rappelar.

Feia temps que volíem fer aquesta paret, però ens en feia por el «mite» que s'ha format al seu voltant. Realment la via ja no és el que era i ha degenerat molt. Actualment hi ha 200 pitons aproximadament i una cordada entrenada ho pot fer en unes 10 hores. Ara hom diu que

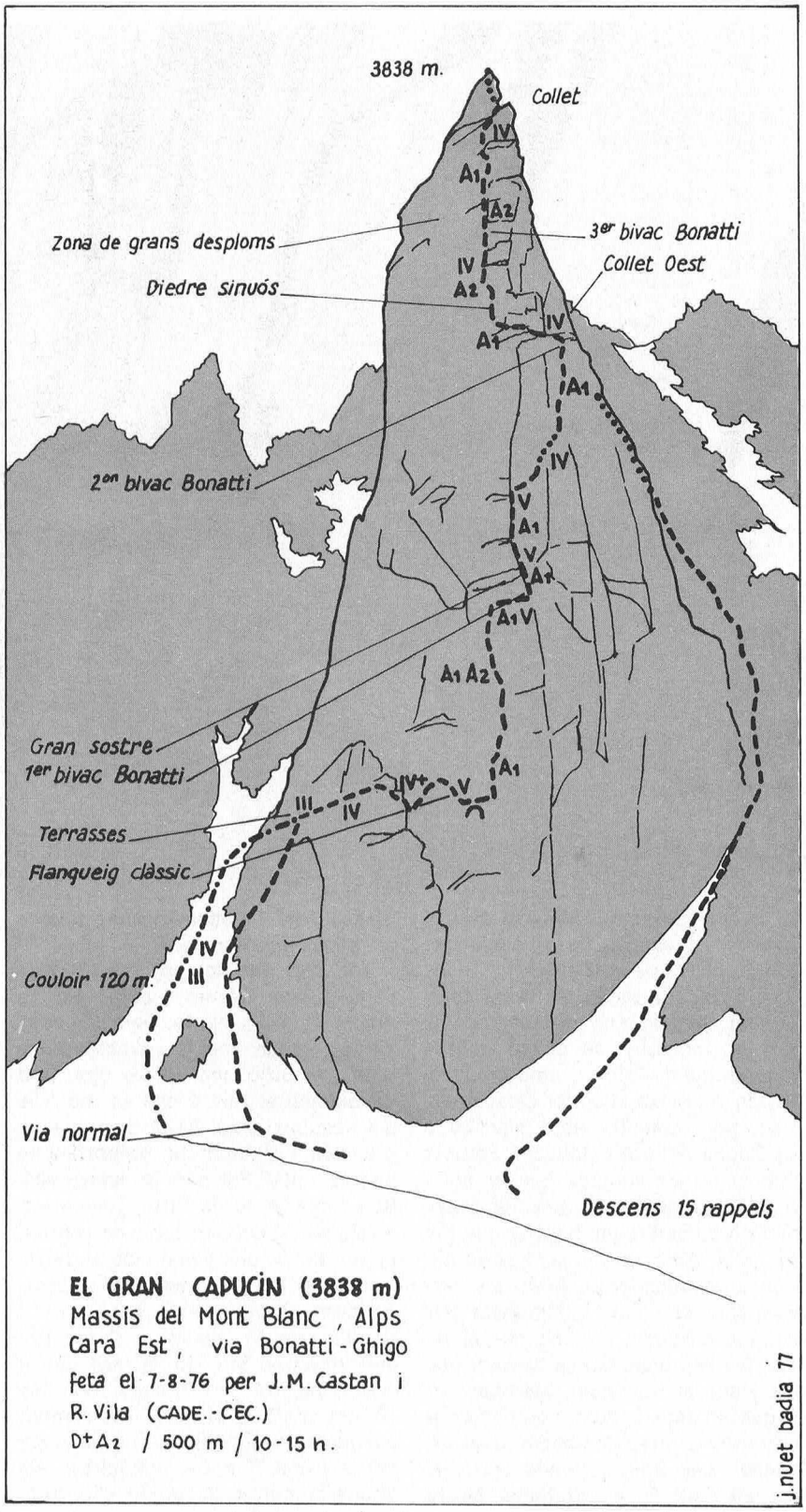

El flanqueig clàssic, de cinquè grau de dificultat, a la via de la cara est del Gran Capucin de Tacul. ▼

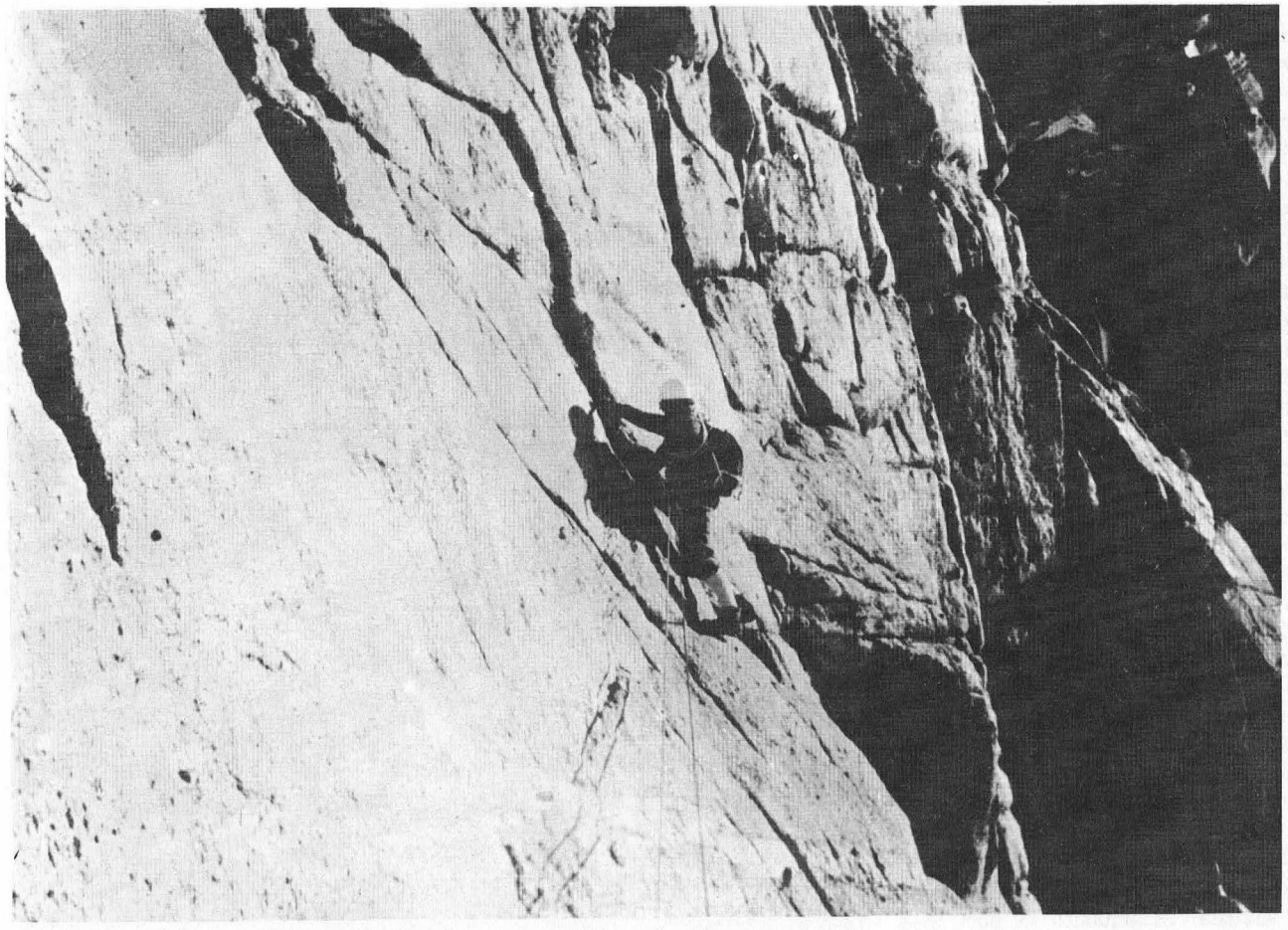

foto: R. Vila

és la via «ferrata». Malgrat tot, el Capucin és una agulla preciosa que només de veure-la, t'atrau.

La davallada també és força apassionant, ja que són quinze rappels per un «colouir» on cauen pedres constantment. Primer, amb tres doblades, es baixa al coller Oest i després, pel «couloir» nord s'arriba a les faldes del Petit Capucin. Sembla com si no es vulgués quedar sol i el primer rappel se'ns encalla a causa de les nombroses bagues que fan d'argolla. Amb «prusics», i ja de nit, pujo a desencallar-lo. Amb dos rappels som al collet i il·luminats per la lluna cerquem un lloc per al bivac. Trobem unes lloses bastant planes i ens hi instal·lem. Mengem tot el que portem i, quan comencem a estirar-nos, ens belluguem com un balancí. Les lloses només són planes per dalt! És la muntanya. No fa massa fred i podem dormir tota la nit sense problemes.

Tot just surt el sol per darrera l'agulla, ens llevem i comencem a plegar tots els estris. Fem les motxilles, i quan vaig a cordar-me les botes, trepitjo una llastra que, fent de catapulta, em llança la motxilla pel «couloir» sud! Fa un terrabastall grandiós i desapareix, emportant-se pedres i neu. Per sort ja estava vestit i tenia la corda fora. Comencem a rappelar i baixem molt de pressa, ja que tenim uns japonesos al darrera que no fan més que tirar pedres. Arribem al peu de la cara nord i flanquegem el «couloir». Passa primer en Josep M.ª i jo darrera, sense crampons, tot fent graons. Són les 10 del matí i, al peu, ràpidament busquem la motxilla i un japonès me la troba. Plegats, compartim els últims aliments. Solament s'ha trencat la cambra fotogràfica i ha baixat uns quatre-cents metres!

Ens allunyem d'aquestes muntanyes amb gran alegria i a la vegada amb la tristor de no poder restar-hi més temps.

Enllà, veiem un home que mira l'agulla amb un gran amor com nosaltres. El saludem: Hola! Bonjour, ens contesta. Després sabrem que era W. Bonatti.

Alps (Mont blanc), Gran Capucin de Tacul (3838 m).

Cara est Via Bonatti-Chigo (1951).

D, A_2, 500 m/10-15 hores.

Tècnica: combinada i mixta, tota pitonada.

Material: piolet, crampons, estreps, 25 mosquetons, etc.

Ascensió efectuada per Josep M.ª Castan i Ricard Vila.

7 agost 1976.

Una ascensió al Mont Blanc

per **Josep V. Ponce**

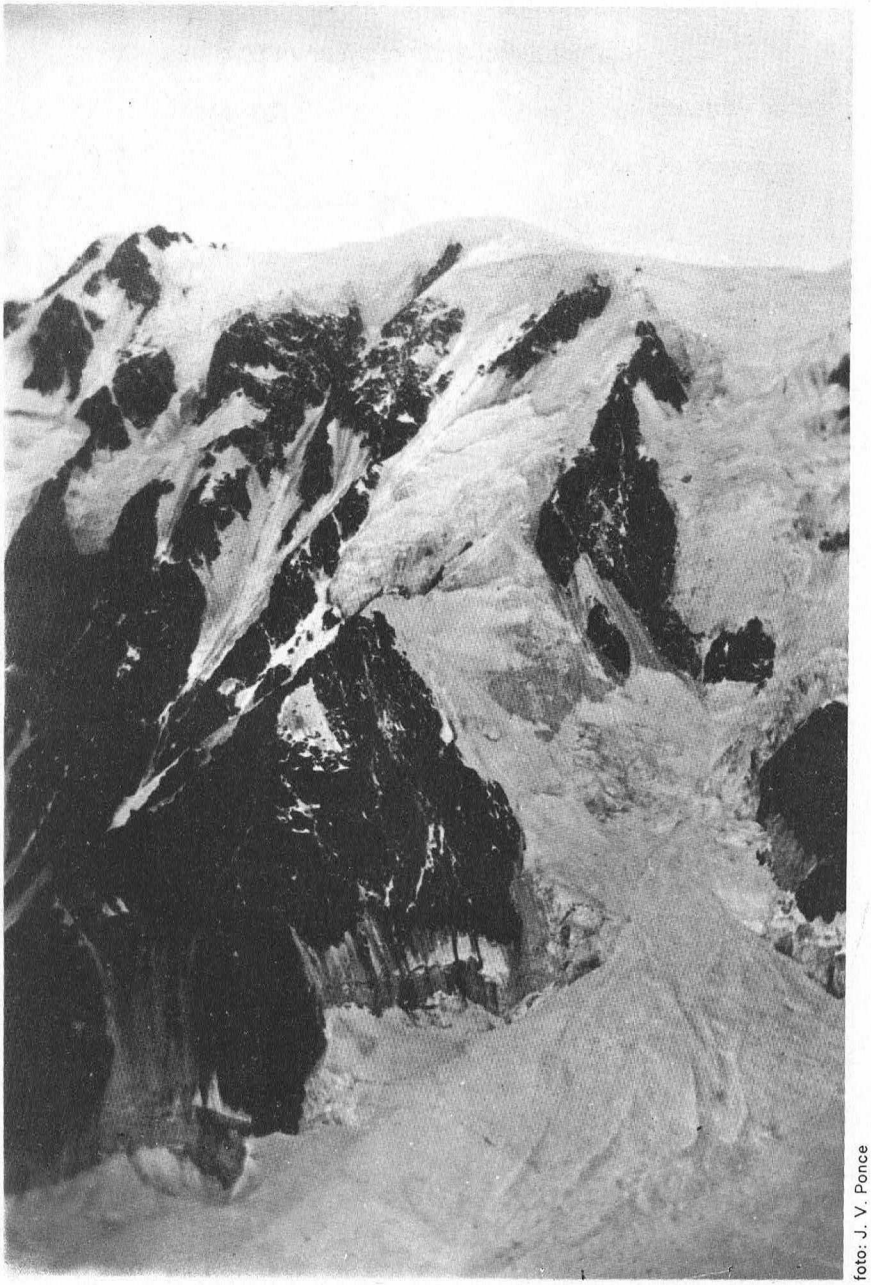

foto: J. V. Ponce

Vista de la cara E. del Mont Blanc des del refugi Ghiglione. A primer terme, el "couloir" Güssfeldt i l'aresta de la Brenva

▼

L'estiu de 1976 vàrem sortit de Barcelona tres amics del C.A.D.E. cap als Alps amb el propòsit de fer una sèrie d'ascensions en aquest massís. Esteve Margenat, Pere Camins i jo posàvem tota la nostra il·lusió en aquelles meravelloses muntanyes.

Instal·lem el nostre «Camp Base» al càmping de Chamonix que hi ha a la vora de l'estació del tren de Montenvers; ací trobem més companys.

Durant la primera setmana el temps és bo, cosa que aprofitem per a realitzar dues ascensions, que sense ser d'una gran importància, ens han posat a prova en aquest nostre primer any als Alps; es tracta del Petit Capucin (3.693 m.) per la via Gervasutti i l'Aiguille du Chardonnet (3.824 m.) per l'aresta Forbes.

Ara només pensem en el mal temps que d'un moment a l'altre ens pot caure al damunt. El divendres 6 d'agost decidim que el Mont Blanc és un cim obligat per a tot el qui ve per primer cop als Alps; escollir la via no ens costa gaire perquè a tots ens fa molta il·lusió l'aresta de la Brenva, de la qual hem sentit a parlar tant.

El mateix dia sortim en direcció a La Palud (Itàlia) on enllacem amb l'aeri que ens deixa al refugi Torino.

Pugem el Col du Géant i travessem la part de dalt de la Vallée Blanche sortejant escletxes que esdevenen perilloses a aquesta hora de la tarda ja que els ponts de neu estan trencats. La Tour Ronde i el Gran Capucin són els nostres sentinelles. Al fons de la vall, al Col de la Fourche es troba el refugi-bivac Ghiglione, a 3.700 m d'alçada. Per arribar-hi s'ha de superar una enorme paret de glaç d'uns 80 m. Hi ha instal·lada una corda fixa per la qual passem el mosquetó com a mitjà simbòlic i moral de seguretat, ja que, encara que hi hagi nusos de tant en tant, ho pugem tot a «l'ensemble» a causa de la foscor de la nit que ens comença a envair.

En arribar al refugi rebérem una gran desil·lusió: tot és ocupat i ens toca dormir a terra. Això de dormir és un dir, perquè a les dotze de la nit ens llevem i després de prendre un te calent sortim tots quatre, l'Esteve i jo, i en Pere amb un amic, formant dues cordades.

Comencem a baixar des del Col de la Fourche, sota la llum dels frontals, en fort pendent fins al Glacier de la Brenva, per a tornar a pujar el col Moore, principi de l'aresta. A aquest coll s'hi arriba en una llargada de corda d'uns 75° d'inclinació; i és ací on ens succeixen unes anècdotes de mal record; a l'amic Esteve, quan està arribant a dalt se li desfan les corretges de la motxilla i ha de pujar els últims metres agafant-la amb les dents. Jo tinc problemes amb el frontal que sembla que vulgui jugar a fer llums psicodèlics,

La cara est del Mont Blanc. Vegeu-hi senyalades algunes de les vies més clàssiques i atractives: 1.- Gran Pilier d'Angle. 2.- Via de la Poire. 3.- Via Major 4.- Via del Sentinelle Rouge. 5.- La Brenva. 6.- Couloir Güssfeldt. ▼

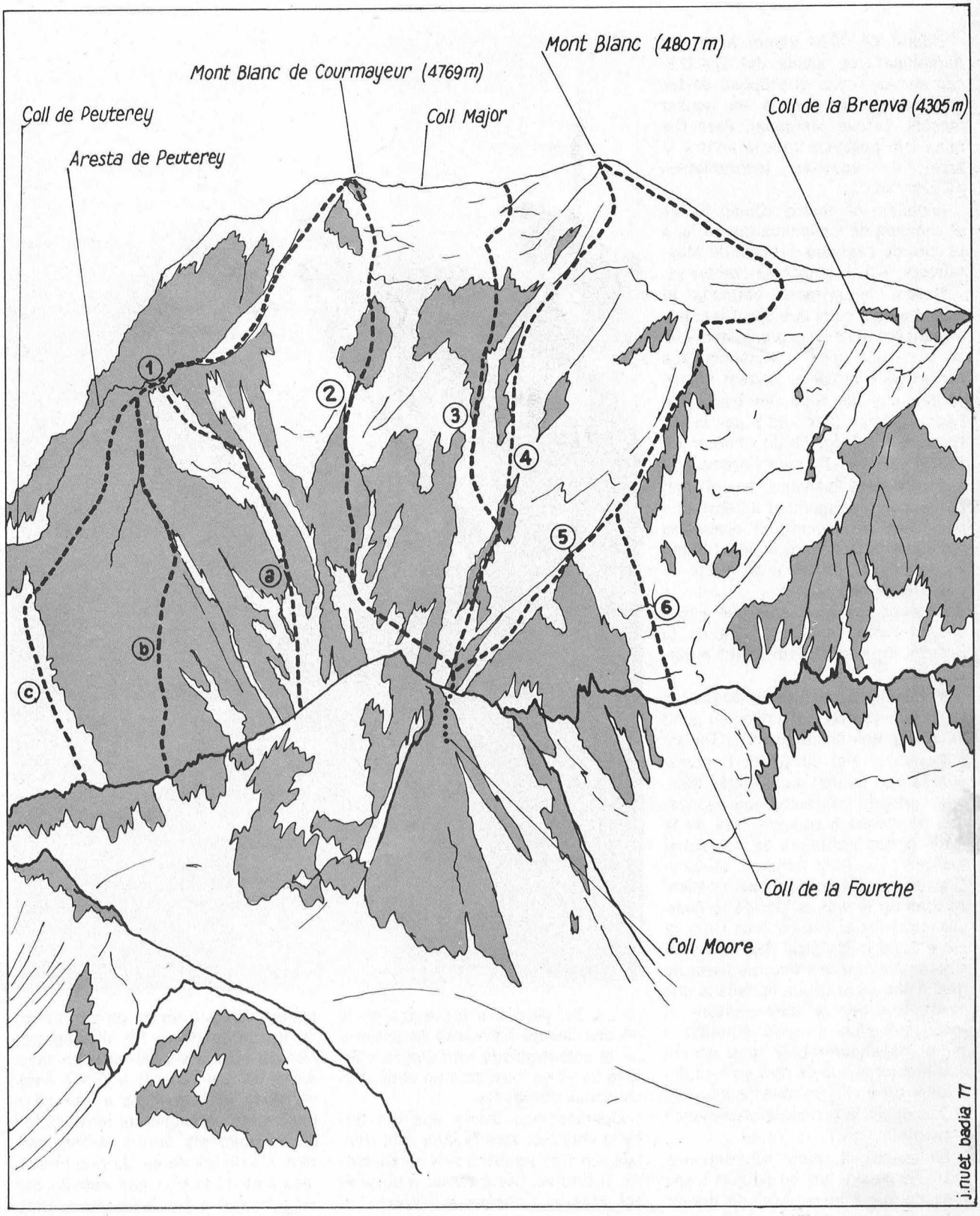

Aspecte de l'aresta horitzontal de la Brenva a la primera hora del matí. A sota, la torturada gelera de la Brenva. ▼

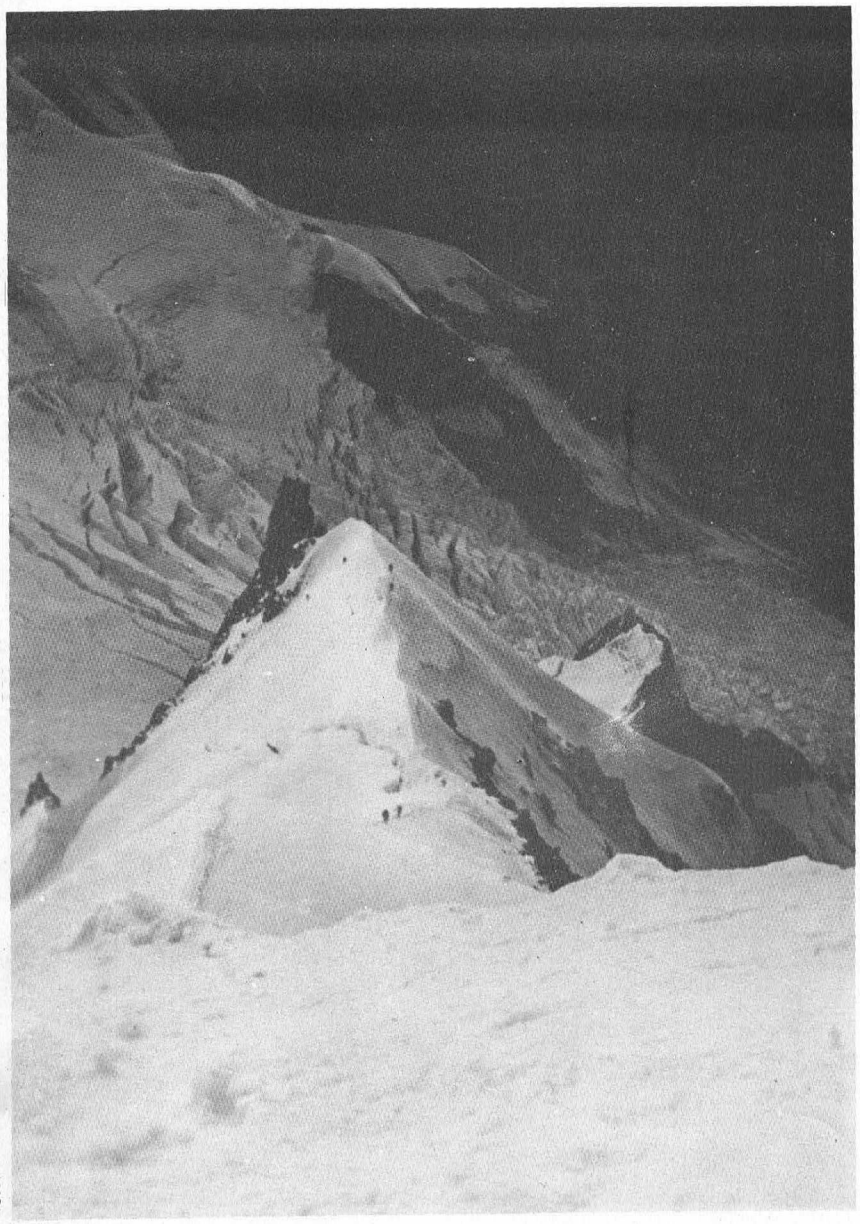

foto: J V Ponce

de manera que pràcticament pujo a les fosques.

Al Col Moore comença un característic contrafort rocós, d'uns 300 metres d'alçada, d'escassa dificultat, llevat d'un parell de llargs de corda de 20 m, on ens assegurem convenientment. La resta és buscar el camí lògic per una sèrie de canals, xemeneies i blocs amb més perill que dificultat, per la caiguda de pedres que, a les canals de dalt, és impossible d'evitar car són molt descompostes.

Com que nosaltres tenim cordades pel davant hem de sortir d'aquestes canals i, encara així, tinc la mala sort que una pedra em toqui el canell esquerre, tot trencant-me la cadena del rellotge sense, però, cap més conseqüència.

Quan sortim a l'aresta de glaç, comença l'alba. Ens sentim contents de ser ací: l'escalada és meravellosa malgrat que el glaç no està en condicions.

De mica en mica anem guanyant alçada. L'espectacle és indescriptible. De tant en tant girem el cap enrera i contemplem, embadalits, la sortida del sol, meravellós espectacle que ens porta a un món fontàstic. El cel rogenc per l'aurora retalla les siluetes dels cims a l'horitzó. Distingim clarament les del Cerví i el Mont Rosa. Per tot el llarg de l'aresta es veuen nombrosos puntets que, a poc a poc, van guanyant alçada. Nosaltres en som uns més.

La part superior de la Brenva es torna més difícil, les pales són més verticals i, encara més amunt, s'ha de superar una colla de sèracs i blocs.

L'últim pas clau és una barrera de sèracs de dificultat variable segons els anys. En últim cas no ens serien cap problema perquè els podriem evitar tot sortint a la dreta, cap al Col de la Brenva. Nosaltres tirem recte amunt i se'ns fa necessari posar un pitó de glaç per poder rodejar un bloc que forma extraplom. Recuperar aquest pitó i prosseguir em va costar un gran esforç.

Una estona més tard ens trobem tots quatre en els últims pendents del Mont Blanc. Estem satisfets: som la tercera cordada que ha sortit per dalt ja que la majoria se n'ha anat directament pel Col de la Brenva (4.305 m).

A les deu del matí som al cim del Mont Blanc (4.807 m) i com que bufa un vent molt fred ens fiquem dins una esquerda, motiu pel qual no vam veure l'amic Pere i el seu company. Crèiem que ja eren de baixada cap a l'Aiguille du Midi, ja que un francesos diuen que els han vist baixar. No perdem temps en aquest indret. Aviat, però, ens adonem que no han baixat per ací; segurament es dirigeixen cap als Grands Mulets. Nosaltres seguim la nostra ruta, per unes traces que creiem que van a l'Aiguille du Midi. Anem esgotats per l'esforç i, encara que tot és quasi baixada, semblem autòmates. El camí és llarg, mai no s'acaba; hem

Coll de la Brenva (4 305 m.). A l'esquerra, un gran sèrac. ▼

de fer un rappel al Mont Blanc du Tacul. De cop i volta veiem al fons l'Aiguille du Midi, això ens dóna més forces; només ens queda baixar a la Vallée Blanche i seguir per terreny planell.

Després de quinze hores d'haver sortit del refugi arribem a l'aeri. A les cinc de la tarda som al càmping; els nostres companys ja hi han arribat i ens han preparat un deliciós dinar com Déu mana; ho agraïm molt, com Déu mana.

Generalitats i resum tècnic

La Brenva, impressionant i majestuosa aresta a la cara Sud del Mont Blanc, ofereix una bella escalada de mitjana dificultat tècnica, però que precisa un gran esforç físic. L'aproximació es fa pel vessant italià (Ref. Torino). Avui és interessant de fer-ho per Chamonix, amb l'aeri de l'Aiguille du Midi, fins a la Punta Helbronner.

1.ª ascensió: Mathews, Moore, Walker i Anderegg, el 15 juliol de 1865: també es coneix aquesta via amb el nom d'aresta Moore.

Desnivell: Del refugi del Col de la Fourche (3.700 m) al Col Moore (3.500 m). Del Col Moore al cim, 1.307 m (entre 3.500 i 4.807 m).

Horari: Del refugi al Col Moore: 1 hora.

Del Col Moore al cim: 6-9 hores.

Dificultat: Variable segons l'estat de la barrera de sèracs.

Itinerari:

1.ª part: esperó rocós d'escalada mixta amb passos de IV.

2.ª part: aresta de neu horitzontal (delicada amb glaç. Es pot sortir directament a l'aresta horitzontal pel «couloir» Güssfeldt, itinerari més ràpid encara que més difícil i exposat a la caiguda de sèracs.

3.ª part: el gran pendent (amb problemes quan hi ha glaç viu).

4.ª part: la barrera de sèracs.

5.ª part: pendent terminal del Mont Blanc, de 500 m.

Descens: bé per la via normal de pujada al Mont Blanc (sense problemes), o per la travessa dels quatre mil, pujant al coll Maudit i fent un rappel amb un horari de tres hores fins a l'Aiguille du Midi.

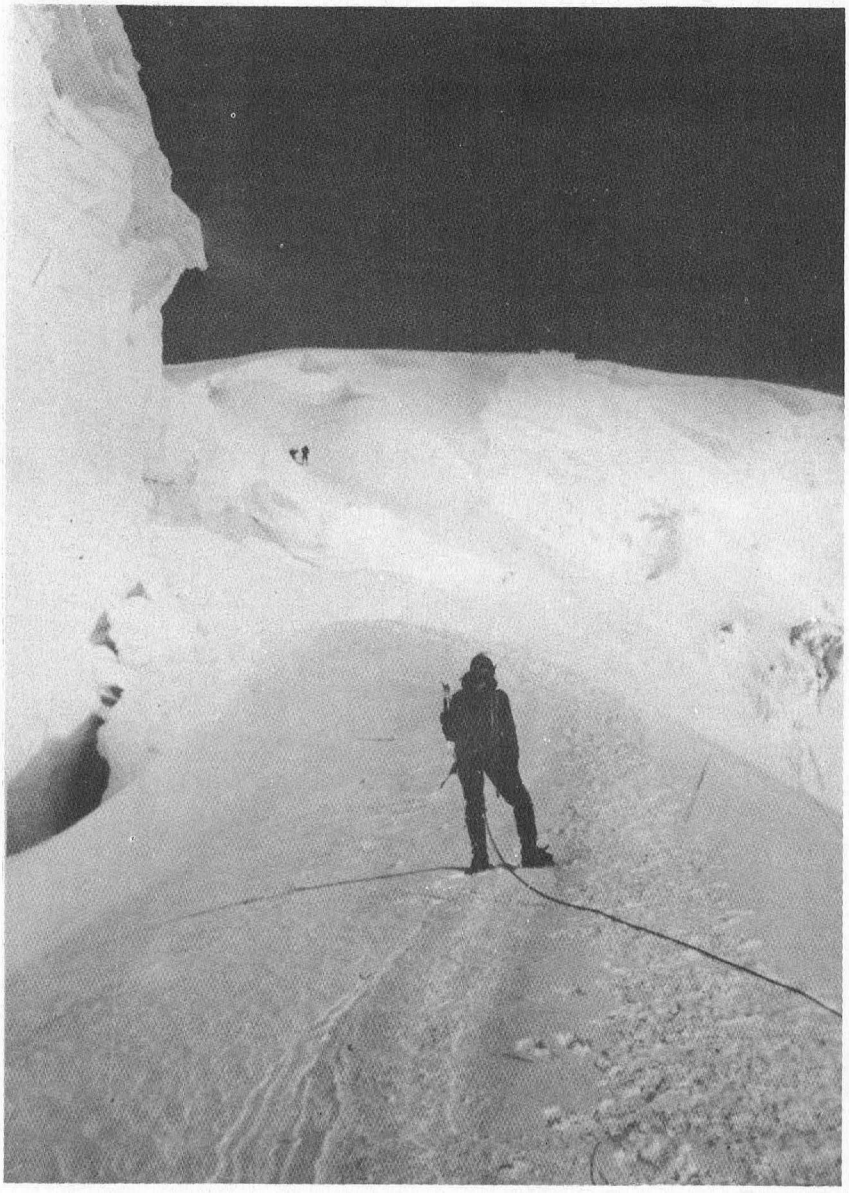

foto: J. V. Ponce

El Naranjo de Bulnes, Cara Oest, via Rabadà-Navarro

per **Pere Camins**

Al massís central dels Pics d'Europa, a poques hores del poble de Bulnes, a Vega Urriello, sobresurt la mola impressionant del Naranjo. El pic no té una gran alçada, pero la seva cara Oest el fa destacar per damunt dels circumdants. El paisatge és sec, una mica desèrtic..., però enormement atractiu. Per les grans tarteres ens creuem amb isards que no paren de saltar d'un costat a l'altre.

Fa dies que aguantem una pluja constant al petit refugi de Vega; a vegades neva. Hem realitzat una ascensió per la cara Sud, però la seva curta i alegre escalada no ens deixa prou satisfets, i el temps no sembla millorar. Estem nerviosos.

Em llevo més aviat tard, surto fora amb en Sergi i, sorpresa! El cel està completament descobert. La illusió torna a néixer en nosaltres; ens dirigim cap a la nostra desitjada paret Oest. Els primers llargs es fan lents i pesats, però, a poc a poc, anem recuperant l'agilitat, i en el lliure progressem amb rapidesa. El sol ens assoleix a la cicatriu.

L'escalada és elegant, la roca d'un color gris-ocre, molt compacta. Sota els nostres peus va creixent el buit. Si abans teníem fred, ara fa una calor insuportable. Ascendim en diagonal cap a la dreta, i tots suats arribem a «Tiros de la Torca», on còmodament ens traiem alguna peça de roba i ens atipem de neu.

En Sergi comença la «Gran Travesía». En aquest punt la paret no és gaire vertical, la roca molt compacta i totalmente grisa. És un dels llargs més bells. Un curt rappel em mena a una altra llarga travessia cap a l'esquerra. Hem deixat enrera les principals dificultats i ja som al peu del «Gran Diedro».

Mentrestant, l'horitzó ha anat canviant de tonalitats..., verd, blau, groc... Es fa de nit i ens installem en una còmoda plataforma. El refugi que abans vèiem als nostres peus, desapareix en la nit. Mengem una mica de confitura i xocolata, ens endormisquem. La temperatura descendeix, el temps passa lentament.

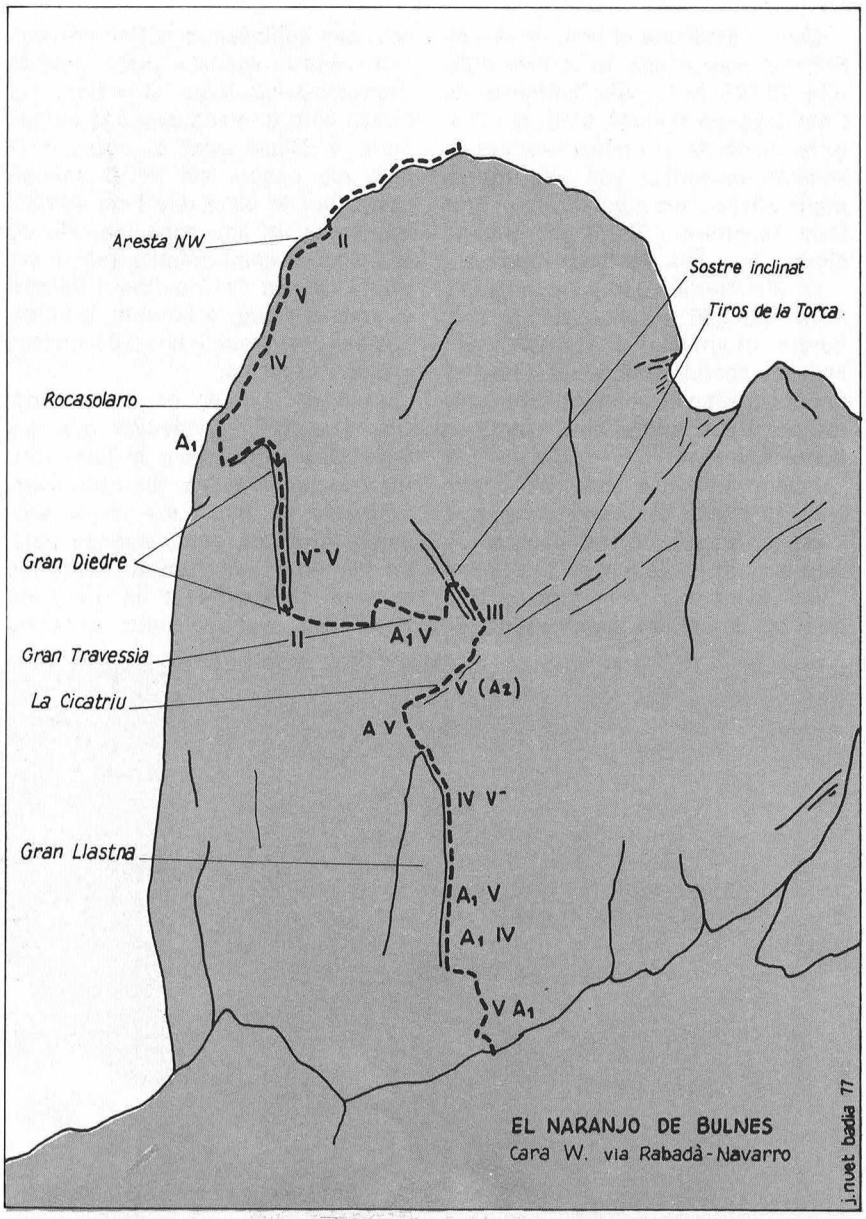

Els estels van canviant de posició, ara ens illumina la lluna.

Clareja... La progressió pel díedre. El vent fred i l'aspra roca comencen a tallar-me els dits. Sentim grallar els corbs en elevar-se cap al final de la paret. Després d'alguns llargs més, arribem a la cara NW; el buit ens queda a la dreta. En Sergi supera l'últim ressalt, i una aresta fàcil ens condueix al cim.

La vista em sembla més bella, l'horitzó més llunyà... Intercanviem algunes frases. Ens envaeix la set, davallem. Hi ha una cordada a la Sud. Alguns rappels i ens trobem baixant la canal de la Celada.

Al refugi sopem amb una acollidora parella asturiana. A punta d'alba ens dirigírem tots quatre cap a Potes. El cel es cobreix de núvols...

Ascensió realitzada per Sergi Martínez (Agrup. E.C.C.) i Pere Camins (C.A.D.E.) els dies 17-18 de setembre de 1976.

Ascensió hivernal al Pic Norís (2.834 m.)

per **Enric Font Lloret**

El pic Norís, vist des de la pujada al port de Bouet. L'ascensió hi fou realitzada travessant el bosc de primer terme i flanquejant, després, la conca, al peu del pic, fins a la bretxa de l'esquerra. Més endavant seguiren la cresta fins al cim de 2.834 m. ▼

Quan s'amonena el nom de la Vall Ferrera, hom pensa en la Pica d'Estats (3.141 m.), punt culminat de Catalunya. En realitat, però, qui l'hagi recorreguda una mica, sap que en aquesta magnífica vall s'hi troben molts altres cims com el Sotllo, Pica Roja, Monteixo i Norís per citar-ne alguns, tots ells de força interès.

El Pic Norís (2.834 m.), per la seva situació privilegiada a l'esquerra orogràfica de la vall, junt amb les característiques del seu itinerari d'ascensió, ofereix prou interès per a ascendir-hi amb esquís en època hivernal.

Estem a mitjan mes de gener, quan junt amb els meus companys, i essent encara de nit, deixem enrera el petit poble d'Àreu (1.219 m.) i remuntant una pista forestal bastant bona, per bé que coberta de neu, ens endinsem a la Vall Ferrera.

A l'estiu, aquesta pista permet d'aproximar-se força al refugi. Un hivern com el d'enguany ens obliga, però, a deixar aviat el cotxe, i ja amb els esquís als peus, seguim pujant per la pista que hem esmentat. Passat el lloc anomenat Pla de la Selva, el camí segueix per la vorera esquerra del riu fins a passar, ja amb el refugi a la vista, a l'altre costat, i remuntant uns 100 metres arribem al refugi.

Avui el temps és molt fred. D'aquí estant, s'endevina que als llocs més alts el vent hi bufa fort, les arestes i els cims fumegen constantment la neu dels seus vessants. Amb tot, però, aquesta pujada ha estat molt ferma, doncs es travesa constantment la zona de bosc amb molts d'abets, ascensió que ens ha costat unes tres hores i mitja.

Aquest refugi de la Vall Ferrera, situat a 1.940 m., no és massa acollidor, i menys encara a l'hivern, car és humit i fred. De totes formes, però, i juntament amb la cabana del Pla de Bouet, són les millors bases per a fer ascensions per la zona.

Completàrem la jornada pujant al Port de Bouet (2.520 m.), enmig d'un vent fred i d'una tal intensitat que si t'aturaves quedaves glaçat. El recorregut, però, és molt bell, amb àmplies vistes sobre els pics circumdants, que com el Medacorba, oferien un aspecte totalment hivernal i alpí vistos des d'aquest punt. També poguérem veure tot l'itinerari de l'endemà i objectiu d'aquesta sortida, el Pic Norís.

Quan comença a clarejar el nou

foto: E. Font

Ascensió dels darrers metres de la canal nevada que mena a la bretxa del pic Norís

▼

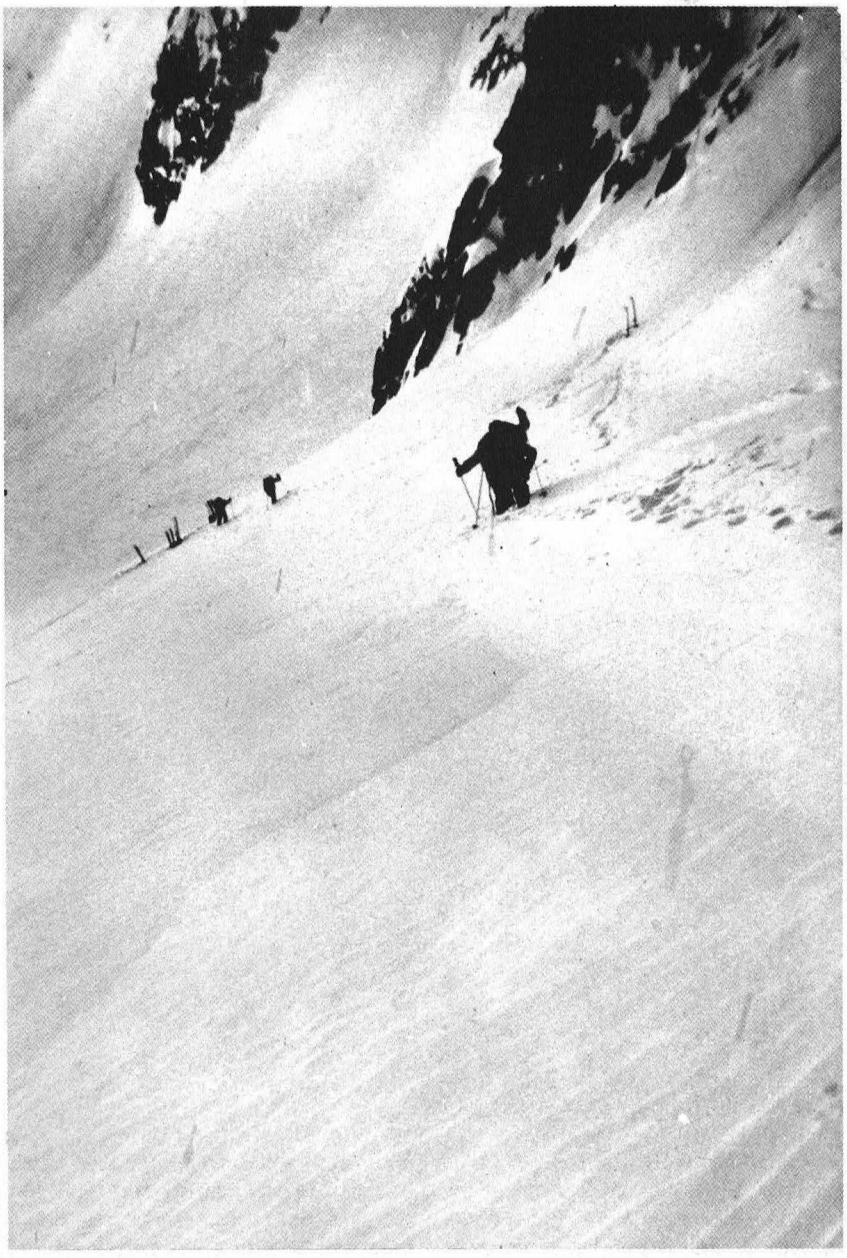

foto: E. Font

dia, estem travessant el torrent, ara molt petit, del riu Ferrera, i després, ja amb els esquís, pells i gavinetes, amb una llarga diagonal ascendent, deixant a l'esquerra el Pla Bouet, guanyem alçada per unes pales de neu força redreçades. Més tard entrem en una mena de coma, també molt dreta on, per entre els avets anem obrint traça. Les clarors del sol il·luminen ja els cims que tenim al davant. El paisatge és hivernal.

Superat aquest primer tram, entrem definitivament en una ampla coma, emmarcada pels drets vessants del Pic de Gerri i Pic Norís, coma ideal per a l'esquí. Orientada totalment al Nord, la neu s'hi conserva en pols amb més facilitat.

Aquesta coma, està dominada per una bretxa marcada i alta que dóna accés i l'aresta que baixa del Norís.

Lentament mentre anem contemplant el paisatge obrim traça i en una successió d'«esses» seguim guanyant alçada. Quan el pendent s'accentua, les «voltes maries» supleixen els girs, arribant amb els esquís fins a uns 100 m. sota la bretxa. És un racó força hivernal, voltat de parets arrebossades de glaç, i per estar totalment a l'ombra, el fred és intens.

Deixem els esquís en aquest punt i remuntem els metres que ens falten per a situar-nos sota una mena de petita cornisa, que superem a continuació reunit-nos tots sis dalt la bretxa situada a 2.616 m. En arribar en aquest punt ens toca per primera vegada avui, el sol.

Al meu entendre, l'esquí de muntanya és, de totes les diferents facetes de la muntanya, la que potser ofereix el màxim plaer estètic, i és precisalment en aquest punt on nosaltres, tot menjant quelcom, gaudim d'una esplèndida vista sobre els altres cims no tan sols de la Vall Ferrera, sinó també del vessant contrari, que dóna a la Vall de Tor, dominada pel Pic de Salòria.

D' aquí fins al Pic Norís encara queda un tros. El més recomanable sembla que és seguir l'aresta, ja que els forts pendents del vessant Sud, massa assolellats, i amb la gran quantitat de neu acumulada, no ofereixen prou garanties per a ésser travessats a aquesta hora (allaus). Seguint, doncs, per l'aresta, poc més endavant, en un punt amb força sensació d'alçada, veiem ja davant nostre el cim anhelat, que finalment guanyem després de remuntar l'últim pendent nevant, bastant redreçat. El cim del Pic Norís (2.834 m.) és ample i planer. Del cim estant, la visió sobre els pics circumdats és total, completant la que ja gaudíem. Ara veiem, fins i tot, els pics del Pirineu Central.

El dia és radiant, l'atmosfera és diàfana, l'ascensió ens ha satisfet, tots sis som plens de joia, plenament identificats amb aquest món

Una visió hivernal dels cims Medacorba i Lavans *des de la seva cara est.* ▼

foto: E. Font

hivernal que ara ens envolta. Retornats altre cop a la bretxa, i d'aquí al lloc on teníem els esquís, ens espera un llarg descens.

Unes primeres «pales» parcialment «crostades» donen pas a una esplèndida neu pols seguint aquesta ampla coma, amb la presència constant de la Pica d'Estats. Passada la coma, entrem al bosc, on la neu encara és millor. Cadascun de nosaltres obre al seu aire el seu camí entre els avets. Només de tant en tant, unes breus parades ens serveixen per a recuperar l'alè i contemplar la traça oberta enmig del bosc. Després, altre cop avall amb un seguit de revolts, que ens porten novament al Pla Bouet i poc després al refugi. La soletat i el silenci només hi són trencats per les expressons eufòriques del nostre grup en comentar les incidències de la jornada, que encara no havíem finalitzat, ja que poc després, pel bosc i amb els esquís primer a coll i després als peus, faríem la resta del descens fins al punt on teníem els nostres cotxes. Hi arribaríem quan el dia ja acabava. Tan sols els cims més alts restaven il·luminats, amb un fort to rosat, darrer testimoni del dia que per a tots nosaltres havia estat ple de profundes satisfaccions, que sens dubte han d'obtenir tots els que s'endinsin en el cor de la Vall Ferrera en ple hivern.

Sortida efectuada els dies 15 i 16 de gener de 1977 per Glòria Mateu, Margarida Royo, Anna Mª Pujol, F. Xavier Gregori, Salvador López I Enric Font.

Les Desobstruccions

per **Oleguer Escolà**

En Casteret, en un dels seus llibres es refereix a aquest terme evocador per a tot bon espeleòleg i en diu «...Sota aquest mot, que sembla a priori inofensiu, s'amaga una labor força freqüent, variada i penible, àdhuc perillosa.»

Feina ingrata, normalment infructuosa o desesperant, però que algunes vegades permet les bones descobertes, d'aquelles que animen durant temps i temps les sèries de desobstruccions inútils.

Perquè als avencs alternen els grans pous de boques imponents amb les fissures quasi impenetrables o les diaclases per on «potser es podria passar»; les coves ofereixen la varietat de grans sales i galeries amb passos estrets intercalats, les gatoneres difícils i les inevitables «gatoneres terminals». I sempre, després de l'exploració d'una cavitat, queda el dubte de si aquella gatonera, aquell forat entre el blocs, eren la veritable continuació. Fent prospecció es presenta sempre la pregunta de si val la pena de desobstruir aquell forat. I moltes vegades l'insignificant forat abandonat revelarà, temps després, una continuació sorprenent.

Dos aliats vénen a ajudar l'espeleòleg:

1. El corrent d'aire.
2. Un pou, després del pas estret, impenetrable, per on les pedres llançades cauen uns metres impressionants. Ambdós asseguren que la continuació existeix i renoven l'afany per a intentar el pas.

Quan un espeleòleg «comença» somia de seguida grans continuacions després de la gatonera, grans profunditats després del pou que s'endevina, recorda una exploració famosa... Els espeleòlegs «durs» en canvi, són escèptics, sempre pessimistes, o al menys ho fan semblar per a dissimular el pressentiment que porten a dins que ací pot passar com a tal coneguda exploració...

La majoria de les desobstruccions estan condemnades al fracàs, com les innombrables dolines de Garraf que presenten piles de blocs trets de llurs fons, sempre tancats, tretes per espeleòlegs anònims; o bé donen resultats desproporcionats als esforços que s'hi han esmerçat: l'Avenc de la Flauta, un dels primers que es troben pujant de l'estació del tren cap a la Pleta, va demanar als seus perseverants «destapadors» moltes sessions de treball, de picapedrer, per arribar a trobar a trobar al final una «saleta» diminuta, potser no tan gran com el tros que havien destapat, buidat completament; al costat de la boca el munt d'enderrocs extrets fa imaginar tota la petita epopeia.

Una vegada, a la Serra Ferrera (Osca), després de fer un viatge massa llarg, de trobar lloc on passar la nit, de preguntar per tot el poble, de localitzar el sistema per a arribar fins al lloc on havíem de trobar els pastors que ens hi havien d'acompanyar, vam arribar, després de dues hores de forta pujada, fins als pastors i fins a la «Infla de la Estiva», un avenc sense fons del qual ja feia més d'un any que ens havia informat per primera vegada un home lluny d'ací (quan vam anar al Chorro de Fornos, Lafortunada i Salinas de Sin) i precisament un home curiós: un comerciant ambulant de pells de conill... Aquell moment representava la superació de totes les dificultats, àdhuc la del temps amenaçador que aleshores es va arreglar totalment. Però la darrera sorpresa era que els pastors, ja feia temps «després de la guerra», n'havíen tapat la boca a consciència, amb grans blocs, damunt dels quals s'havia establert un bonic prat d'herba per a les ovelles... Però arribar fins allí havia estat massa difícil perquè tot acabés tan malament; i a més a més, en remoure el prat i els primers blocs, una estreta fissura permetia el pas de les pedres que anunciaven un bon pou de 40 m... I sense ni un martell per a ajudar, amb les mans i pedres punxegudes dignes dels musterians, vam anar descarnant els blocs, traient-los d'un en un fins que, després d'un esforç molt més gran que no requeria l'exploració de tot l'avenc, va quedar el darrer bloc, aguantat de manera inversemblant, a la boca de l'avenc. Tan a punt de caure que un de nosaltres va tenir l'honor, davant de l'expectació de tothom, de fer-lo bascular amb el dit petit, pel pou de 40 metres...

La terrible Infla de la Estiva va fer en total 47 metres... Modèlica resignació la dels espeleòlegs que deien que encara hauria pogut estar pitjor...

I evidentment, moltes vegades és pitjor: I entre mil exemples citem el de l'Avenc de la Socarrada, al Port del Comte:

Aquí va caldre que algú tornés fins al «jeep» de l'Emili Sabaté on aquest tenia unes immenses parpelines, portar-les fins al terrible forat que calia desobturar, i obrir una fissura de deu centímetres fins que permetés el pas.

A la fitxa de cavitat hi vàrem poder posar: Avenc de la Socarrada: —6 m... Però tothom va estar content perquè hi vam trobar un **Dolichopoda,** un interessant ortòpter cavernícola...

Algunes vegades les desobstruccions són fàcils, o del mal el menys rentables. Per exemple la desobstrucció de la primera entrada de l'avenc més fons del món: la Pedra de Sant Martí, que no permetia primitivament ni passar-hi el cap. on la desobstrucció tenia assegurat un bon premi ja que la sonda introduïda anteriorment havia donat un pou de 346 m, la vertical també més gran del món.

També molts dels nostres grans avencs —a Catalunya— compten amb desobstruccions realitzades en el curs de llur exploració, que s'han convertit en fets històrics, almenys per a l'espeleologia catalana. Com l'Avenc Montserrat Ubach. En el curs de la primera exploració, el 1963, després dels primers pous exaltants, va arribar a —124 m la fatídica gatonera que tothom va sospitar com el fons de l'avenc: ni tan sols arribava a la fondària de l'Avenc dels Pouetons, un dels més

L'avenc del Serrat de les Bruixes, a Collfred (Vidrà), és una interessant cavitat, la principal de tota la zona. Fou descoberta el març del 1971 i explorada amb detall pel maig del mateix any. La part principal de la cavitat no es trobà fins després de desobstruir una esquerda en la roca per on no entrava ni un dit. Desobstrucció difícil, de roca compacta i dura, sense massa eines. L'ànim a preseverar-hi vingué del soroll d'un petit riuet que se sentia a l'altra banda. La fissura en curs de desobstrucció ▼

La gatonera un cop desostruïda, després de cinc hores de feina. ▼▼

Fotos: O. Escola

profunds dels excavats en conglomerats. Per torn, tothom va posar-se dintre la gatonera i va anar a mirar la possible continuació. I si ningú no va dir que fos impossible de passar, probablement això era al cap de tots. Però Subils i Rostand, amb una febre modèlica i dues hores de feina varen poder donar per fi el crit màgic: «Continua!». Sis metres de gatonera de difícil desobstrucció, picant en mala posició feien possible l'exploració de l'avenc més fons de Catalunya.

També l'Esquerrà (el rècord precedent al Montserrat Ubach) va tenir la seva aventura de desobstruccions. Arribats a —175 m els membres de l'equip de punta van topar amb una estretíssima gatonera darrera la qual l'avenc continuava. Una nova visita no va aconseguir tampoc el pas de la gatonera i va ser en una tercera exploració, quan ja s'havia decidit la utilització d'explosius, que va ésser descobert un nou pas, el Taló d'Aquilles, al costat mateix de la maleïda gatonera.

Molts dels avencs de Garraf han estat descoberts destapant petites fissures o dolines a l'exterior, com l'Avenc Assènsio, els Llambrics, l'Emili Sabaté, etc. Són precisament aquestes desobstrucions famoses, que obtenen molta més difusió en l'ambient espeleològic que no els petits fracassos més corrents, les que mantenen viva la flama d'intentar allò impossible, de «picar» en fissures «impossibles».

És freqüent el cas de coves de petites dimensions, i generalment molt visitades, que un bon dia donen pas a cavitats de gran recorregut. Així la Cova d'en Manel, a Sant Llorenç del Munt, que només era coneguda fins als 50 m i que gràcies a la superació del «Pas del Quatre» es va convertir en una de les coves més llargues de Catalunya. La cova acabava aleshores en una galeria amb fang, inundada normalment, fins que bastants anys després, i oberta en part per les fortes pluges del 1962 que causaren els negats del Vallès, es va poder superar una gatonera que va permetre la descoberta de bastants metres de noves galeries.

Gairebé mai els espeleòlegs que destapen una gatonera sospiten totes les conseqüències que es poden derivar de la seva acció. Així, per exemple, a la Fou de Bor. La Cova de la Fou de Bor, a la Cerdanya, era coneguda des de temps immemorial i havia estat visitada entre d'altres per Martel, Font i Sagué, Jeannel i Racovitza, i havia estat objecte de diversos treballs per part d'espeleòlegs catalans de prestigi. Se'n coneixia la boca superior, la Cova de la Fou, una entrada inferior obstruïda al cap de poc: la Tuta Freda, i a baix, el sorgiment de les aigües del riu, pare de la cova: la Fou. L'exploració de la cova superior, única penetrable primer, si bé havia permès l'exploració de 650 m de galeries complicades, no havia donat accés al riu subterrani. Cal esperar més de mig segle des de l'exploració de

Martel perquè l'any 1960 uns espeleòlegs de Badalona tinguin prou fe en el lleuger corrent d'aire que surt d'una fissura terminal de la Tuta Freda. No devien sospitar aleshores que aquells cops de martell tindrien una repercussió tan sorprenent. La gatonera forçada donà pas finalment a una interessant galeria, actual trop-plein del sistema, que acabava en un sinistre llac. Aquest llac, de primer considerat cec, va donar pas a una galeria submergida, de grans dimensions, en l'exploració de la qual (amb escafandra autònoma) varen perdre la vida el 1965 dos excellents companys i amics: Subils i Godoy.

Com sempre que hi ha un accident famós, la gent a la qual l'espeleologia mai no ha dit res s'hi interessa momentàniament; la cova esdevingué famosa, els pobles dels voltants es van començar a mirar la cova amb uns altres ulls i des d'aleshores els espeleòlegs pronuncien el nom de la cova amb una certa reverència. L'interès per la cova ha crescut, les visites s'han multiplicat i naturalment ha sofert, impotent, els tristos efectes d'aquesta espècie de petita massificació. Però una nova desobstrucció allargà el recorregut fins als 2400 m.

De tota manera trobar desobstruccions «famoses» a Catalunya no té pas cap mèrit especial: Catalunya és la zona espeleològicament més coneguda de la Península Ibèrica; ja hi ha una llarga història espeleològica amb un fum d'aficionats, des de l'època de Font i Sagué, i tot comença a ésser massa ben conegut per a «trobar primeres donant una volta per una regió càrstica». Quasi sempre cal desobstruir petites esquerdes.

I així tenim fets que es poden citar com a exemples didàctics dins el camp de l'espeleologia:

Hi ha qui ha dit que ja es coneixen totes les cavitats d'una regió (un massís, una serra, una vall, etc.) i sempre se'ls podrà posar com a exemple del contrari:

— Catalunya és una de les regions més ben conegudes espeleològicament.

— Dins de Catalunya, un dels llocs més exhaustivament coneguts és Garraf «on ja era impossible de trobar primeres».

— Doncs bé, al mateix cor de Garraf, en una de les zones potser més trepitjades, el Pla de Campgràs, desobstruint petites fissures, trencant la pedra i àdhuc fent pràctiques pirotècniques, desobstruits des de la superfície s'ha trobat els darrers anys algunes desenes de cavitats; i no misèrrimes cavitats sinó que hi ha més d'un avenc que supera els 100 m de profunditat...

A Catalunya les cavitats són petites. Va costar molt de tenir una cova «de més d'un quilòmetre»; es va arribar, amb molts esforços i comptant també la longitud de la galeria submergida (de la qual encara no tenim topografia), a què Fou de Bor assolís els 2 km. Però ja tenim, per fi una cova de 3 quilòmetres: la Cova Cuberes, a Serradell, trobada el 1961. Li va costar molt, car primer només feia 950 m; es va tardar molt a pujar a una possible galeria amb una perxa, cap al final, i una nova i llarga galeria; després, nova descoberta —evidentment desobturant una gatonera terminal— i «nou rècord de Catalunya» establert el 1975. Cova Cuberes: 3.120 m.

Converses a muntanya: les Olimpíades

per **Eduard Cardona**

Pujant cap a Mulleres, de bon matí, des de l'hospital de Viella, ja havíem passat el segon llac. Quan arribàvem al tercer es va posar a ploure. Ben fort.

Veient una balma, gairebé una cova, damunt del llac, a l'altra banda d'on érem, ens hi vam encaminar. Era a prop, però hi vam arribar ben molls. Ens vam canviar algunes peces de roba, abrigant-nos més. Com que encara no havíem menjat res ens vam installar bé. Tot rosegant, no recordo per què, vam sortir a parlar de les Olimpíades. Algun del dos hi devia haver somiat. Feia poc que s'havien acabat, i els diaris en parlaven cada dia.

La pluja continuava caient amb força. Com sol passar en aquests aixoplucs tan naturals, a mesura que s'anaven mullant les roques protectores ens havíem d'estrènyer més, cap al fons de la balma. Els degotalls ens hi empenyien.

El llac, poc més avall, bullia amb les gotes grosses que, a milers, el punxaven i el removien. Les clarors eren canviants, la cortina d'aigua també: més o menys espessa.

—Tu, doncs, que sempre has estat esportiu, ¿què opines de les Olimpíades de tot el que s'hi barreja actualment?

—Per començar et diré que, el que està passant amb aquesta mena de «jocs», és justament el que és natural que passi, tal com estan organitzats.

—Veig una mica on vas, però explica't, si et plau.

—Sí, home. Observem, per exemple, un dels inconvenients, dels conflictes que se'ls presenten, ara ja cada any. El del veto, que unes nacions posen a d'altres nacions per motius polítics, humans o pel que sigui. Per què continuar competint entre països, tal com ara estan classificats, en lloc de fer-ho entre simples individus? ¿Per què no es fa ja la desfilada inaugural agrupant els participants per classes d'esport, per especialitats, en lloc de fer-ho per nacions?

—Es podria fer, és clar, però no se sabria a quin país pertanyen els guanyadors i els perdedors. I, si se sabés, ja hi tornaríem a ser amb les protestes i els vetos.

—Depèn. M'imagino que si un dels guanyadors fos, per exemple, habitant de Ciutat del Cap o de Johanesburg, inscrit individualment i pel seu compte; abans de posar-li el veto caldria saber si ell, personalment, és o no és racista, perquè em sembla ben evident que en el país de lleis més racistes del món hi pot haver, hi ha, moltes persones que no en són gens. Naturalment, l'interès del públic per les competicions, el fanatisme, anirien molt de baixa, estúpidament nacionalista com és encara la humanitat. I molts interessos se'n ressentirien.

—Bé, és una opinió, la teva, que avui diu deu compartir altra gent, suposo. I, de l'escàndol del diner que corre, dels regals, dels drogats, de la publicitat, tan remuneradora, què me'n dius?

—Que això no té res a veure amb l'esport o, potser més ben dit, que hi ha moltíssimes persones a les quals ens sembla que l'esport és una altra cosa.

—Qué es, doncs, l'esport per a tu?

—Mira, per a mi i per a molts d'altres, ni les competicions entre professionals ni les olímpiques no representen l'esport, per bé que se'n pugui ser professional tot practicant-les esportivament. Talment com es pot ser botiguer i viure esportivament. No dic pas que el professionalisme no hagi d'existir.

Sense parar de ploure, ja es veia alguna clariana. Les boires s'arrossegaven per les carenes, mandroses, enganxades. Mentre parlàvem ens miràvem ben poc. La llum de fora ens atreia. El meu amic va continuar.

—Ni tan sols les olimpíades dels grecs no crec que fossin esport, si entenem per tal, l'esbarjo, la recerca de l'equilibri personal, el complement de vida que hauria d'estar a l'abast de tots. De fet, aquesta mena d'esport, foren els anglesos els qui el varen iniciar. Les competicions dels grecs també tenien els seus «divos», els seus premis en metàllic o en espècie, la seva dedicació exclusiva. Fins la seva barbàrie i les seves víctimes.

—No conec prou història per a opinar sobre això. M'agradaria que em diguessis, però, on veus la barbàrie i les víctimes en les olimpíades actuals.

—No vull pas dir que ara hi hagi morts i ferits per causa de certes lluites, com crec que havia passat a l'antigor. Deixem a part, també, els que hi ha hagut fa ben poc temps per mor de barrejar-s'hi la política. I no pas perquè no s'hagin de tenir en compte. El que em sembla bàrbar és la dedicació total de temps i personalitat que es veu obligat a fer el que avui vol prendre part en unes olimpíades. Les víctimes són, naturalment, aquells que, havent-se convertit també en robots humans per tal de poder competir, no arriben ni a la glòria, per efímera que sigui, ni a cap mena de recompensa. Talment com els fracassats minyons andalusos, seguidors i pretendents a la fama i a la riquesa del gran torero. Com uns tristos «maletillas».

—Em sembla que exageres. He conegut gent que han participat als jocs olímpics. T'asseguro que tota la seva vida ha quedat il·luminada, poc a molt, segons la personalitat de cada un, pel fet d'aquesta participació. I no pas perquè hi hagin resultat vencedors. Només conec «darrers llocs» i «no classificats».

—D'acord. Aquests són els innocents. Són com la conca que viu del record de l'únic pretendent que va tenir. Si, després del raig de llum que va il·luminar les seves càndides vides, no continuen practicant l'esport, paral·lelament a les altres ocupacions que tinguin, si no se l'estimen fins a l'extrem de no deixar-lo, no són esportius. Ho són tan poc com els que tot i havent arribat a l'èxit també ho van deixar. Tal com s'ha fet amb els professionals oficialment reconeguts, del futbol, del basquetbol i d'altres especialitats,

que han muntat les seves competicions a part de les olímpiques; ara potser seria convenient de deixar també al marge els olímpics, amb la seva «puresa», els seus rècords i les seves rivalitats entre nacions. Caldria organitzar uns altres jocs per a gent que de veritat es guanyin la vida amb cosa distinta de les competicions esportives. Per persones aficionades, «amateurs» de l'esport, no de les seves pompes.

—Ja tindríem tres classes de competicions. Suposant que això es pogués fer, no s'embolicaria altra vegada ben aviat? No tornaríem a fer veure que es treballa en altres coses? a pagar d'amagat? No vindria de nou la publicitat a barrejar-s'hi?

—S'hauria de basar tot en uns principis completament diferents.

—Quins serien aquests principis i com ho organitzaries?

—El fonament bàsic seria que un home o una dona esportius són aquells que demostren, a través de tota la seva vida, que els agrada la pràctica personal de l'esport, que el «senten», que els és útil per la formació, manteniment i millorament de la seva personalitat. Que aquests, com hem dit abans, tant si se'ls anomena esportius com si no, ho són infinitament més que el millor «recordman» del món, si aquest deixa de fer esport quan ja no pot acomplir les seves «performances». Per tant, el que cal estimular no és l'afluència de masses humanes als llocs on actuen els monstres sagrats o la multiplicació dels nassos que es quedaran parats davant la televisió per a admirar-los, sinó la senzilla, habitual i normal pràctica de l'esport per tota mena de gent, segons la capacitat i la conveniència de cada un.

—Molt bé. I això, com ho faries?

—Una de les primeres coses, la investigació a fons de les activitats professionals de cada futur participant. Aquell que, essent jove, no treballés un mínim de trenta-cinc hores setmanals no tindria dret a prendre part a les competicions. No cal dir que, a mesura que el temps de lleure es vagi allargant, si els avenços socials segueixen pel camí actual, aquest mínim s'aniria reduint. Comprovat això, s'haurien de fixar uns temps amplis, un mínim de capacitat per a cada esport, que fos a mesura d'aficionat, però també que servís de garantía, de comprovació que els pretendents eren practicants habituals. Per a cada edat les condicions serien diferents, ja que, essent uns jocs als quals es podria participar tota la vida, bé caldria evitar la lluita entre persones d'edats mol diferenciades. Certs esports, com és natural, s'haurien de deixar per als més joves exclusivament. Ara bé, als de més edat, els valdria de canviar d'esport, passant-se a un de no tan violent o no tan ràpid. I continuar prenent part als jocs. Així es podrien mantenir amb constància i obtenir els premis que s'instituirien per a aquesta mena de mèrit.

—Es veu que no és la primera vegada que hi penses, en tot això. Em vas convencent. Però sorgeixen dubtes. El control ben fet sobre les activitats professionals, els viatges, l'organització en general, els premis, ja que veig que també en parles, qui ho pagaria?

—Oh! Caldria un acord entre països d'un cert grau de civilització per a afavorir la pràctica del verader esport entre els ciutadans. Haurien de destinar-hi tants diners com calgués. Els podrien treure d'uns impostos nous sobre les recaptacions que s'obtenen en els esports professionals, on va tanta gent a mirar. Aquesta gent ho pagaria de gust, perquè dins de cada aficionat que no practica, hi ha una simpatia, una certa admiració per aquells que encara saben trobar la voluntat per a continuar actuant.

Arrupits a l'últim extrem de la balma, amb els impermeables estesos al damunt nostre, les gotes que es desprenien de les grans pedres ens queien al damunt produint una música intermitent, irregular, segons la grandària de cada gota. Ja plovia més a dins que a fora. A baix, al llac, els senyals de la pluja, ara ja insignificants i escadussers, damunt de l'aigua brunyida, gairebé llisa del tot, més aviat semblaven les marques mòbils que deixen els peixos quan cerquen l'aliment arran de la superfície.

Sense dir-nos-ho, volíem esgotar el tema que estàvem tractant, abans de deixar l'aixopluc. No teníem en compte que no hi ha cap tema que tingui fi.

La conversa va prosseguir.

—De premis, de medalles o del que fos, n'hi hauria d'haver. Però a partir dels cinquanta anys d'edat dels participants. Més valuosos o significatius com més anys seguits es portessin de pràctica. Abans d'aquesta edat, n'hi hauria d'haver prou amb saber si s'ha guanyat o perdut, a quin lloc s'ha quedat. Talment com es juga a cartes sense diners pel goig de jugar. O com lluiten als seus jocs els xicots de barri.. Només amb una mica més de formalitat en els reglaments. Els grans rècords quedarien per a les olimpíades del tipus de les actuals.

—I vols dir que les firmes industrials, productores de determinades coses, no trobarien que els convé de ficar la publicitat i les pagues de sota mà enmig d'unes proves com aquestes, susceptibles d'esdevenir molt populars?

—No m'ho sembla. No hi hauria grans figures, ni temps «miracle», ni crec que ningú volgués ni pogués participar amb l'esperança d'alguna ganga. Totes aquestes coses continuarien passant en els mateixos llocs on ara succeeix. Ara bé, suposem que a un senyor de setanta anys que encara ha pres part en una competició d'esquí —no fóra pas el primer—, se li fa dir en un anunci que ell no es constipa mai perquè porta samarretes: «No t'arrronsis». I que, per dir això, se'l retribueix. Gairebé em semblaria just. O, almenys, no ho trobaria malament. No es podria pas pensar que l'home havia perseverat tant de temps dintre l'esport només amb el fi d'arribar a aquest resultat.

—Realment... però continuo pensant que algun materialisme s'hi barrejaria.

—Home, la qüestió és tenir ben present el fi que es persegueix. Al començament no es pot preveure tot. A mesura que van sorgint obstacles en contra del bon fi és quan s'han d'eliminar. Els dirigents, els empleats i organitzadors serien professionals que s'hi dedicarien permanentment. Ells haurien de ser els principals interessats a mantenir la puresa de la primera intenció. Sense això no tindria objecte una organització d'aquesta mena. Hauria de desaparèixer.

—D'acord. I les nacions, no hi figurarien per res, doncs, en aquests jocs?

—De cap manera. Em semblaria ridícul. Com ho és també ara, fins i tot des del punt de vista dels que sembla que s'ho prenguin seriosament. No és un absurd que a l'hora de sumar medalles competeixin Andorra i els Estats Units? Europa, si estigués unida, hauria estat cada vegada el país amb més premis. Enguany, si les dues Alemanyes s'haguessin presentat juntes, també haurien superat tots els altres països. En fi, tot supeditat a la política.

—Llavors, segons el teu projecte, tothom es presentaria individualment.

—Sí, sí. Els encarregats de fer les inscripcions anirien, personalment, sobre el terreny, a comprovar l'«amateurisme». Ells mateixos, o altra gent especialitzada, situats en llocs on hi hagués les installacions adequades, farien les proves d'aptitud. Els aspirants hi anirien des dels punts més propers o més viables, prescindint, per part de l'organització de les fronteres. Constarien, com és natural, els noms i adreces de tots els inscrits. Cap manera de pensar personal no seria obstacle per a la inscripció.

—Podria donar-se el cas que s'hi presentés massa gent a unes olimpíades d'aquesta mena. Potser es faria impossible o massa difícil d'organitzar.

—Si això s'esdevenia, es podrien fer jocs cada any. Però no de tots els esports, sinó d'una part. De manera que, cada tres o quatre anys, rotativament, totes les competicions programades haurien tingut lloc. D'altra banda, crec que algunes lluites de massa violència s'haurien d'eliminar. Tingues en compte, també, que no tota la gent que persisteix a fer esport hi prendria part. Aquestes olimpíades tindrien com a objecte estimular l'home del carrer, encara que li manquin les condicions físiques o socials per a esdevenir campió. També perquè no deixi la pràctica esportiva en anar posant anys. Ja sabem que hi ha molta gent que no actua sense que l'incitin, sense «veure fer». Però també hi ha els que no ho necessiten.

Ja no plovia gens. El sol era ben rialler, ara. I l'atmosfera d'una gran transparència. Tot semblava més a prop. Però hi havia la mateixa distància de sempre. I calia fer la del nostre itinerari. Ens vam posar en marxa. El meu vell company anava al davant.

—Això que ara fem —li vaig preguntar—, quina mena d'esport fóra?

Es va girar. Em mirava amb els seus ulls petits i murris.

Es va posar a riure.

La zona del Llac Parón (Perú)

per **Ramon Bramona**

El Nevado de Caraz oest (6.025) a la Quebrada Paron, Cordillera Blanca (Perú) Itinerari seguit pels components de l'Operació Quètxua-76 a la tercera ascensió absoluta al cim (juny 1976). Es una de les geleres més torturades i accidentades de la Cordillera Blanca. ▼

El grup alpinístic arribà a Lima el dia 26 de juny. Després dels tràmits normals i amb la companyia d'un «porteador» i del guardià del Campament Base, férem cap al poble de Parón, d'on sortirem l'endemà per arribar a l'extrem sud de la Laguna. Calgué el bot pneumàtic per a travessar 4 kms. que separen les vores Est i Oest de la Llacuna. Aquest és l'únic sistema per accedir al circ de muntanyes de Parón.

El dia 2 de juliol instal·làven el Campament Base, a una altitud de 4.200 m. Els dies següents es destinaren a equipar la torturada gelera del Nevado Caraz i muntàrem dos Campaments més situats a 5.010 m. i a 5.660 m., aquest darrer sota el coll de Caraz. Finalment, el dia 6 de juliol assolíem el cim del Nevado de Caraz Oest, de 6.025 m. El mateix dia es feia també la primera ascensió absoluta a una prominència nevada situada al NE. de la cresta, que porta, des del coll, al Nevado de Caraz Oest, prominència de 5.800 m. i que rebé el nom de Punta Quètxua. Tota aquesta zona és un laberint d'esquerdes i sèracs, que juntament amb el mal estat de la neu feien dificultosa l'ascensió.

Un altre objectiu era aconseguir els cims de Pisco Oest i Huandoy Est des del coll situat entre ambdues muntanyes, coll al qual no s'havia arribat mai des de Parón i que representava un enigma. Després d'un intrincat itinerari s'arribà al peu de la gelera (4.920 m.) on s'instal·là el Campament 1. El mal temps ens va retenir dos dies en aquest Campament, i a la fi, una vegada travessada una arriscada zona de gel, muntàvem el Campament 2 a ple coll, a 5.300 m.

Haguérem de deixar l'ascensió a l'Huandoy Est, ja que no disposàvem de temps suficient per a intentar aquest bonic cim per una ruta verge. Es decidí doncs d'ascendir per l'aresta coberta de neu, al Pisco Oeste, on arribàrem el 14 de juliol i on ens trobàrem amb la sorpresa que l'esmentat cim no tenia 6.000 m com s'havia considerat fins ara, sinó

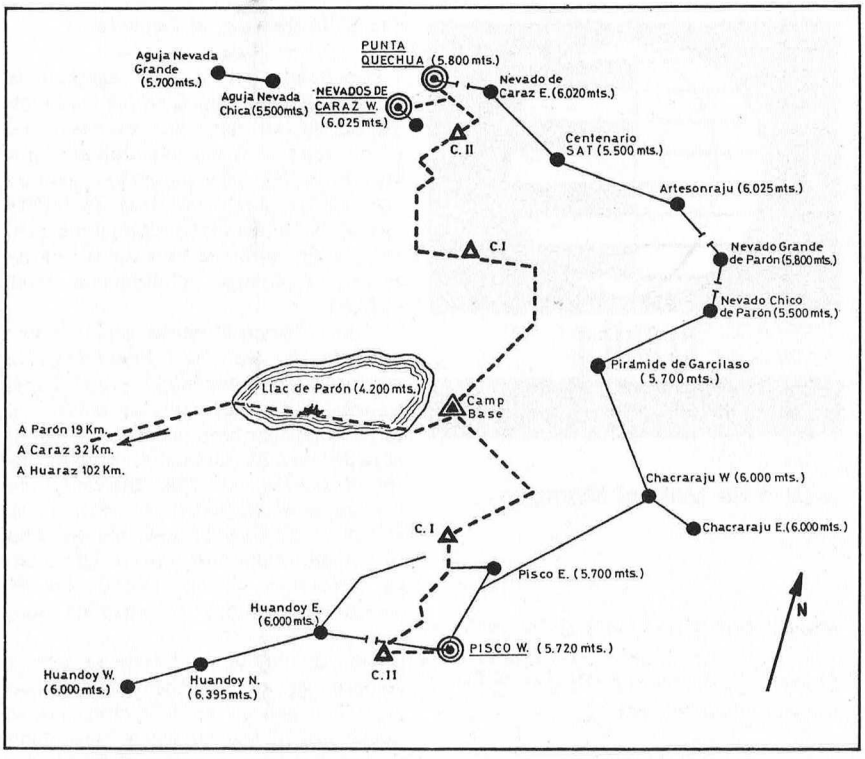

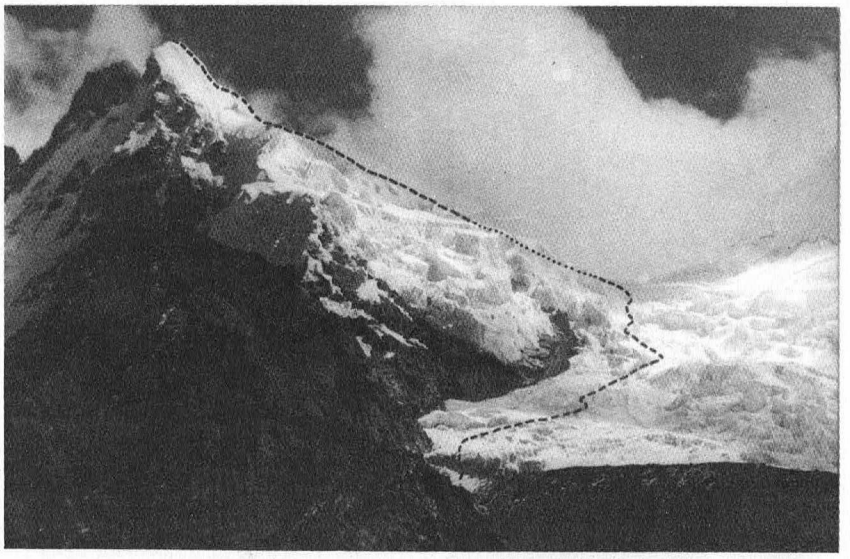

5.720 m.

En retornar al Campament 1 el mateix dia trobàrem una nota del guardià del Campament on ens informava de l'accident sofert pels nord-americans Michael J. Rourke i Curry Slaymaker (responsables del Parc Nacional de Huascaran i actius andinistes) en intentar l'ascensió al Nevado Parón, de 5.650 m. Els dos dies següents els esmeçàrem a collaborar amb les operacions de rescat a fi de trobar els cossos dels dos infortunats andinistes.

Retornàrem satisfets per l'activitat realitzada, però entristits pel fatal accident dels bons amics Michael i Curry.

crònica

a cura de Modest Montlleó

Monòlit dedicat al Centre, Visió del monòlit amb què la Unió Excursionista Eramprunyà, de Gavà homenatjà el Centre amb motiu del centenari.

Expedició francesa al Pamir-74

Presentada per la Unió Excursionista de Catalunya i el Club Excursionista de Gràcia, va tenir lloc el darrer dia 25 de març al Casal del Metge la projecció de les transparències obtingudes per membres del Grup de Muntanya de la Universitat de Grenoble l'any 1974, amb motiu de la Reunió Internacional d'Alpinistes celebrada al Pamir (URSS).

L'amic Ramon Bramona va fer la presentació de Jean Paul Suavenon, cap de l'esmentada expedició i expert guia francès que compta amb un dilatat historial amb sortides extraeuropees de notable interès alpinístic. Traduït per Joan Massons, Jean Paul Sauvenon ens explicà com va néixer la idea d'anar al Pamir així com la seva alegria d'haver pogut estar present a Barcelona per oferir-nos el seu relat de les experiències viscudes en aquelles muntanyes.

Amb un humor molt francès que no sempre va ésser copsat pel públic, Jean Paul ens va explicar amb luxe de detalls tot el que va ésser l'expedició. La música que acompanyava no fou massa encertada, pel que creiem que no devia ésser la que normalment és utilitzada a les sessions realitzades a França.

Van ésser tres els punts cabdals que Jean Paul remarcà d'aquesta expedició:

1. L'ascensió a un cim de més de set mil metres.
2. El descobriment d'una regió fins aleshores desconeguda pels occidentals.
3. La invitació a la forma de fer i entendre l'alpinisme a la URSS.

Després de màs de 5000 kms. de vol des de Moscou al Pamir, l'expedició s'installà en un campament base situat a 3600 m., amb un panorama fantàstic. Posteriorment varen fer diverses exploracions a fi d'aconseguir una perfecta aclimatació, assolint cims com el Petrowsky, de 4500 m., i el XIX Congrés, de 5900 m.

Novament installats al camp base, s'assabenten de la fatal notícia de la mort d'un nord-americà participant en aquesta reunió; més tard també coneixerien la notícia de la mort d'una noia suïssa al pic Lenin.

L'ascensió al pic Lenin, de 7134 m., realitzada per l'itinerari conegut com el de les Roques Dirkin, en record d'un avió que s'hi estavellà l'any 1936, se'ns ofereix com una llarga ascensió sense gaire dificultat tècnica, però amb dos factors condicionats molt importants: el primer, la manca de traginers, ja que a la URSS no n'hi ha, car consideren que és indigne per a un home, de dur la motxilla d'un altre. L'altre, l'adaptació a l'altura, ja que el cim és un set mil.

Diversos camps d'altura són installats fins a arribar al cim, cosa que s'aconseguí el 3 d'agost de 1974.

Al camp base varen assistir 180 alpinistes d'arreu del món. Al final de l'ascensió veiem la festa muntada pels organitzadors amb repartiment de medalles i diplomes honorífics a tots aquells que havien assolit el cim Lenin. Després, una festa amb força menjar i vodka a discreció per a tots els assistents.

Els delegats també varen ésser motiu d'un homenatge dels kirguisos de la zona, els quals van oferir la festa dintre de la seva típica Iurta (nom de la tenda de grans dimensions on viuen els kirguisos, realitzada amb pell de iack), en un ambient excellent.

Ja acabada l'activitat alpinística se'ns mostren diferents aspectes de la vida del poble kirguís, tan enigmàtic per als occidentals. També veiem els més característics racons de Moscou, ciutat on varen estar fent turisme durant una setmana.

La projecció en si va ésser bona, amb unes fotografies excellents, cosa no gens estranya si tenim en compte que a l'equip hi havia dos fotògrafs professionals. Potser, en conjunt, observàrem una certa manca d'acció, motivada pel fet que les ascensions realitzades no oferien massa dificultats tècniques.

Exposició de cartografia antiga de Catalunya al Centre de lectura de Reus

Els amics del Centre de Lectura de Reus commemoren enguany el LXXVè aniversari de la seva Secció Excursionista i nosaltres estem ben joiosos d'haver pogut contribuir a aportar-hi una mica d'esplendor, amb els mapes antics del nostre arxiu que han motivat l'exposició que comentem.

A l'acte inaugural, que va tenir lloc el dia 26 de març a la tarda, hi va assistir el nostre President Lluís Puntís i muller, acompanyats d'uns quants membres de la junta de l'entitat. Va

assistir també a la inauguració el batlle de Reus, senyor Llevat, el President del Centre de Lectura, senyor Escoda i els directius de la Secció Excursionista, senyors Magrané, Solé, Salas, Aguadé i la senyoreta Rosa Magrané. Hom trobà a faltar el President de la Secció, que ens comunicaren que s'excusà per força major. També vàrem poder parlar amb un nodrit grup de socis i públic reusenc, interessat en el món excursionista.

L'exposició meresqué molts elogis, tant pel seu contingut, vàlua o raresa cartogràfica, com per la seva instal·lació, que comptava amb l'espaiós marc de la Sala d'Exposicions del Centre de Lectura i per l'enllumenat, excel·lent, estrenat per aquesta exposició.

El nostre President fou convidat a signar en el llibre d'Honor d'aquest Centre de Lectura, que des de l'any 1859 s'esforça a difondre la cultura per damunt de tot.

Els nostres representants foren gentilment atesos pels directius de la Secció Excursionista, mostrant-los les diverses dependències de la casa, les estances del local social, la magnífica Biblioteca, en aquells moments molt concorreguda i plena de jovent estudiós, i el teatre, etc.

Acabats aquests actes, els nostres representants ,i els amics excursionistes del Centre de Lectura, marxaren a Siurana de Prades, per tal d'efectuar, l'endemà, una jornada de treball, d'embelliment del nostre refugi «Ciriac Bonet», on el dia 24 del mes d'abril tingué lloc una jornada extraordinària, de la qual oportunament donarem coneixement. A Reus tinguérem un treball col·lectiu, on l'agermanament entre els excursionistes fou posat en relleu, una entesa que cal que es repeteixi sovint.

Riccardo Cassin a Barcelona

Organitzat pel Club Muntanyenc Barcelonès, va tenir lloc el passat 29 de març, al Cinema Loreto, una interessant vetllada alpinística amb el següent programa:

Conquesta del Gasherbrum IV (Karakorum), pel·lícula de 16 mm.

Expedició Nacional Italiana al Lhotse (8504 m.), 1975. Transparències.

Nevado Jirishanca (6126 m.): El Cervi dels Andes. Expedició Ragni de Lecco. Pel·lícula de 16 mm.

Riccardo Cassin ha estat el presentador d'aquestes projeccions que han estat seguides per una nombrosa assistència d'aficionats a l'alpinisme dels diferents clubs de casa nostra.

A part l'èxit d'assistència, cosa sempre important en aquest tipus d'actes, cal dir que hem vist uns films interessants des del punt de vista alpinístic i no tant des del cinematogràfic. Aquesta segona opinió la donem perquè les còpies presentades al públic barceloní no tenien tota la qualitat que calia esperar-ne. En general, tant els films com les transparències, han patit de foscor, i és realment una llàstima que no poguéssim observar unes muntanyes tan encisadores en tota llur bellesa, potser per problemes amb el projector a causa de la distància a què van ésser projectats.

La sessió començà amb la projecció del film sobre l'Expedició italiana al Gasherbrum IV (7925 m.). Riccardo Cassin, un cop més, va ésser el cap que la dirigí encertadament i que aconseguí que es realitzés la primera ascensió a aquest cim, possiblement el més atraient de tots els que guarden la glacera del Baltoro.

Durant la projecció se'ns va mostrar, pas per pas, l'aventura de set excepcionals alpinistes italians que amb set tones de queviures i material, 520 traginers i la instal·lació de sis campaments d'alçada van aconseguir aquesta fantàstica muntanya que és el Gasherbrum IV.

La projecció de transparències de l'intent realitzat a la impressionant paret Sud del Lhotse (8504) no va estar a l'altura que mereixia l'esdeveniment i resultà, en general, la més fluixa de tot el programa.

L'Expedició dels Ragni de Lecco, a la Serralada del Huay-Huash (Andes del Perú), realitzada l'any 1969 i dirigida per l'amic Cassin, ens mostrà l'ascensió al difícil Nevado Jirishanca. Fou una interessant pel·lícula alpinística, en la qual hem pogut observar com l'intrèpid equip italià obria una nova ruta a la paret Sud-Oest.

Amb els seus 68 anys Riccardo Cassin encara viu activament la muntanya i no fa gaire ens va sorprendre a tots realitzant novament, quan ja feia quaranta anys de les seves primeres ascensions, les difícils parets Nord del Cim Oest de Lavaredo i l'esperó Walker de les Grands Jorases. El millor de la nit va ser poder comptar amb la seva presència entre nosaltres i esperar que ens pugui visitar novament amb films tan interessants com els presentats en aquesta ocasió.

Homenatge a Genari Martorell a Siurana

El dia 24 d'abril varen tenir lloc a Siurana de Prades (El Priorat) un seguit d'actes en homenatge a Genari Martorell, que fou batlle de la vila durant molts anys i al mateix temps guardador del nostre refugi «Ciriac Bonet», avui en obres de millorament. Aquests actes foren organitzats per la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus, que aquest any commemora el LXXV aniversari de la seva fundació. Com tots els actes que organitza aquesta entitat esportiva, el de Siurana portava el segell distintiu d'una acurada direcció, organització que vàrem poder viure a plaer, ja que la Junta de la nostra entitat va acollir la idea d'aquest homenatge amb delectança des del primer moment que ens n'assabentaren, i es procurà d'assistir-hi amb un nodrit grup de socis.

El dia fou d'autèntica primavera, lluminós, amb un oreig lleuger, ple de fraternitat excursionista, de siuranencs endiumenjats, de forasters enamorats de l'ardida vileta, de personalitats senyeres del nostre excursionisme, de les arts i de les lletres. S'hi donà cita una munió de gent que volia ésser present als actes d'homenatge al «Genaro», l'amic de tothom.

El programa d'actes començà el dissabte, amb un foc de camp, i el diumenge a les deu del matí ja eren molts els excursionistes que hom podia veure ascendint les colrades cingleres cap a l'encimbellada Siurana. A les onze a tots els carrers i rodalies s'hi veia gent, ara saludant amics de la U.E.C., suara eren els del Foment; aquí es feia una fotografia, allí es prenien uns apunts, més enllà molts s'estaven embadalits amb les formoses perspectives del pantà, viles de Cornudella i La Morera, el Montsant, Gallicants, etc.

No va poder presidir els actes religiosos el Rvd. Dr. Josep Pont i Gol, arquebisbe de Tarragona, retingut a la seva seu metropolitana per una dolència. Envià un sacerdot que el substituí, i aquest aprofità per parlar-nos d'en Genari i de la vinculació que tenia en tots els estaments oficials, car, lluny de demanar per a ell, sempre ho féu per al millor desvetllament de Siurana

La filla de Genari Martorell, acompanyada de Josep Iglésies i Lluís Puntís, president del Centre, al moment de descobrir la placa que excursionistes d'arreu de Catalunya han dedicat al seu pare. ▼

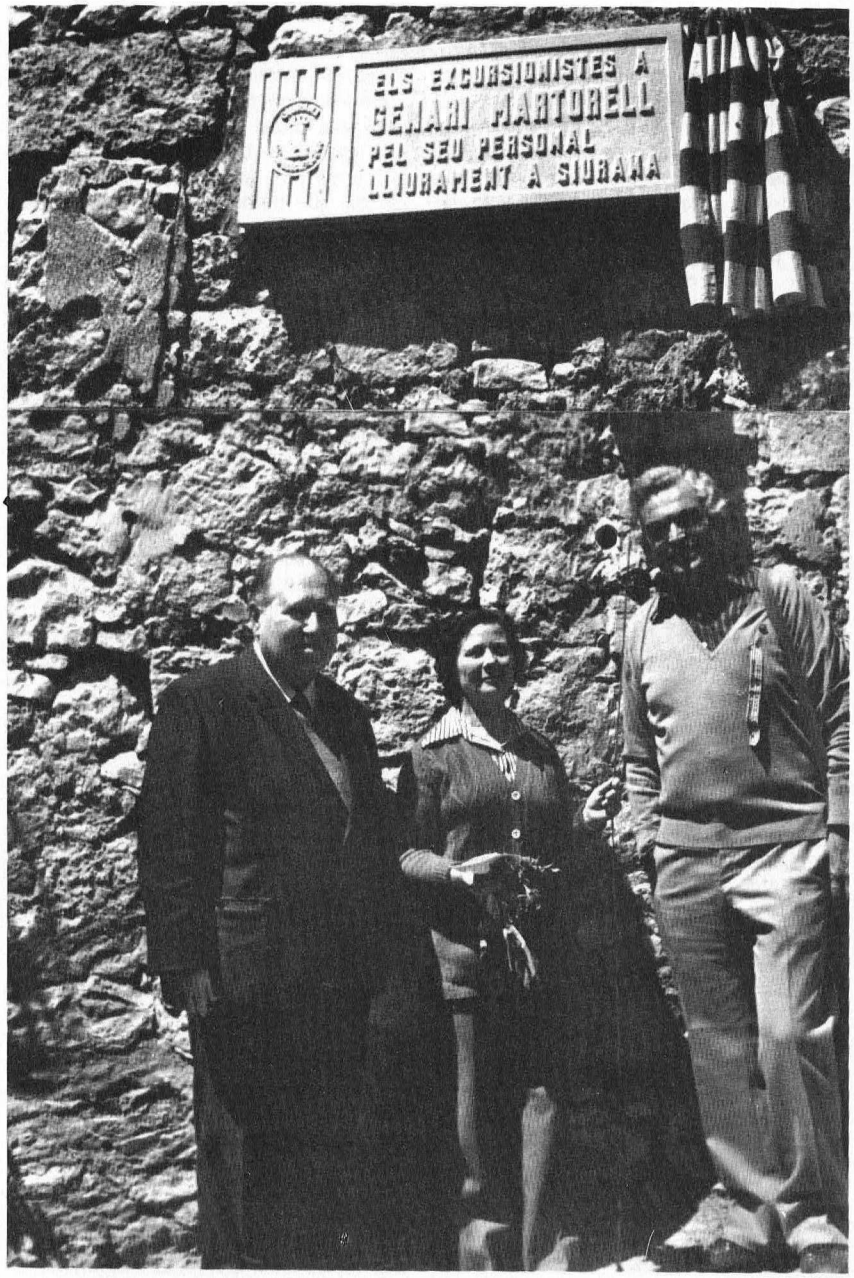

i de la seva patrona, la Verge de les Aigües, patrona del Priorat. La missa fou cantada per la Coral Santa Cecília de Reus, dirigida pel mestre Josep Fusté, també Director de l'Orfeó Reusenc. Després, també a l'església interpretaren un escollit repertori de cançons de muntanya. Es beneïren cistelles plenes de roses que es lliuraren en el gran cancell a totes les senyores, en recordança de la diada de Sant Jordi, i per què no, en remembrança d'una semblant acció floral que havia tingut en vida l'amic «Genari», amb les senyores que per primera vegada visitaven Siurana. Els que coneixíem aquesta faceta galant del batlle de Siurana, el veiem amb la imaginació, amb una garba al braç de flors boscanes a punt de fer-ne petits pomells, a punt de distribuir-los entre aquelles persones que en rebre l'aromàtica ofrena sentien-li dir: «Ací les flores ens alegren la vida i el seu perfum l'aire d'aquest lloc; sigui, doncs, aquesta olorosa ofrena un perdurable record i la vostra visita un retrobament amb la natura i la història agermanada.»

Acabada la missa, i davant l'església romànica, s'aixecaren castells pel cos de castellers «Els Brivalls de Cornudella», que demostraren destresa i força habilitat per aixecar castells de tota mena. Tornaren a actuar després, davant la casa on va viure molts anys el «Genaro». Allí es procedí al descobriment d'una placa oferta per les entitats excursionistes de Catalunya, que deia: «Els excursionistes a Genari Martorell, pel seu personal lliurament a Siurana». Precediren a aquest moment emocional uns parlaments a càrrec del president de la Secció Excursionista del Centre de Lectura de Reus, del conegut escriptor i geògraf Josep Iglésies, del president del Centre Excursionista de Catalunya, Lluís Puntís i del president del Centre de Lectura, que va cloure l'acte. Tot seguit, la filla de l'homenatjat va descobrir la placa i es va cantar «Els segadors».

La família del Dr. Casademont, que fou vice-president de l'Associació de Veïns i Amics de Siurana, oferí un refrigeri, en els jardins encimbellats de la seva talaia siuranenca, a tots els organitzadors, delegats d'entitats excursionistes i autoritats, i a la tarda el matrimoni Buysa va rebre els representants del C.E.C. i del Centre de Lectura a la seva casa del «Peu de la Creu».

Amb el Cant dels Adéus, deixàrem aquelles estimades cingleres, un trosset de la nostra història, escrita en cadascuna de les pedres centenàries del castell, unes panoràmiques poc freqüents i uns amics, uns enderiats excursionistes, altres siuranencs, guardadors d'aquella avançada prioratina, plena de monuments naturals, curull de goigs espirituals i d'una vida exemplar, la de Genari Martorell, el que féu reviure Siurana, d'un silenci i soledat que esglaiaven.

Al retorn, els comentaris a l'autocar eren falaguers, afectuosos, coincidint en què aquest homenatge era altament merescut i tothom va congratular-se que fos una entitat com la del Centre de Lectura que portés a terme l'organització de la diada. Recordem sempre l'artífex del desvetllament de Siurana, l'home que no va voler que l'aspra vileta acabés feta rocs per a carregar les fones.

INAUGURACIÓ DEL REFUGI DE BASSEGODA (ALTA GARROTXA)

Una obra positiva en una comarca despoblada. — L'aportació del Centre Excursionista Empordanès, del Casino Menestral de Figueres, al Centenari del CEC i al Congrés de Cultura Catalana, ha estat la inauguració d'un nou refugi a l'alta Garrotxa, enllaç entre el de Sant Aniol (refugi del C.E. Banyoles) i el de les Salines (refugi del C.E. Empordanès).

Al peu del puig de Bassegoda i al cor d'una comarca que encara avui continua essent poc freqüentada pels excursionistes (per a molts, fins i tot desconeguda), aquest refugi és l'aprofitament d'una masia —Can Galant, entre Can Nou i Sant Miquel de Bassegoda—, una part de la qual havia estat i és, encara avui, escola; per bé que no s'hi imparteixen classes de cap mena a causa de la falta de parròquia.

Tots els masos més propers es troben deshabitats. El despoblament comprèn els llocs de Cursavell (o Cursovell), Bauçols (o Bussols), bona part de la vall de Pincaró, el mateix veïnat de Lliurona, i ja no parlem de la tradicionalment deshabitada masia de Can Principi..., si bé els propietaris dels masos, de moment, no semblen tenir massa interès a posar a la venda llurs finques.

Sense ànim de voler-ne esbrinar les causes, el cert és que cada vegada són més nombrosos els particulars que s'interessen en l'adquisició de masos abandonats (a Sant Llorenç de la Muga hi ha algunes cases comprades i restaurades per estrangers; també sembla ser que n'hi han a l'Albanyà i altres indrets de la comarca).

Res no ens mou en contra de la gent que compra finques en estat d'abandó, però ens sembla bastant oportú que un centre excursionista hagi gestionat l'arranjament d'un d'aquests masos per a convertir-lo en refugi de muntanya. Des del punt de vista excursionista, i gairebé diria patriòtic, és preferible això a què esdevinguin usdefruit d'interessos particulars, tant si són nacionals com estrangers.

L'excursionisme deu, doncs, això als entusiastes membres del C.E. Empordanès, que ha arranjat així el seu segon refugi (el primer, l'any 1967, habilitava una dependència del santuari de les Salines).

El marcatge de camins, una altra obra del C.E. Empordanès. — A banda la revitalització excursionista que per a la comarca pot representar l'obertura d'aquest refugi, hi ha un altre factor que és el marcatge de camins, que el C.E. Empordanès ve efectuant de fa temps. Primerament fou el camí de muntanya a Sant Pere de Roda, estassat de nou per evitar la confluència amb la carretera.

Al Bassegoda també s'ha efectuat una bona tasca amb el camí (no la pista) d'Albanyà al refugi, remuntant la riera de Cursavell, pel Favars i la Torre de Cursavell. Aquest camí que amb l'abandó dels masos havia esdevingut gairebé oblidat, ha estat desbrossat i senyalat novament gràcies a l'esforç personal d'aquest grup de figuerencs.

Aquesta és la segona realitat que els excursionistes hem d'agrair al Centre Excursionista Empordanès, de Figueres.

La inauguració: 20 de juny de 1976. Solament amb el permís del propietari de l'edifici, senyor Esteve Quera i el treball personal de diferents associats, junt amb membres del Centre Excursionista Jonquerenc, el C.E. Empordanès va obrir aquest refugi el diumenge 20 de juny.

L'acte fou senzill: Sebastià Delcròs adreçà la paraula als assistents, i seguidament, l'autor d'aquestes ratlles va tallar la cinta simbòlica d'accés al refugi, acompanyat dels aplaudiments de més de setanta excursionistes, entre els quals el que durant anys ha estat president de l'entitat, senyor Martí Serra.

Després va tenir lloc un autèntic dinar de germanor, amb un arròs collectiu acompanyat de tots els complements necessaris; la qual cosa no cal dir que va complaure tots els assistents. Com a música de fons, sardanes.

Només cal esperar que el C.E. Empordanès, que ha tingut cura de la inauguració del refugi, posi ara l'esforç necessari per a la seva conservació i que aquesta obra serveixi perquè aquells excursionistes no coneixedors de l'alta Garrotxa, hi concorrin des d'ara aprofitant el lloc com a base d'ascensions i travessies per aquella comarca, tan oblidada com interessant.

David M. Aloy

FITXA TÈCNICA

Refugi de Bassegoda

Alçada: 800 metres.

Situació: Masia anomenada Can Galant, entre Can Nou i la capella de Sant Miquel de Bassegoda, veïnat de Bassegoda, terme d'Albanyà. Alta vall del Borró (comarca de l'alta Garrotxa).

Propietat: Centre Excursionista Empordanès, de Figueres.

Caràcter: Refugi lliure. Per als excursionistes federats, gratuït. No federats: 25 ptes.

Capacitat: 30 places.

Inauguració: 20 de juny de 1976.

Característiques: Es tracta d'una masia habilitada, una part de la qual, avui tancada, és destinada a escoles, depenent, per tant, aquesta part del Ministeri d'Educació.

Consta de planta amb una sala-menjador-cuina i una altra dependència destinada a rebost. Dos compartiments o estances al pis superior, amb màrfegues d'escuma. Sanitaris a l'exterior. Dipòsit d'aigua de pluja i font a deu minuts.

Comunicacions: Figueres - Albanyà, 35 km per carretera. Albanyà-Refugi, 13 km de pista regular, apta als turismes de xasi alt. D'Albanyà al refugi, a peu pel camí de muntanya, 2 h 45 mn.

Itineraris des del Refugi: A Albanyà, 2 h. A Lliurona, 1 h 30 mn. A l'Hostal de la Muga, 2 h 30 mn. Al ref. Sant Aniol, 3 h. A Costuja, 4 h 30 mn. Al ref. de les Salines, 11 h.

Ascensions: Al puig de Bassegoda, 1 h 30 mn. A Sant Joan de Bauçols, 1 h 30 mn. A la Mare de Déu del Mont, 3 h 30 mn.

El cim del Sha Kanz, de 7.116 m, a l'Hindu-Kush. ▼

crònica alpina

a cura de Ricard Vila

Expedicions i ascensions

Himalaia (Garhwal)

Changaband

Ha estat realitzada la segona ascensió a aquest cim de 6864 mts. per una expedició japonesa dirigida per N. Toda. Els sis membres varen conquerir el cim el 13 de juny per l'aresta Sud. Es tracta d'una difícil escalada de roca, en què varen haver d'installar 230 mts. de corda fixa.

Manda Devi

Un equip indo-japonès ha conquerit els dos cims del Manda Devi. L'expedició, formada per sis indis, catorze japonesos i setze sherpes, va fer simultàniament els dos cims el 3 de juny.

Una altra expedició indo-americana ha conquerit el cim pel vessant Nord. L'itinerari, d'una gran dificultat, segueix primer els pendents de glaç de la cara Nord-Est tot continuant després per l'aresta Nord. Installaren sis camps d'alçada i varen fer el cim l'1 de setembre 3 alpinistes.

Nepal

Annapurna IV

Aquest cim de 7525 m. ha estat guanyat pel seu vessant Sud. Pel mal temps i les constants allaus, els membres de l'expedició renunciaren a l'ascensió però Heinz Bauman i Pitz Shubert varen conquerir el cim, amb tècnica alpina, vencent totes les dificultats. El descens va ésser dramàtic. A causa del fort fred van sofrir congelacions i relliscaren per un pendent, caient dintre d'una esquerda. Quan van arribar al camp base, trobaren que era buit: els seus companys havien marxat pensant el pitjor. Amb les últimes forces baixen fins a la vall i uns nepalesos els condueixen a Pokhara.

Everest

El 9 d'octubre Chris Chandler i Robert Carmach, components d'una expedició americana, varen conquerir el cim més alt de la terra.

Alaska

Mont McKinley

L'esperó Cassin de la cara Sud ha estat assolit en solitari per l'americà Charlie Portes. Dougal Haston i Doug Scott han obert una nova via pel vessant Sud entre l'esperó Cassin i l'itinerari americà. Varen fer l'ascensió amb mal temps efectuant sis bivacs.

M. Foraker

Els dies 3 i 4 de juny set alpinistes d'una expedició franco-americana guanyaren l'aresta Sud-Sud-est per primera vegada. D'una longitud de 10 km., varen installar un total de 7500 m. de cordes fixes retirant les dels camps inferiors per traslladar-les als superiors. La dificultat era forta en roca, glaç i terreny mixt en general fins l'avantcim. Al descens varen retirar totes les cordes.

Hindu Kush

Shakaur (7116 m)

Aquest cim ha estat conquerit l'estiu passat per dues expedicions espanyoles, l'una navarresa per l'espoló NE i l'altra madrilenya per la cara N.

Els navarresos pensaven fer l'esperó NE, encara verge, però es varen haver de conformar amb la segona ascensió, ja que havia estat vençut en 1975 per una expedició polaca. Després de cinc camps conqueriren el cim dos alpinistes, dels quals un, Leandro Arbeola, morí a la davallada. L'expedició, junt amb uns polacs, va llançar-se a la troballa del company, essent impossible el rescat. Els polacs volien intentar el Kishmi Khan, però davant la necessitat varen renunciar al cim per intentar salvar una vida humana. La decisió fou radical: «La muntanya pot esperar, el vostre company no.»

L'expedició madrilenya assolí el cim installant 3 camps i 3000 m. de cordes fixes. Tot i havent de carregar ells el material, en l'esperó varen fer l'ascensió en 18 dies. Aquest esperó va ésser conquerit per primera vegada l'any 1969 per una expedició francesa, invertint 21 dies en l'atac.

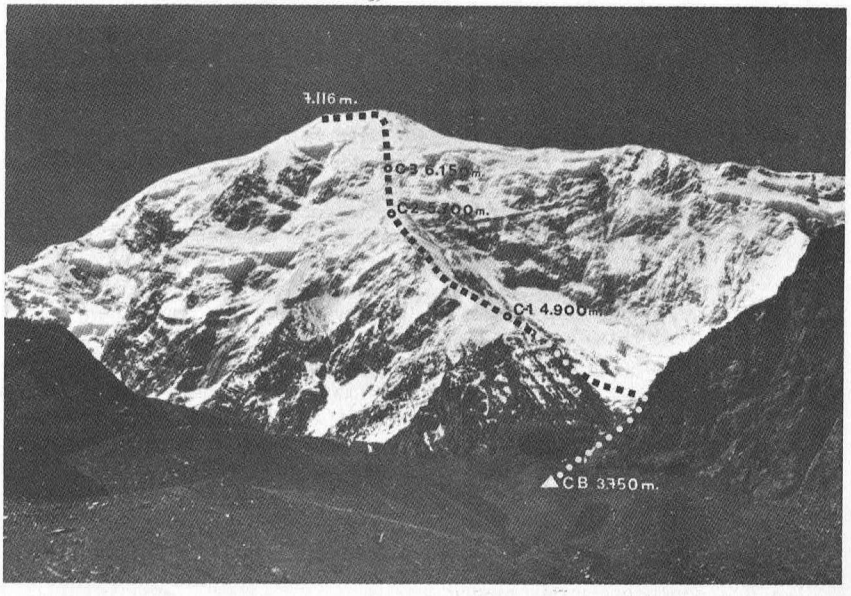

Andes

Cinc membres del SEAM del Club Montañeros Celtas van fer aquest estiu el cim del Nevado Coropuna (6613) als Andes del Perú. L'ascensió s'efectuà des de la llacuna Pallarcocha pel vessant SW, arribant al cim tots els membres de l'expedició.

Amb el nom d'Argentina 76, una expedició madrilenya ha fet el Cerro Tupungato (6868) per la seva aresta Sud.

Pirineu

El dia 3 de març de 1977 Jaume Bonaventura, Enric Ribot i Ricard Vila del CADE del CEC fan la segona ascensió i primera hivernal a la via Toni Gallifa del Pilier Oriental de la Maladeta. Aquesta via que va ésser oberta el 28 de juny del 1975 per Jordi Lluc i J. Parés, del STAE (C. E. Aliga), consta de 9 llargs de corda (D+) i una longitud de 280 m.

Recordant Dougal Haston

El passat dia 17 de gener, Dougal Haston trobà la mort, arrossegat per una allau sobre l'estació de Leysin (Suïssa), on ell tenia una escola de muntanya.

Haston era un dels alpinistes d'avantguarda més preparats arreu del món; arribà a escalar parets de gran dificultat a 8000 mts. El 1966 va ésser el primer anglès que assolí la cara Nord de l'Eiger, el 1967 va participar en l'equip que assolí la cara Nord del Marthorn. Ja en l'època dels grans vuit mils assoleix, el 1970, la difícil paret Sud de l'Annapurna i el 1975 la cara Sud-est de l'Everest, sens dubte, una de les empreses de més dificultat dutes a terme per l'alpinisme.

bibliografia

a cura de Josep Girona

Introducció a la bioespeleologia. La vida a les coves. Per O. Escolà, X. Bellés, C. Gràcia. Escola Catalana d'Espeleologia, 1976. 63 pàgs., 47 figs.

El divendres 9-VII-76 va ser presentat al local de la FCM, a les Rambles, aquesta petita introducció a la bioespeleologia. Per fi hem pogut tenir a les mans l'esperat manual; ja feia temps que l'esperàvem i els darrers retards ens han fet esperar des de 1974 fins ara. No és que tinguem una gran cosa, ni tan sols quelcom ben acabat, però el mèrit que té és que per fi ha estat donat el primer pas. Ja esperem urgentment la nova edició del manual, ampliada i millor. I així ha d'anar seguint.

A Espanya només hi havia hagut un primer intent, el del doctor Balcells, publicat el 1959, que va ésser presentat a l'Assemblea Regional d'Espeleologia a Carranza, Biscaia, el 1958, sota el títol de «El estudio biológico de las cavidades subterráneas».

S'ha intentat resumir, amb una idea sumària però que cobreixi tots els aspectes de la vida dins de les cavitats. Hi ha una introducció de la història de la bioespeleologia, un resum del domini subterrani, l'anàlisi de les condicions del medi cavernícola, una síntesi de l'origen dels cavernícoles, de llurs caràcters, llur reproducció i etologia; un breu inventari de les formes cavernícoles, un capítol sobre la recerca, recollecció i conservació, una breu llista d'especialistes dels grups i un capítol sobre espeleobotànica. Un curt glossari (tracta 37 termes «bioespeleològics») i una breu bibliografia poden orientar a qui es vulgui començar a iniciar en bioespeleología que és l'autèntic destinatari de la publicació. Que el temps ens demostri alguna utilitat del manual i ens en faci veure altres edicions més perfectes.

«Por el Pirineo Catalán» (Cerdaña, Alto Berguedà y Ripollés), Cayetano Enríquez de Salamanca. 190 pàgs. 30 illustracions a tot color, 210 en blanc i negre. 4 mapes. Panoràmiques generals. Plànols d'esglésies. Cayetano Enríquez de Salamanca, Editor. Madrid 1977.

Deixant enrera el Pirineu Central, el dels tres mils, i les neus eternes —encara que ben present en els quatre títols de la seva bibliografia pirinenca—, Cayetano Enríquez de Salamanca s'endinsa decididament en les terres menys impressionants, però potser més entranyables del Pirineu Català Oriental, el de la vella Marca Hispànica, bressol de la nostra nacionalitat i eix i motor de l'expansió catalana en la història.

L'àmbit del present volum es centra, doncs, al voltant d'unes comarques d'evident prestigi cultural, històric i excursionista, tan visitades com profusament estudiades per científics, literats i muntanyencs. La bibliografia excursionista d'aquesta zona és exhaustiva, començant ja l'any 1894 amb Artur Osona, continuant amb el gegantí «opus» de Cèsar August Torres, per a continuar amb les guies, metodològicament insuperables, del matrimoni Jolis, els estudis parcials de Sala Sivilla i Vinyeta, i tants d'altres que fóra interminable d'esmentar.

Però l'autor del present volum —i dels altres quatre de la seva sèrie que marquen la mateixa tònica—, malgrat ser un excellent muntanyenc —o potser precisament per això mateix—, cerca un objectiu diferent, centra la seva atenció en una visió global de les comarques estudiades, en una anàlisi equilibrada i metòdica que, empesa per l'indubtable amor que l'autor té per les nostres terres, el porta a esplaiar-se delitosament en la descripció de la seva història, del tipisme dels pobles, de la bellesa dels seus paisatges i monuments, de l'economia i dels mitjans d'accés, sense oblidar, és clar, l'aspecte purament excursionista, tractat

de faisó concisa, com correspon als objectius de l'obra.

La part gràfica, servida per un conjunt realment important i reeixit de fotografies en blanc i negre i en color, obra en bona part del propi autor, i dels nostres consocis Anna Borbonet, Ramon Pujol i Josep Llaudó, completa d'una manera ben escaient el text de l'obra, subratllant adequadament, amb la seva bella plasticitat, les fluïdes imatges literàries de l'autor. En aquest aspecte, són ben ilustratives les panoràmiques dels grans sistemes orogràfics, així com els tres mapes-croquis comarcals, i el diorama gràfic de les estacions d'esquí de la Molina i de Vallter.

L'obra està dividida en tres parts: la Cerdanya, l'Alt Berguedà i el Ripollès. La primera estudia la història de l'antic Comtat de Cerdanya, posant en relleu, especialment, les funestes conseqüències que la dissortada Pau dels Pirineus tingué per a la comarca i per a Catalunya, i les tristes i tangibles seqüeles, encara tan evidents, de la seva partició fronterera. També estudia, naturalment, la geografia física. Sengles capítols es dediquen a Llívia, i el seu enclau, i a Puigcerdà, la indiscutible capital de tota la Cerdanya, i la seva rodalia.

Tradicionalment, la Cerdanya espanyola s'ha considerat dividida en tres sectors: la Cerdanya pròpiament dita, o Gran Cerdanya, la Batllia, i el Baridà. L'obra, seguint aquesta metodologia, estudia separadament cadascuna d'aquestes sub-comarques, els seus pobles i les excursions que s'hi poden portar a terme.

L'Alt Berguedà, és a dir, tota la conca superior del Llobregat, des del Comabona i els Rasos de Peguera, fins al Coll de Merolla i als Rasos de Tubau, ocupa tota la segona part, iniciada amb l'estudi de Berga, la bella capital de la comarca, famosa per les seves tradicions. Seguidament, l'autor ens parla del Catllaràs, la bellíssima contrada oriental berguedana, que a voltes hom oblida en tractar de l'Alt Berguedà, els Rasos de Peguera, bressol de l'esquí català, la Serra d'En Cija, el mític i insuperable Pedraforca, probablement la muntanya amb més personalitat de la nostra terra, el Moixeró i la Tosa d'Alp, amb Bagà, la vella vila pirinenca, gran centre turístic de muntanya, i l'alta vall del Llobregat, amb Castellar de N'Hug i La Pobla de Lillet, excellents punts de partida també, per recórrer la comarca.

La tercera part està dedicada al Ripollès, l'històric bressol de la nacionalitat catalana, que serva encara avui l'essència de l'època que veié la florida de la Casa Comtal de Guifré el Pelós. Ripoll, la seva capital, és, no cal dir-ho, una població-símbol per a Catalunya, i a part d'això, un centre de gran interès arqueològic, turístic i excursionista. Semblant cosa podríem dir de Sant Joan de les Abadesses, una altra localitat important de la comarca. Ambdues són estudiades minuciosament per l'autor, junt amb els diversos pobles de llurs rodalies .Altres capítols d'aquesta tercera part es dediquen a la Vall de Ribes i el Santuari de la Verge de Núria, escenari de les primeres actuacions pirinenques de l'excursionisme català, i a les Valls de Camprodon, amb la visió retrospectiva del vell i gloriós Refugi d'Ull de Ter. El darrer capítol és dedicat a Beget i la seva rodalia, que encara que com diu encertadament l'autor, no pertany a la comarca del Ripollès, sinó a la de la Garrotxa, pel seu fàcil accés des de Camprodon, creu adient d'incloure en aquest volum, i no en el proper que prepara, dedicat a aquesta darrera comarca.

Una bàsica informació bibliogràfica i cartogràfica clou aquest interessant volum, que constitueix un pas més en aquesta ambiciosa i reeixida visió que Enríquez de Salamanca està portant a terme amb tant d'encert.

Josep Girona

En compliment del que disposa l'article 21 de la Llei de Premsa i Impremta vigent, donem nota de la composició de l'actual Junta Directiva del Centre Excursionista de Catalunya:

President: Lluís Puntis i Pujol; vice-presidents: Hilari Sanz i Gonel i Maties Buendia i López; secretari: Manuel Albertós i Blanquer; vice-secretari: Montsió Garcia i Garcia; comptador: Pere Figuerola i Rusinés; tresorer: Nuria Mercadal i Madrazo; bibliotecari: Modest Montlleó i Espasa; vocals: Robert Garrigós i Ruiz, Lluis Belvis i del Rio, Martí Romero i Rectoret, Francesc Valls i Bach, Emili Civis i Abad, Josep Pratginestós i Marlotti. A més, formen part de la Junta Directiva tots els presidents de Secció o de Comissió i un delegat del Consell de Jovent.

SOCIS i AMICS DEL CENTRE AJUDEU LA VOSTRA ENTITAT

Compreu i feu comprar ELS RECORDS DEL CENTENARI

MEDALLA COMMEMORATIVA

Medalla de 50 m/m de diàmetre,
obra de Josep Maria Subirachs.

Preu: d'argent, 5.000 ptes.; de coure, 500 ptes.

CENT ANYS D'OBRA COL.LECTIVA DEL CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Llibre resum de 84 pàgines, amb abundant documentació il.lustrativa i selecció d'important material documental, els quals constitueixen la base del llibre.
La realització de l'obra és deguda a Marga Cardona de Puntís
Preu: 200 ptes. Socis i 250 ptes. No Socis

CARTELL

Reproducció del dibuix original de Joan Miró, realitzat especialment amb motiu del centenari. De 52×69 c/m.

Preu: 100 ptes.

AUTO-ADHESIUS

El grafisme del centenari, obra de Xavier Gregori, amb l'escut del Centre.
De 10×19 c/m. Preu: 25 ptes.

Participeu a la GRAN CAMPANYA de fer conèixer el nostre CENTENARI. Feu-hi participar els vostres amics.

CENTENARI CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
1876·1976

De venda a la Secretaria del Centre Excursionista de Catalunya

JERSON

ESTUDI SANTA EULALIA.-

AVUI, COM FA 40 ANYS,

ANUNCI PUBLICAT EN LA REVISTA
N.º 1 DE "L'ESQUI" L'ANY 1935 pel
"CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA"

SANTA EULALIA
ESPORTS

Sempre a l'avantguarda de les darreres novetats de materials per a l'esqui de neu!

PASSEIG de GRÀCIA, 93 - TEL. 215 06 74 - BARCELONA-8

MUNTANYA Editada pel CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

La revista excursionista de més tradició i de més difusió de Catalunya.
Reflex de totes les activitats i tots els aspectes de la muntanya i l'excursionisme.

La revista **MUNTANYA,** editada pel Centre Excursionista de Catalunya, ha guanyat una nova etapa de superació, tant per la presentació com pel contingut, com a fruit dels esforços d'un treball d'equip.

Ara, **MUNTANYA,** demana la col.laboració dels seus lectors per a una nova etapa d'expansió, perquè aconsegueixi tota la difusió que es mereix.

Si encara no sou subscriptor de MUNTANYA, retalleu i envieu aquest butlletí i rebreu puntualment la revista al vostre domicili.

Si ja en sou, doneu-lo a un amic que s'interessi per l'excursionisme i segur que us ho agrairà.

Molts excursionistes no llegeixen MUNTANYA perquè no la coneixen.

Parleu-vos de MUNTANYA i feu-los-la conèixer.

Retalleu aquest butlletí i doneu-los-el perquè se subscriguin a MUNTANYA

Nom .....

carrer ..... núm. ..... pis .....

població ..... (districte postal)

Se subscriu a la revista MUNTANYA a partir del núm. , amb la quota anual de 450 pessetes. (estranger: 600 pessetes).

Cobrament:

☐ gir postal

☐ reembossament

☐ compte corrent / llibreta d'estalvis, segons autorització adjunta.

Signatura

Data .....

Senyor Director de Banc ..... Caixa .....

Sucursal: ..... Carrer: ..... núm. .....

Població: .....

Distingit senyor:

Us preguem que fins a nova indicació, vulgueu fer efectiu el rebut anual a la revista MUNTANYA, del Centre Excursionista de Catalunya, corresponent a la subscripció a nom de .....

que viu a ..... Població ....., amb càrrec al compte corrent núm. ..... d'estalvi núm. .....

a nom de .....

Ben atentament,

Firma: .....

Preguem als nostres subscriptors que ens vulguin facilitar la cada dia més difícil i onerosa gestió del cobrament de la subscripció, autoritzant-nos a carregar-los-en l'import en un compte corrent bancari o en una llibreta d'estalvi.

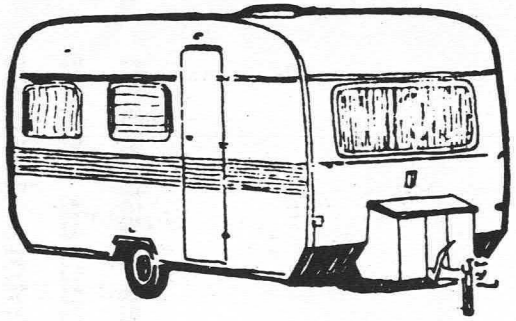

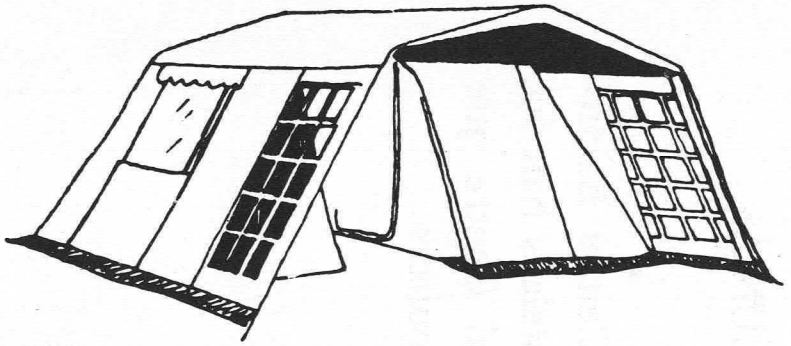

ESPORTS

edelweiss

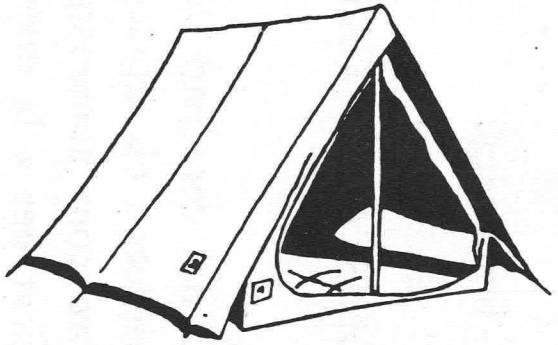

P PARKING GRATUIT

GRAN VIA, 519
Telèfon 253 31 04
BARCELONA-15

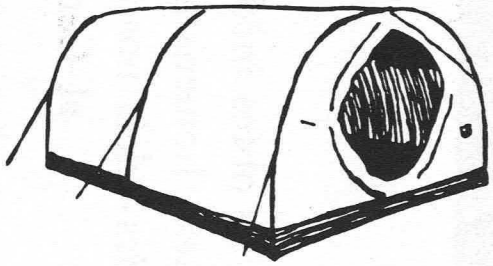

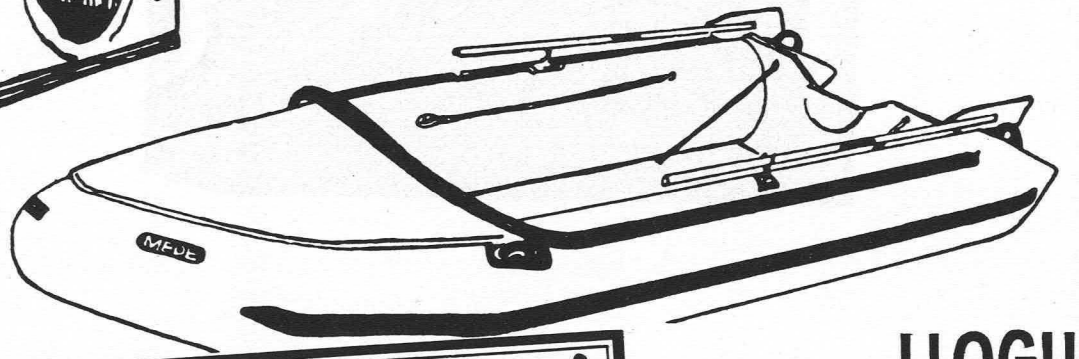

GRAN EXPOSICIÓ

LLOGUER MATERIAL

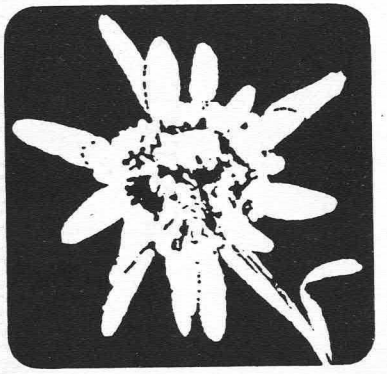

Llibre - homenatge

al

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Amb motiu de la celebració del centenari del Centre Excursionista de Catalunya, els escriptors i els artistes catalans han fet possible l'edició d'aquest llibre com homenatge al Centre que tant ha fet i ha significat per a la nostra cultura.

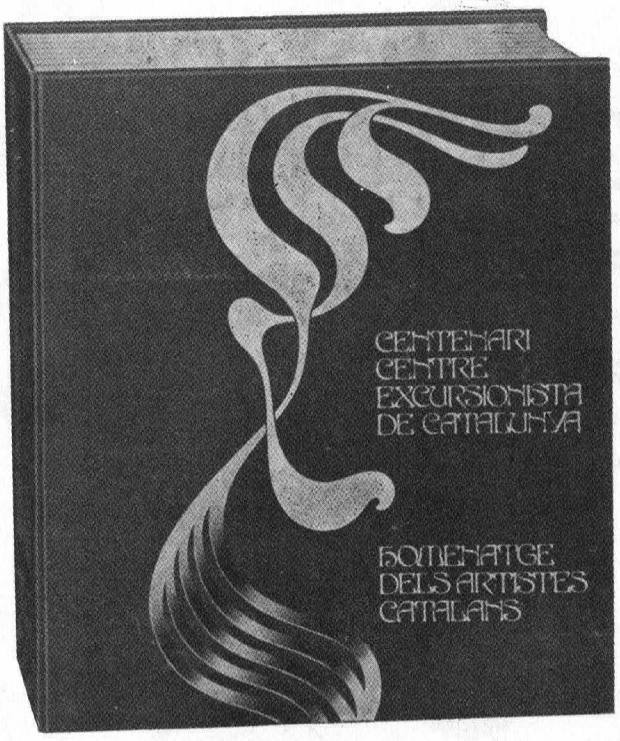

El llibre reprodueix les obres inèdites que els artistes plàstics han realitzat per a aquest homenatge, a la vegada que els textos -originals o antològics- dels nostres poetes i escriptors dedicats al Centre.

El contingut del volum s'ha dividit en tres parts: textos dels escriptors, estudi històric sobre activitats artístiques del Centre i reproducció de les obres dels artistes plàstics.
Després d'una introducció del President del Centre, Agustí Bou, es reprodueixen una sèrie de textos i poemes dels escriptors catalans — inèdits o antològics — que han tingut a bé collaborar en aquest homenatge. Aquests textos són de:

Alavedra, Joan
Espriu, Salvador
Foix, J. V.
Fuster, Joan
Garcés, Tomàs
Moll, Francesc de B.
Oliver, Joan (Pere Quart)
Roig i Llop, Tomàs
Sanchis i Guarner, Manel
Torres, Estanislau
Triadú, Joan
Vallverdú, Josep
Vila, Pau

La segona part del llibre la constitueix un resum històric dels principals esdeveniments culturals promoguts pel Centre i de les diverses accions desenvolupades per tal de millorar el coneixement i la conservació del patrimoni artístic i cultural del nostre poble. D'aquest breu assaig se n'ha ocupat Francesc Miralles.
Finalment, el llibre reprodueix l'obra que cada artista plàstic ha realitzat per a aquest homenatge. La reproducció en color va acompanyada d'una fotografia de l'autor i d'una nota biogràfica escrita especialment per a la present ocasió. Les dites notes biogràfiques les han redactades: Josep Bracons, Antònia Camps, Josep Corredor-Matheos, Carles Dorico, Eulàlia Janer, Francesc Fontbona, Francesc Miralles, Glòria Picazo, Rosa Queralt, Rosa-Maria Subirana i Joan-Ramon Triadó. Els artistes participants són:

Abelló, Joan
Ager, Rosell
Aguadé, Carme
Aguilar, Sergi
Aguilar Moré, Ramon
Albertí, Josep
Alcoy, Eduard
Aldomà, Artur
Aleix, Montserrat
Alumà, Jordi
Amat, Josep
Andreu Fresquet, Jordi
Ansesa, Enric
Argimon, Daniel
Arranz Bravo - Bartolozzi
Artigau, Francesc
Asensio, Teo
Ayneto, Josep
Badia, Sebastià
Barnadas, Ramon
Bea, Manuel
Berniz, Pascual
Beulas, Josep
Blanch, Xavier
Blasco, Sixte
Bonet i Giné, Romà
Bosch-Roger, Emili
Braut, Encarnació
Brotat, Joan
Brull, Josep Maria
Bueno, Pascual
Busom, Simó
Busquets, Josep
Cabané, Joaquim
Capdevila, Manuel
Carbó Berthold, Gustau
Carbonell, Xavier
Cardona Torrandell, Armand
Casacuberta, Jordi
Casademont, Francesc d'A.
Casaus, Jesús
Castañeda, Emília
Clapera Mayà, Joan
Claret, Joan
Clavé, Antoni
Coll Bardolet, Josep
Cuixart, Modest
Curós, Jordi
Dalí, Salvador
Duran, Rafael
Durancamps
Español Viñas, Agustí
Esplá, Ignacio
Espriu, Francesc
Estrada Vilarrasa, Albert
Estradera, Antoni
Faber, Will
Faixó, Jaume
Ferran, Ramon
Figueras, Alfred
Fita, Domènec
Florit, Josep Lluís
Flotats, Lluís
Fornells-Pla, Francesc
Fresquet, Guillem
Garcia-Llort
Garcia Vilella
Garola, Juli
Gastó, Pere
Gelabert, Antoni
Genovart, Jaume
Grau-Garriga, Josep
Griera, Rafael
Guardiola, Rosario
Gudiol, Montserrat
Guinovart, Josep
Guitart, Francesc
Gussinyé, Pere
Hernández Pijuan, Joan
Hurtuna, Josep
Ibarz, Miquel
Jansana, Josep Oriol
Jassans, Josep Salvadó
Jassans, Miquel Salvadó
Jordana, Pere
Jordi
Llimona, Núria
Lloveras, Frederic
Llovet, Ramon
Martí Aragonès, Joan
Martí, Marcel
Miró, Joan
Morató Aragonès, Josep M.
Morera, Glòria
Mundó, Ignasi
Munill, Antoni
Muxart, Jaume
Navarro, Llucià
Olivé, Ceferí
Ortuño, Robert
Pagans Montsalvatje, J.
Pericot, Jordi
Pessa, Lluís
Pichot, Antoni - "Pitxot"
Pichot, Ramon
Plana, Miquel
Planell, Carles
Porta, Enric
Pruna, Pere
Puig, August
Puigdengolas, Josep
Puiggròs, Pere
Ràfols Casamada, Albert
Raventós, M. Assumpció
Rebull, Joan
Ribot, Núria
Rifà, Joan
Rio, Agustí
Roca-Sastre, Josep
Rollan, Jordi
Roura, Lluís
Rovira, Joan
Rubio, Mariano
Sadurní, Antoni M.
Sala, Gerard
Sanvisens, Ramon
Saumells, Lluís M.
Sayol, Tomàs
Serra, Carme
Serra, Rosa
Sisquella, Conxita
Subirachs, Josep M.
Surós, Santi
Tàpies, Antoni
Tharrats, Joan-Josep
Todó, Francesc
Torres Monso, Francesc
Tortras, Núria
Vallès, Evarist
Vallès, Romà
Vayreda C., Josep M.
Vayreda Trullol, Lluís
Vergesgrau, Josep
Vich, Maria
Vila Arrufat, Antoni
Vilà-Cañellas, Josep M.
Vila Grau, Joan
Vilà Moncau, Joan
Vilacasas
Villèlia, Moisès
Vives-Fierro, Antoni
Xargay, Emília

CARACTERÍSTIQUES DE L'OBRA
Mida: 28,7 × 25 cm
Pàgines: 360
Reproduccions en color: 158
Reproduccions en negre: 162
Enquadernat en tela

una sèrie completa, moderna i eficaç de productes per a afaitar-se

crema d'afaitar spray

crema d'afaitar amb brotxa

loció per a abans d'afaitar-se

loció per a després d'afaitar-se

geli-floïd massatge balsàmic

Floïd

la línia perfecta per a afaitar-se

HAUGRON CIENTIFICAL, S.A. Barcelona/Milà/Oslo/Paris/Nova York

PUIGAN